

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1932.

Andra kammaren.

Nr 28.

Lördagen den 2 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att riksdagsmannen Lennart Johansson från Fårekulla, Remmene, denna dag av mig undersökts, varvid han befunnits på grund av sjukdom vara oförmögen att fullgöra sin tjänst som riksdagsman under en tid av minst 1 vecka eller tillsvidare, intygas

Herrljunga den 31 mars 1932.

D. Laurell,
provinsialläkare.

§ 2.

Till avgörande företogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 1, angående regleringen för budgetåret 1932/1933 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet ävensom i ämnet väckta motioner.

Herr talmannen meddelade, att förevarande utlåtande komme att föredragas punktvis samt föreslog, att kammaren måtte medgiva, att allenast kantrubrikerna vid de särskilda punkterna finge uppläsas.

Denna hemställan bifölls.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2 och 3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

Punkterna 5 och 6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 7—9.

Lades till handlingarna.

Punkterna 10—15.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Andra kammarens protokoll 1932. Nr 28.

Punkterna 16—18.

Lades till handlingarna.

Punkten 19.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 20.

Lades till handlingarna.

Punkten 21.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 22.

Lades till handlingarna.

Punkterna 23—26.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 27—32.

Lades till handlingarna.

Punkterna 33—35.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 36—39.

Lades till handlingarna.

Punkterna 40 och 41.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 42—48.

Lades till handlingarna.

Punkterna 49—57.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 58—67.

Lades till handlingarna.

Punkterna 68—71.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 72—74.

Lades till handlingarna.

Punkterna 75 och 76.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 77—83.

Lades till handlingarna.

Punkten 84.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 85—89.

Lades till handlingarna.

Punkterna 90 och 91.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 92—94.

Lades till handlingarna.

Punkterna 95 och 96.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 97—99.

Lades till handlingarna.

Punkterna 100 och 101.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 102—104.

Lades till handlingarna.

Punkterna 105—108.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 109—111.

Lades till handlingarna.

Punkten 112.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 113 och 114.

Lades till handlingarna.

Punkten 115.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 116, angående statsbidrag till nyodling och betesförbättring å ofullständiga jordbruk.

Från och med 1927 hade riksdagen varje år efter framställning av Kungl. Maj:t anvisat ett extra reservationsanslag till nyodling och betesförbättring å ofullständiga jordbruk. För budgetåret 1931/1932 hade sålunda anvisats ett belopp av 1,200,000 kronor, därav intill 400,000 kronor finge användas till

*Ang.
statsbidrag till
nyodling och
betes-
förbättring
å ofullständiga
jordbruk.*

Ang.
statsbidrag till
nyodling och
betes-
förbättring
å ofullständiga
jordbruk.
(Forts.)

utlämnande av statsbidrag till betesförbättringar, med rätt dock för Kungl. Maj:t, därest förhållandena skulle därtill giva anledning, för sistnämnda ändamål taga i anspråk större belopp av ifrågavarande anslag, varjämte ett belopp av intill 50,000 kronor finge tagas i anspråk för stenröjning å redan odlad jord.

För budgetåret 1932/1933 hade något anslag för ifrågavarande ändamål icke äskats av Kungl. Maj:t.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen:

I: 35 av herr *Bengtsson m. fl.* och II: 63 av herr *Petersson* i Lerbäcksbym *m. fl.*, likalydande, vari hemstälts, att för utlämnande under år 1933 av statsbidrag till nyodling och betesförbättring vid ofullständiga jordbruk måtte för budgetåret 1932/1933 uppföras ett extra reservationsanslag av 1,200,000 kronor, därav intill 200,000 kronor skulle få användas till stenröjning å redan odlad jord och intill 500,000 kronor för betesförbättring, med rätt för vederbörande hushållningsällskap att inom ramen av det sällskapet tilldelade anslaget göra de jämkningar i avseende å anslagets fördelning på de olika ändamålen, vartill förhållandena kunde giva anledning;

I: 200 av herr *Asplund m. fl.* och II: 306 av herr *Hage m. fl.*, likalydande, vari hemstälts, att riksdagen för budgetåret 1932/1933 som statsbidrag till nyodlingar och betesförbättringar å ofullständiga jordbruk måtte anvisa ett extra reservationsanslag av 1,200,000 kronor samt att vid utdelningen av bidrag från nämnda anslag hänsyn särskilt måtte tagas till län, där skogs- och industriarbetet gått tillbaka och stor arbetslöshet därav blivit en följd;

I: 262 av herr *Per Gustafsson m. fl.* och II: 382 av herr *Ryberg m. fl.*, likalydande, vari hemstälts, att i riksstaten för budgetåret 1932/1933 måtte upptagas ett extra reservationsanslag å 1,200,000 kronor till utlämnande av statsbidrag till nyodling och betesförbättring å ofullständiga jordbruk under året 1933, därav 500,000 kronor skulle få användas för nyodling, 500,000 kronor för betesförbättring och 200,000 kronor för stenröjning å redan odlad jord;

II: 90 av herr *Sandberg m. fl.*, vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta, att Kungl. Maj:t vid fördelningen av anslaget för bidrag till nyodling och betesförbättring å ofullständiga jordbruk ville reservera ett belopp av 200,000 kronor att såsom ökning i anslaget fördelas mellan Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län; samt

II: 91 av herr *Bergström* i Bäckland, vari föreslagits, att riksdagen måtte besluta att för utlämnande under 1932 av statsbidrag till nyodling och betesförbättring å ofullständiga jordbruk inom de fyra nordligaste länen anvisa ett extra reservationsanslag av 100,000 kronor, därav 60,000 kronor skulle användas till nyodling och 40,000 kronor till betesförbättring.

Utskottet hemställde, att ovanberörda motioner ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Linders, Carl E. Eriksson, Tjällgren, Sköld, Bengtsson* i Kullen, *Olsson* i Rödningsberg och *Lindgren*, som ansett att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen måtte med anledning av motionerna I: 35, 200 och 262 samt II: 63, 306 och 382 för utlämnande under 1933 av statsbidrag till nyodling och betesförbättring och stenröjning å ofullständiga jordbruk anvisa för budgetåret 1932/1933 ett extra reservationsanslag av 1,200,000 kronor, därav intill 400,000 kronor skulle få användas till utlämnande av statsbidrag till betesförbättringar, med rätt dock för Kungl. Maj:t att, därest förhållandena skulle därtill giva anledning, för sistnämnda ändamål taga i anspråk större belopp av

ifrågavarande anslag, samt högst 75,000 kronor till utlämnande av bidrag till stenröjning å redan odlad jord; samt

2) att motionerna II: 90 och 91 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

*Ang.
statsbidrag till
nyodling och
betes-
förbättring
å ofullständiga
jordbruk.
(Forts.)*

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr Petersson i Lerbäcksbyn: Herr talman! Som motionär i det förevarande ämnet har jag vågat begära ordet redan i början av överläggningen i avsikt att hemställa om bifall till den vid punkten fogade reservationen, vilken i det väsentliga innebär ett tillstyrkande av den motion, som jag tillsammans med åtskilliga meningsfränder väckt i frågan.

Jag är medveten om, herr talman, att jag härvid befinner mig uti en litet egendomlig situation, och det i två avseenden. För det första är det ju icke så angenämt att i dessa tider uppträda och tala för utbyggande utav en budget, som Kungl. Maj:t i sparsamhetens tecken lagt fram. För mig är det desto mindre angenämt att göra detta, som jag tillsammans med två av mina meningsfränder väckt en annan motion vid denna riksdag, däri vi hemställa om, att Kungl. Maj:ts inflytande på budgetarbetet skall ökas genom att vissa ärenden undantagas ifrån gemensam votering. Emellertid ber jag att få fästa uppmärksamheten på, att det i den fråga vi nu behandla icke rör sig om uppförande i budgeten utav ett nytt anslag. Det är icke ens fråga om att höja ett förut utgående anslag, utan det är allenast fråga om, huruvida ett sedan åtskilliga år tillbaka utgående anslag skall uppföras i den budget, som nu skall fastställas, eller skjutas över på en kommande budget. Om själva anslaget, om dess önskvärdhet och behövlighet har ju, såvitt jag kan finna, alla parter varit överens. Såväl jordbruksministern som utskottsmajoriteten har utgått ifrån såsom någonting självklart, att anslag för här ifrågavarande ändamål skall anvisas också i fortsättningen.

Jag befinner mig emellertid även i ett annat avseende uti en litet besvärlig ställning, nämligen därutinnan, att den motion, som jag tillåtit mig väcka, icke har inom utskottet rönt understöd av mer än en bland mina meningsfränder. Det är ju icke så angenämt för en motionär att befinna sig i den belägenheten. Likväl finner jag en viss tröst uti det förhållandet, att även utskottsmajoriteten ställt sig välvillig till syftet med den motion, som jag har väckt. Det skall tacksamt erkännas, att utskottsmajoriteten sökt mildra olägenheterna utav anslagets utelämnande i årets budget genom att förorda skyndsammast möjliga behandling av frågan vid nästa års riksdag. I den mån detta uttalande från utskottets sida är föranlett av denna och andra i ämnet väckta motioner, må det väl sägas, att dessa motioner icke ha varit utan betydelse.

Men, herr talman, är det nu verkligen på det sättet, att man övervinner olägenheterna i detta avseende genom att förfara på det sätt, som utskottet har föreslagit? Jag fäster uppmärksamheten på, att för år 1932 föreligga ansökningar från hushållningssällskapen i riket om anslag för dessa ändamål på tillhopa över 2½ miljoner kronor. Det finns på innevarande års stat ett anslag för ändamålet på 1,200,000 kronor, vilket betyder, att det anslag, som finns, icke räcker att ens till hälften tillfredsställa de behov av bidrag, som förefinnas.

Nu föreskrives det, som vi veta, att planer för dessa nyodlings- och betesförbättringar skola vara upprättade, innan ansökan från hushållningssällskapen ingives till Kungl. Maj:t, och att den underdåniga ansökan från hushållningssällskapen skall grunda sig på dessa planer. De ansökningar, varom jag nu har talat, och som alltså avse bidrag från årets anslag, ha upprättats senast under förliden sommar, men i åtskilliga fall betydligt tidigare, eftersom anslaget ju icke heller under föregående år räckt till att täcka behovet. De

Ang.
statsbidrag till
nyodling och
betes-
förbättring
å ofullständiga
jordbruk.
(Forts.)

sålunda i åtskilliga fall för ett eller annat år sedan upprättade planerna kunna, jämte de under förliden sommar upprättade, endast till omkring hälften komma till utförande med hjälp av det anslag, som finnes på årets stat. I nästa års budget skall, om Kungl. Maj:ts och utskottets förslag bifalles, något anslag överhuvud taget icke uppföras. Alla dessa människor, som för sin och sin familjs utkomst äro beroende av att få utöka sina ofullständiga jordbruk — ty om något annat än ofullständiga jordbruk är det ju här icke fråga — och som därtill i dessa tider äro i allra största behov av arbetstillfällen, som ge dem åtminstone någon kontant inkomst, skola alltså under ytterligare ett helt år lämnas i ovisshet om, hur det kan bli med beviljandet av deras ansökningar. Skall det komma att finnas några pengar eller icke? Skola de våga påbörja arbetet eller icke? I vissa fall ha de kanske redan påbörjat arbetet i förlitande på, att allt skulle gå sin gilla och jämna gång. Hur länge skall det dröja, innan de få ut det påräknade bidraget, och skola de överhuvud taget våga räkna med att någonsin få ut det?

Icke stort gynnsammare ställer det sig för hushållningssällskapen, som skola förmedla dessa bidrag. Om utskottets förslag bifalles, är det ett faktum — jag upprepar det — att något anslag för år 1933 icke kommer att finnas i den budget, som nu skall göras upp. Kan under sådana förhållanden det hittills kontinuerligt pågående arbetet med infordrande av nya ansökningar och upprättande av nya planer fortgå såsom hittills? Kan man infordra ansökningar, avseende ett anslag, som icke finns? Jag kan icke förstå annat än att här uppkommer ett åtminstone temporärt avbrott i planläggningen av en med statsmedel understödd verksamhet, som i högre grad än de flesta omfattas med förtroende bland de mindre jordbrukarna i landet och som i dessa tider av bristande arbetstillgång också på den rena landsbygden har fått en social betydelse som ingen gång tillförne.

Jag sade, herr talman, »åtminstone temporärt». Jag antecknar och bemärker med tillfredsställelse, att alla parter hittills ha varit överens om, att anslag för detta ändamål skall upptagas i den budget, som skall uppgöras av nästa års riksdag. Men icke dess mindre stå vi här vid den kanske allra ömmaste punkten i den här frågan. Redan när vi för en tid sedan behandlade frågan om inställande under ett år av värnpliktsövningarna, fann jag anledning uttala tvivel om, att en sådan åtgärd, en gång vidtagen, bleve av endast tillfällig natur. Jag hyser precis samma farhågor inför det här föreslagna uppskovet. Vilken grund har utskottet och vilken grund har herr statsrådet haft för den uppfattningen, att det skall bli så mycket lättare att få in detta anslag på nästa års stat? Jag kan omöjligen frigöra mig från farhågan, att, om detta i hög grad betydelsefulla anslag en gång kommer bort ur riksstaten, det kan komma att dröja flera år, innan det blir möjligt att få in det igen. Har man alltså den uppfattningen, som både departementschefen och utskottet har uttalat, att anslag till detta ändamål bör utgå också i fortsättningen, synes det riktiga vara, att anslaget upptages i årets budget.

Även om jag icke till alla delar är tillfredsställd med reservanternas förslag heller — jag skulle sålunda ha önskat en väsentligen annan fördelning utav det totala anslagsbeloppet på de olika ändamålen, så att betesförbättringar och stenröjningsföretag hade blivit bättre tillgodosedda — så skall jag nu icke inläta mig på den delen av frågan utan skjuta den på framtiden i förhoppning om, att detta kan rättas till ett senare år, om vi bara nu få upp anslaget i riksstaten och därmed få en större säkerhet för att det verkligen kommer att bibehållas i fortsättningen. Jag skall därför, herr talman, tillåta mig att yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Häruti instämde herrar *Bengtsson* i Kullen, *Lilliecreutz*, *Ljung*, *Alströmer*, *Gustafson* i Kasenberg, *Nordkvist* och *Nilsson* i Antnäs.

Herr Sandberg: Herr talman! Då jag vid riksdagens början läste vad den kungl. propositionen nr 1 innehöll på den här punkten, nämligen att detta mycket viktiga anslag till statsbidrag för nyodlings- och betesförbättringar hade uppskjutits och vad beträffar medlens beviljande framflyttats till nästa budgetår, blev jag, och jag tror många med mig, mycket ledsen. Den föregående talaren har ju också givit uttryck för samma känslor. Min första tanke var, att man ovillkorligen borde yrka på, att detta anslag trots allt skulle uppföras i årets stat. Men jag måste säga, att jag vid en närmare prövning av frågan för min del kom till det resultatet, något som också utskottet i sitt utlåtande här givit uttryck åt, att det skulle vara högst betänkligt och nästan omöjligt att i den nu så hårt ansträngda budgeten föra upp ett så pass stort anslag som 1,200,000 kronor. Emellertid vill jag än en gång understryka vad jag och mina medmotionärer givit uttryck åt i motionen, nämligen att man måste anse det ganska betänkligt att under nuvarande osäkra förhållanden uppskjuta beviljandet av ett anslag utav denna vikt och betydelse. Det förhåller sig nämligen så, att detta anslag spelar en alldeles särskild roll för Norrland, där ju nyodlingar bedrivs i större omfattning än på andra ställen av landet, och där dessa nyodlingar också ha en mer betydelsefull uppgift att fylla än annorstädes i dessa tider.

För att i någon mån kunna tillgodose önskemålet av något större bidrag till Norrlandslänen hade vi därför i vår motion yrkat på, att riksdagen måtte besluta, »att Kungl. Maj:t vid fördelningen av anslaget för bidrag till nyodling och betesförbättring å ofullständiga jordbruk måtte reservera ett belopp av 200,000 kronor att såsom ökning av anslaget fördelas mellan Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län». Det kan ju tyckas vara något djärvt att på detta sätt föreslå ett reserverande av medel till förmån för särskilt de norrländska länen på de övriga länens bekostnad. Att vi i alla fall vågade göra detta berodde dels, såsom jag förut nämnde, på det verkligt skriande behovet av bidrag från detta anslag, och dels därpå, att vi här ha ett anslag, som just i dessa tider på ett sällsynt lämpligt sätt förmår lämna hjälp åt jordbruket i dessa trakter av landet, trakter, som annars icke kommit i åtnjutande av de åtgärder till stöd åt jordbruket, som statsmakterna beslutat; detta helt naturligt därför att naturförhållandena i Norrland äro sådana, att vi icke kunna ha någon nytta av det som t. ex. gjorts för att hjälpa spannmålsodlingen eller sockerbetsodlingen.

Det är icke endast med avseende å beredandet av ökade arbetstillfällen, som detta anslag spelar en utomordentlig roll. Även om jag i det avseendet ber att få understryka dess stora betydelse för Norrlands vidkommande, är, såsom jag också nämnde, jämväl med hänsyn till betydelsen av att nyodling kommer till stånd detta anslag för Norrland särskilt värdefullt. Västerbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har i ett till jordbruksutredningen afgivet utlåtande rörande bland annat de omedelbart verkande statliga åtgärder, som kunna tänkas lämpliga och möjliga för nödlägets lindrande bland jordbrukarna, yttrat följande:

»Hushållningssällskapet har tidigare haft anledning påpeka, att de till länet beviljade medlen icke motsvara behovet. Då detta allt fortfarande är förhållandet, anser sig nu förvaltningsutskottet böra än ytterligare fästa uppmärksamheten på att ökade anslag till understödjande av denna nyodlingsverksamhet direkt medverkar till lindrande av de svårigheter, som tynga de mindre jordbrukarna, samtidigt som en nationalekonomisk tillgång vinnes. Länets befolkning måste ur jordbruket hämta sitt huvudsakliga uppehälle, och därför kunna jordbrukets allmänna svårigheter icke tagas till intäkt för att man bör hålla tillbaka åkerarealens utvidgning. Varje ökning av densamma bidrar till att stärka befolkningens utkomstmöjligheter.»

*Ang.
statsbidrag till
nyodling och
betes-
förbättring
å ofullständiga
jordbruk.
(Forts.)*

Ang.
statsbidrag till
nyodling och
betes-
förbättring
å ofullständiga
jordbruk.
(Forts.)

Jag vill tillägga, att ingenstädes i vårt land är en utökning av den odlade arealen så av förhållandena påkallad som i övre Norrland. Därstädes förekommer den största folkökningen i vårt land, och då den stagnerande trävaruindustrin icke längre kan absorbera de nya årsklasser, som bliva färdiga att träda in i förvärvsarbetet, måste den enda utvägen bliva att genom jordbrukets utvidgning söka bereda dessa en utkomstmöjlighet.

Nu har emellertid jordbruksutskottet icke ansett sig kunna biträda förslaget om att vid medlens fördelning ett särskilt belopp skulle reserveras såsom ökning av anslagsbeloppet för de norrländska länen. Utskottet framhåller, att fördelningen torde ha skett efter behovet inom de olika länen, och förmodar, att så också skall bli fallet i fortsättningen. Då jag efter vad jag förut sagt icke kan biträda reservationen, och då det för övrigt torde vara alldeles hopplöst att yrka bifall till vår motion, som ju icke har reservationsvis vunnit något understöd, kan jag icke göra något annat för ögonblicket än rikta en varm och allvarlig vädjan, till den kraft och verkan det hava kan, till dem det vederbör, att vid dessa medels fördelning om möjligt i alla fall de norrländska länen, där, som jag nämnde, behovet av hjälp i detta avseende är skriande stort, måtte tillgodose i största möjliga utsträckning.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman, mina herrar! Det är ju klart, att om det hade varit möjligt att inom anslagsramen på denna huvudtitel redan i år taga ställning till denna fråga, så hade det varit önskvärt. Det torde emellertid vara så, att det belopp, som herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet haft att räkna med för sin budget, har varit begränsat, och det har ju också funnits andra saker, som han ansett vara så behjärtansvärda, att han velat få fram dem för riksdagen. Han har därför ansett, att han kunnat skjuta på detta till ett kommande år. Jag tänker exempelvis, att det anslag på 2 miljoner kronor till skogsarbeten, som ju i huvudsak kommer att gå till Norrland, har varit ett dylikt ändamål, som herr statsrådet velat tillgodose på något sätt inom den ram, som fanns tillgänglig.

Att majoriteten inom utskottet ansett sig kunna följa statsrådet på denna punkt, har ju i huvudsak berott därpå, att man med rätt kan jämställa detta anslag med de 70-tal andra anslag, som vi ha på huvudtiteln och som utgå per kalenderår och som vi bruka behandla här i riksdagen så snart som möjligt för att det skall bli känt för vederbörande, att pengar blivit beviljade av riksdagen. Vi bruka ha dem behandlade före mars månads början, och det har upplysts från sakkunnigt håll, där man mycket väl känner till dessa frågor, att det skulle vara möjligt för Kungl. Maj:t att till och med före slutet av mars månad fördela dessa medel, ehuru de icke finnas tillgängliga förrän den 1 juli. Detta har också utskottet tryckt på i sitt utlåtande och sagt, att om saken behandlas snabbt, kan det icke bli så stora olägenheter.

Herr **Petersson** i Lerbäcksbyn befarade, att om anslaget kom bort från huvudtiteln, skulle det förbli borta, och det skulle vara ytterst svårt att få in anslaget igen. Jag tror icke det. Det blir med detta anslag som med de över 70 andra anslagen av samma slag, att vi icke veta, om de utgå, förrän riksdagen fattat beslut i början på riksdagen. Jag är emellertid övertygad om, och det tror jag vi alla äro, att om detta anslag kommer att gå bort, så skall det ha gått så illa, att det nästa år icke blir möjligt att få något anslag alls på nionde huvudtiteln. Blir det möjligt att få något anslag på nionde huvudtiteln, så är jag övertygad om att det icke kommer att råda någon meningsskiljaktighet vare sig från regeringens sida, vilken regering som än sitter, eller från jordbruksutskottets eller riksdagens sida. Vi äro alla ense om att detta anslag är ett av de bäst använda anslagen på nionde huvudtiteln, och vi äro också övertygade om den stora nyttan av detta anslag. Det har aldrig varit meningen, och jag

är övertygad om att det icke heller varit herr statsrådets mening, att detta anslag på detta sätt skulle försvinna.

Nu ha vi emellertid ansett, att, när det enligt de upplysningar, som vi fått, icke skulle vålla några särskilda svårigheter för vederbörande hushållningssällskap, om detta anslag beslutes samma år som det utgår, så kunna vi gå med på Kungl. Maj:ts förslag i ifrågavarande punkt. Det är naturligtvis det finansiella läget, som har tvingat statsrådet att vid uppgörandet av budgeten taga detta steg. Det hade naturligtvis varit angenämare, åtminstone för jordbruksutskottet, om alla de 70 anslag, som vi ha förut, liksom detta hade kunnat behandlas ett år i förväg, men det var ju så vid budgetårets omläggning, att man i så fall hade måst taga upp dubbla anslag för det första året för att komma in i en sådan ordning, och det ansåg man sig av ekonomiska skäl icke kunna göra. Därför ha vi fått dessa så kallade brådslande anslag, vilka utskottet vid riksdagens början måste försöka få så fort som möjligt behandlade och sedan överlämnade till kamrarnas avgörande.

Ja, herr talman, jag tror icke, att de olägenheter, som herr Petersson i Lerbäcksbyn här sökte göra gällande, äro så stora. Jag beklagar, att man nödgats gå in för detta, men jag är övertygad om att det anslag, varom det här är fråga, icke genom ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag är försvunnet ur huvudtiteln utan kommer att beviljas i början av 1933 års riksdag att gälla för kalenderåret 1933. Därmed ha vi bara fått ett nytt anslag till, jag tror de 75 anslag på huvudtiteln, som vi ha förut, och i fråga om vilka samma förfaringssätt äger rum.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sköld: Herr talman! Till en början skulle jag vilja något uppehålla mig vid frågan, om detta anslag är av den beskaffenhet, att det kan behandlas på samma sätt som andra så kallade brådslande anslag under nionde huvudtiteln. Det är alldeles rätt, som herr ordföranden i jordbruksutskottet här har förklarat, att i formellt hänseende borde man kunna anlägga samma synpunkter, men jag vill för min del påstå, att ur reella synpunkter är det nog ganska svårt att sätta detta anslag i samma kategori som de övriga så kallade brådslande anslagen. Låt mig ge en liten framställning av hur behandlingen av detta anslag hittills har skett.

Detta anslag har beslutats före den 1 juli det budgetår, då det varit avsett att gälla. Därefter ha ansökningar kommit in och behandlats av hushållningssällskapen, vandrat vidare till lantbruksstyrelsen och därefter till Kungl. Maj:t med resultat, att Kungl. Maj:t sällan har hunnit besluta fördelningen av anslaget förrän vid midsommartiden. Förberedelserna ha sålunda tagit nära ett år från det att anslaget har stått till förfogande.

Nu kan man ju fråga sig: Är detta ett bra system? Alla måste naturligtvis erkänna, att det är icke bra utan borde ändras. Man borde förbättra gången av detta anslag, ty meningen med det hela är ju, att de företag, till vilka bidrag skola lämnas, skola kunna sättas i gång så snart det under påföljande vår och sommar är tjänlig väderlek. Annars hinner man icke få det färdigt i tid.

Nu har resultatet blivit det, att hushållningssällskapen på egen risk och med anlitande av andra medel ha försökt få i gång dessa företag, innan Kungl. Maj:t har gjort den nödiga fördelningen. Man måste väl säga, att detta är icke riktigt, utan man borde tvärtom inrikta en kraftig strävan på att få behandlingen av ansökningarna sammankrympt till en kortare tid, så att redan vid arbetets början vederbörande vet, vem som skall få bidrag och till vilka belopp.

Nu förstår ju envar, att om man skall tillämpa den ordningen, att anslaget först skall beviljas under påföljande budgetår, vet Kungl. Maj:t icke, om några

Ang.
statsbidrag till
nyodling och
betes-
förbättring
i otullständiga
jordbruk.
(Forts.)

Ang.
statsbidrag till
nyodling och
betes-
förbättring
å ofullständiga
jordbruk.
(Forts.)

medel överhuvud taget stå till förfogande förrän någon gång i mars månad samma år, som företaget skall sättas i gång. Nu har här sagts från herr Johansson i Uppmålby, att arbetena kunna företagas och Kungl. Maj:t kan fördela beloppen även innan riksdagen fattat sitt beslut. Jag vill för min del säga, att det finnes ingen möjlighet att lita på en sådan tågordning. Ty vi skola komma ihåg, att riksdagen kan höja och riksdagen kan sänka beloppet. Resultatet blir ju då, att det föregående arbetet är tillspillogivet, och man måste göra om det hela. Kungl. Maj:t kan ju i alla fall icke expediera sitt beslut förrän framåt juli månad, antar jag, eftersom man hittills icke kunnat expediera det förrän vid midsommartiden. Alltså, det är ett faktum, att det här föreslagna tillvägagångssättet kommer att ytterligare skärpa de redan förefintliga olägenheterna. Jag tror, att det måste anses som en allmän önskan, att det hittills tillämpade systemet förbättras. Men om jag går till att genomföra den här föreslagna ordningen, försämrar jag möjligheterna. Det blir värre än förut. Skall man en gång i framtiden komma fram till en bättre handläggning av dessa ärenden, blir följden, att man tvingas att under ett och samma budgetår uppföra anslag för två år. Jag tycker, att detta vore en ganska betänklig utväg. Nu kan man säga, att det statsfinansiella läget är sådant, att man icke kan upptaga ett så stort belopp i budgeten som detta. Jag vill icke underskatta de rent bokföringsmässiga svårigheterna och de rent budgettekniska svårigheterna. Men kammarens ledamöter skola göra klart för sig, att ett utslutande av detta anslag ur årets riksstat medför icke ett öres reell besparing för statsverket. Det är icke fråga om sparsamhet utan endast om att bokföringsmässigt överflytta löpande utgifter från ett år till ett annat. Det är att skjuta på framtiden vad som nu bör beviljas.

Med tanke på de svårigheter, som otvivelaktigt komma att möta under följande år att göra upp riksstaten, bör det icke vara angeläget i nuvarande läge att vidtaga åtgärder, som kunna försvåra det hela för framtiden.

I själva sakfrågan skulle jag vilja tillägga, att enligt mitt sätt att se är ett utbredande av den planmässiga beteshushållningen vid jordbruket ett av de kraftigast verkande medlen att hjälpa jordbruket ur dess nuvarande svårigheter. Det bör från statsmakternas sida vidtagas alla möjliga åtgärder för att utbreda en sådan ordnad beteshushållning. Då kan det icke vara lämpligt att genom en sådan bokföringsmässig åtgärd som den, varom här är fråga, försvåra möjligheterna för statens verksamhet på detta område. Därför tillåter jag mig, trots allt beaktande av de rent budgettekniska synpunkterna, att ändå hemställa om bifall till reservationen.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **von Stockenström**: Herr talman! Utskottets majoritet har i denna punkt ställt sig på samma ståndpunkt som Kungl. Maj:t. Men jag anser mig i varje fall med anledning av vissa under debatten gjorda uttalanden böra något närmare angiva några av de skäl, som föranlett mig att föreslå denna anslagsbehandling på sätt angivits i den kungl. propositionen.

Jag vill till en början betyga, att från min och hela regeringens sida det ingalunda varit någon som helst tanke på att på minsta sätt komma anslaget till livs. Och än mindre har det varit den avslägsnaste tanke att genom den föreslagna omläggningen förorsaka någon olägenhet för den synnerligen betydelsefulla och beaktansvärda verksamhet, som bedrives med stöd av detta anslag. Det gäller att utöka en del smärre jordbruk till större bärkraft och vidare att genom betesförbättring ernå en förbilligad foderproduktion. Båda uppgifterna äro av den allra största betydelse för hela vår lanthushållning i nuvarande tider.

Skälen till att jag ansett, att man kunde skjuta på utbetalandet av detta an-

slag på föreslaget sätt, är närmast, att anvisandet, beviljandet av detta belopp har icke kunnat ske förrän ganska långt fram på våren. Då anslaget anvisats på ett budgetår, som börjar den 1 juli ena året, komma ansökningarna icke in förrän på nyåret följande år. De insändas sedan från hushållningssällskapen till lantbruksstyrelsen, som granskar dem och gör en sammanställning, som sedan inlämnas till jordbruksdepartementet. De båda senaste åren har det icke varit förrän i maj månad som dessa anslagskrav inlämnats från lantbruksstyrelsen till departementet, och Kungl. Maj:ts beslut har fattats, sedan granskning skett i departementet, fram i juni månad. Då hava beloppen också kunnat lyftas. Vad nu föreslås är endast, att ifrågavarande belopp skulle icke få lyftas förrän efter den 1 juli. Alltså, i stället för att man nu kunnat lyfta beloppen i slutet på det ena budgetåret, skulle man få lyfta dem i början på det nya.

Jag vill erinra om, att detta förfaringssätt är icke nytt. Det gäller för en hel serie stora och betydelsefulla anslag på nionde huvudtiteln. Jag vill t. ex. nämna anslaget till befrämjande i allmänhet av nötboskapsaveln, d. v. s. till premieringar och dylikt. Vidare gäller det för anslagen till kontrollföreningsverksamhet, samt till befrämjande av svinaveln och fåraveln och för det stora allmänna anslaget på 3 miljoner kronor till hushållningssällskapen. Alla dessa anslag utbetalas först efter den 1 juli och upptagas alltså på det kommande budgetåret, ehuru anvisandet ofta nog sker dessförrinnan, sedan riksdagen beslutat i saken. Detsamma gäller också anslaget till sekreterare hos hushållningssällskapen, det stora och viktiga anslaget till höjande av det mindre jordbruket — alltså premiering och vad därmed sammanhänger — samt anslagen till ordnad bokföring vid mindre jordbruk samt till en del tjänstemän såsom jordbrukskonsulenter, vandringsrättare och täckdikningsförmän, för att nu taga ett par exempel. Beträffande alla dessa anslag gäller, att när t. ex. 1932 års riksdag anvisat medel, som upptagas på riksstaten för budgetåret 1932—1933, så anvisar Kungl. Maj:t medlen redan på våren 1932, men beloppen kunna icke lyftas förrän efter den 1 juli. Men icke har av den anledningen någon kommit på tanken att jordbrukspremieringen, kontrollföreningsverksamheten eller hushållningssällskapens verksamhet överhuvud skulle komma att avstanna.

Nu befarar herr Petersson i Lerbäckshyn, att om man tillämpar detta förfaringssätt i fråga om anslaget till nyodling och betesförbättring, skulle det inträda en stagnation i fråga om denna verksamhet. Jag vill bestämt förneka, att så skulle bli fallet. Jag tror varken på stagnation eller på några olägenheter, lika litet, som det för närvarande är någon olägenhet i fråga om de verksamhetsgrenar, som jag pekat på och för vilka anslagen lyftas först efter den 1 juli.

Utskottet har uttalat önskvärdheten av att hushållningssällskapen tidigare än nu kunna erhålla kännedom om vilka belopp, som kunna stå till förfogande för dessa ändamål. Jag vill gärna ge utskottet rätt häri. Jag anser också önskvärt, att sällskapen tidigare få reda på detta. Jag anser också möjligt, att så skall kunna ske. Vi veta, att av alla de många anslag, som återfinnas i nionde huvudtiteln, bruka vissa brytas ut. Dessa betraktas som brådskan- de och avgöras i riksdagen redan i februari månad. Många av dessa anslag bruka sedan av Kungl. Maj:t anvisas redan i mars. En hel del av de anslag, som anvisades i februari av riksdagen, hava vi redan anvisat för de olika ändamål, vartill de äro avsedda, ehuru de icke kunna lyftas förrän efter den 1 juli. Men på det sättet få hushållningssällskapen och de andra organ, som skola handhava dessa anslag, reda på hur mycket pengar de få, och de kunna inrätta sitt arbete därefter.

Jag anser detsamma möjligt även beträffande detta anslag. Jag tror, att

*Ang.
statsbidrag till
nyodling och
betes-
förbättring
å ofullständiga
jordbruk.
(Forts.)*

Ang.
statsbidrag till
nyodling och
betes-
förbättring
å ofullständiga
jordbruk.
(Forts.)

det är möjligt för riksdagen att fatta sitt beslut tidigare. Jag tror också, att det är möjligt — herr Sköld uttryckte önskemål i den riktningen — att ansökningarna kunna handläggas snabbare, så att från Kungl. Maj:ts sida kan fattas beslut tidigare på våren än nu skett.

Det har sagts att pengarna kunna icke lyftas förrän efter den 1 juli. Det är sant. Men jag vill erinra om, att de medel, som nu lämnas till hushållningssällskapen, få dessa, sedan medlen anvisats, lyfta i deras helhet. Men hushållningssällskapen betala icke ut dem på en gång utan endast i den mån nyodlingsverksamhet och betesförbättring bedrivs. I den mån arbetena utföras utbetalas pengarna. Det sker således successivt i mån av arbetenas fortgång. Bestämmelserna innefatta att arbetena skola vara utförda inom loppet av två år, sedan anslaget beviljats. Om alltså ett anslag för en viss nyodling har beviljats nu i år — t. ex. i sommar — skall det arbetet vara slutfört senast inom två år, alltså till sommaren 1934. Jag frågar: är det då så lämpligt, att de anslag, som erfordras, stå upptagna på riksstaten så långt i förväg? För i år finnas medel tillgängliga redan den 1 juli 1931. Anslag beviljas till hushållningssällskapen fram på år 1932. Pengarna betalas ut till bidragstagnarna — till stor del åtminstone — först under loppet av 1933 eller 1934. Den omständigheten, att hushållningssällskapen kunna lyfta hela beloppet, så snart anvisning skett av Kungl. Maj:t, gör, på grund av att utbetalningen sedan sker successivt till företagen, att hushållningssällskapen i regel ligga inne med ganska stora belopp. Detta gör, att det påtagligen icke kommer att orsaka någon som helst stagnation i fråga om verksamhetens bedrivande eller i fråga om utbetalningen, även om lyftandet av det för ett visst löpande år beviljade anslaget icke sker förrän efter den 1 juli i stället för som nu i juni månad eller eventuellt någon eller några månader tidigare.

Skulle jag hava befarat, att någon som helst olägenhet eller svårighet skulle uppstå för hushållningssällskapen eller för dem, som skola taga emot bidragen, skulle jag icke ifrågasatt denna omläggning. Men jag är av den bestämda uppfattningen, att så icke kommer att ske, och jag har ansett, att det här föreslagna förfaringsättet är fullt försvarligt.

Herr **Hedlund** i Häste: Herr talman! När herr Petersson i Lerbäckabyrn först förklarade, att han var i en särskild situation i betraktande av att endast en av hans meningsfränder velat vara med och stödja den motion, som han avgivit, så erkänner jag, att det kan bliva sådana situationer, att man befinner sig i det läget att, trots att man ville vara med om att stödja en motion och anser densamma vara i stort sett fullt befogad och riktig, så har man dock icke möjlighet att göra det. Här är det framför allt de budgetära svårigheterna, som varit det, som inverkat på mig. Jag har nämligen ansett, att ehuru detta anslag givetvis är av allra största betydelse och värde och ehuru det likaså är viktigt, att vi få reda på det anslagsbelopp, som kommer att utgå inom de olika hushållningssällskapens områden, så tidigt som möjligt, så är det dock icke, när regeringen icke ansett sig kunna upptaga detta anslag på den budget, som vi nu behandla, möjligt att bryta sönder denna budget genom att på densamma införa ett så pass stort belopp. Jag är visserligen medveten om, att vissa svårigheter kunna uppstå i fråga om detta. Herr statsrådet har ju emellertid erinrat om, att en hel del anslag av liknande beskaffenhet nu behandlas på samma sätt som enligt hans förslag kommer att ske för framtiden med detta anslag. Jag är övertygad om, att om hushållningssällskapen förfara på det sätt, som de hittills hava gjort, nämligen att, sedan under ett år planer och kostnadsberäkningar på grund av inkomna ansökningar upprättats, en sammanställning av dessa göres och insändes till Kungl. Maj:t på grund av författningens föreskrift före årets utgång, så kunna, om detta an-

slag tages med bland de så kallade brådslande punkterna, hushållningssällskapen — med god vilja från vederbörande myndigheters och Kungl. Maj:ts sida — hava kännedom om det belopp, som under det kommande året eller det år, under vilket anslaget beviljas, är tillgängligt för utdelning av dessa bidrag till de sökande, som föregående år gjort sådan ansökan och för vilka planer och kostnadsberäkningar blivit upprättade. Då kan man, som jag säger, lämna dessa meddelanden från sällskapen i fullt ut lika god tid som nu. Sällskapen hava också, om man verkligen ser efter, hur det är med dessa anslag, medel tillgängliga, visserligen redan beviljade men för samma ändamål, och med de medlen kunna de förskottera. Om händelsevis någon av de bidragssökande, som erhåller bidrag, skulle hava sin nyodling färdig, så kunna ändå dessa pengar utbetalas. Vi måste ju återbetala en del av de redan beviljade bidragen till statskontoret, därför att företagen icke kommit att bliva fullbordade på grund av en eller annan anledning, t. ex. sjukdom hos den sökande, flyttning från stället, försäljning av stället eller andra orsaker. Jag har själv under påsken, när jag varit hemma, fått remittera tillbaka till statskontoret av för två år sedan lyftade medel över 7,000 kronor av detta bidrag, beroende på att dessa företag icke kommit till stånd eller att sällskapet vid den avsyning, som verkställts, icke kunnat godkänna företagen. Dèt gör, att även om man måste säga, att det är i viss mån betänkligt, att det skjutes över på nästkommande års budget, är det dock icke oöverkomliga svårigheter, som man har att brottas med, utan det hela bör kunna gå tämligen i god ordning. Det är detta jämte det, att jag ansett mig icke hava rätt att i den utsträckning, som skulle bliva fallet, om man beviljade ett sådant här anslag, än ytterligare öka den budget, vi hava att behandla, som varit anledningen till, att jag följt Kungl. Maj:t i det här avseendet.

Vad nu beträffar den motion, som väckts av herr Sandberg, vari yrkas, att de fyra nordliga länen skulle ha en viss företrädesrätt till något ökade bidrag från detta anslag, har jag icke ansett mig kunna vara med därom, trots att även Jämtlands län skulle bli delaktigt av den fördelen. Det är dock så, att särskilt Västerbottens och Norrbottens län redan erhålla högst betydande belopp av detta anslag, helt naturligt beroende på den livliga nyodlingsverksamhet, som där äger rum. Att en mycket betydande del av dessa bidrag går just till nyodling i Norrland, är också helt naturligt. De småbrukare, som finnas där och vilkas jordbruk innehålla ganska ringa areal odlad jord, ha förut haft möjligheter att skaffa sig en del inkomster genom förvärvsarbete i skogarna och i flottlederna. Den minskade tillgången till arbete där har gjort, att en hel del av dessa sökt öka ut sina jordbruk för att därigenom få större möjligheter till utkomst hemma vid jordbruket. Även om dessa bidrag äro små, så ha de dock varit av värde och hjälp för dem under den tid, då de kunnat ägna sig åt arbete på sina jordbruk. Det är en fördel, om dessa bidrag kunna lämnas så pass rikliga, att man erhåller möjlighet att utdela de högsta möjliga bidrag, som författningen medger, vilket man nu icke kan göra, utan man har i stället måst företaga högst väsentliga minskningar. Erhölles bidrag för nyodlingsverksamheten i tillräcklig omfattning skulle jordbrukarna icke komma att såsom nu trängas med den rörliga delen av befolkningen om arbetstillfällena där uppe. Jag tror, att man därmed skulle vinna åtskilligt för att få bort den nu rådande svåra arbetslösheten.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Hedlund i Häste förenade sig herr Weibull.

Herr Hage: Herr talman! Jag har tillsammans med några norrländska kamrater väckt en motion på denna punkt, där vi påyrka, att detta anslag på

Ang.
statsbidrag till
nyodling och
betes-
förbättring
å ofullständiga
jordbruk.
(Forts.)

Ang.
statsbidrag till
nyodling och
betes-
förbättring
å ofullständiga
jordbruk.
(Forts.)

1,200,000 kronor, som diskussionen nu gäller, skulle uppföras på budgeten för budgetåret 1932/1933 samt att »vid utdelningen av bidrag från nämnda anslag hänsyn särskilt måtte tagas till län, där skogs- och industriarbetet gått tillbaka och stor arbetslöshet därav blivit en följd». Det yrkandet har jag gjort särskilt med hänsyn därtill, att när man är ute i bygderna där uppe i övre Norrland, så mötes man ofta rent spontant, utan att man själv fört saken på tal, av den frågan: skulle icke ni i riksdagen nu vara villiga att ge största möjliga anslag till nyodlingsverksamheten? Orsaken till att man ställer den frågan, är den, att det faktiskt förhåller sig så, att flertalet s. k. halvbönder få allt större svårigheter att finna sysselsättning vid skogsbruket och inom industrien. Det har därför hänt vid upprepade tillfällen, att man sagt till oss, när vi varit ute i bygderna — utan att vi själva fört saken på tal — att det nu vore en lämplig tid att försöka åstadkomma så stora anslag som möjligt av detta slag, för att folk skulle få sysselsättning och arbete och för framtiden få sin ställning stabiliserad, enär denna ställning nu icke kan stabiliseras genom skogsarbete eller industriarbete. Jag tror, att hela denna tankegång är riktig, vad särskilt beträffar förhållandena i övre Norrland.

Nu har utskottet sagt, och ett flertal talare ha varit inne på samma resonemang, att det är budgetsårigheterna, som varit orsaken till att man nu vill skjuta över det här nämnda anslaget till ett följande år. Med anledning därav skulle jag vilja säga, att jag — trots alla förklaringar — måste se saken så, att reservationen är dock en »fågel i handen», under det att utskottsutlåtandet, trots allt, är en »fågel i skogen». Jag tar av gammal erfarenhet hellre en fågel i handen än en fågel i skogen. Ty det bör också bemärkas, att man icke vet, vilka tider som komma, och man vet icke, hurdana budgetsårigheterna bli nästa år. Ja, det är mångt och mycket, som talar för att budgetsårigheterna nästa år bli ännu större. Jag måste från den utgångspunkten säga, att det måste verka irriterande på dessa människor, som nu gå och vänta på att få del av dessa anslag och som anse, att dessa anslag böra givas t. o. m. i större utsträckning än nu. Ja, jag säger, att det verkar irriterande och oroande på dessa människor, när de få höra, att man här skjuter undan anslaget till ett kommande budgetår, då de icke kunna med samma säkerhet vänta att få hjälp i detta avseende. Nu är det också på det sättet, att här icke är fråga om att åstadkomma en *reell* minskning i budgeten, utan det är endast en bokföringsfråga, om man skall taga upp detta anslag i *år* eller ett *kommande år*.

Från dessa utgångspunkter och då jag vet, att det är en mycket stark opinion i mina bygder för att detta anslag skall bli så stort som möjligt, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till reservationen.

Herr Svensson i Grönvik: Herr talman! Vad beträffar den frågan, som vi nu här debattera, så äro alla ense om dess betydelse i och för sig. Det är endast fråga om anslaget till detta ändamål skall uppföras i den kommande budgeten eller skjutas upp. Däröfver är det, som meningarna dela sig.

Det förefaller mig, som om herr statsrådet velat göra gällande, att några större svårigheter icke skulle komma till synes genom att man skjuter på frågan. Men jag undrar, om utskottet har tagit dessa svårigheter på samma sätt som herr statsrådet. Utskottet skriver ju: »Utskottet kan därför icke undgå hysa betänkligheter mot att ur förslaget till riksstat för budgetåret 1932/1933 utesluta detta anslag, vilket skulle ha avseende å kalenderåret 1933, med beräkning att först i riksstaten för budgetåret 1933/1934 uppföra det samma.» Det är ju efter en bestämd tvekan, efter mycken självöfvervinelse, skulle jag vilja säga, som utskottet kommit fram till den ståndpunkten. Så säger utskottet vidare, att det blott är på grund av det budgetära läget, som

det i år nödgas gå med på Kungl. Maj:ts förslag. Ja, är anslaget av sådan art, att alla äro överens om att det bör utgå, så undrar jag, om vi ha anledning att skjuta på det ännu ett år. Jag tror verkligen icke, att budgetsårigheterna vid nästa års budgetbehandling skola bli mindre och att det skall gå lättare att uppföra ett anslag av denna art på budgeten då än för innevarande år. Jag har en viss misstanke, att om riksdagen går med på Kungl. Maj:ts förslag, så komma vi i en frestelse, att eftersom det går att skjuta på anslaget till ett kommande år, man kanske kan dela upp anslaget, så att bara hälften skall utgå för varje budgetår. Det skulle, mina herrar, vara ett mycket allvarligt streck i räkningen för alla, som med verkligt intresse och ängslan vänta på ett anslag av ifrågavarande natur. Denna fråga om betesförbättring är ju, såsom särskilt poängterats av herr Sköld, en fråga av stor nationalekonomisk betydelse, och våra experter på detta område se i denna fråga en sak av rent av revolutionerande natur, därför att genom beteskulturens utveckling skulle vi minska vårt beroende av kraftfoderimport. Skola vi nu med tanke på dessa förhållanden låta de budgetära svårigheterna hindra denna utveckling? Det blir i alla fall en förskjutning av ärendets behandling och frågans lösning ett år. Skola vi, säger jag, på grund av dessa budgetära svårigheter skjuta på saken? Jag anser, att det skulle vara synnerligen olyckligt.

Jag har skrivit under en motion, där vi föreslå, att fördelningen av anslaget skulle bli något annorlunda än den nu reservationsvis föreslagna, därför att jag icke kan komma ifrån, att just betesförbättringen måste i närvarande tid ha större betydelse än nyodlingar, i varje fall för landet i dess helhet. Det kan vara skillnad, jag är villig att medge det, uppe i Norrland. Där är kanske läget ett annat. Men i stort sett måste man väl säga sig, att just betesförbättringen har den största betydelse, jag skulle vilja säga, en dominerande betydelse, när man undersöker möjligheterna för dessa ofullständiga jordbruk att draga sig fram.

Jag har tidigare vid denna frågas behandling tryckt på en annan punkt, nämligen anslaget för undanröjande av sten på förut odlad jord. Jag har den uppfattningen, att en uppmuntran på detta område skulle vara erkännansvärd. Det erfordras en så obetydlig uppoffring från statsmakternas sida, att det icke kan ha någon betydelse. Jag menar, att det icke spelar någon roll i budgeten. Men det är dock en fråga av sådan natur, att de som veta, hur frågan ligger till i de trakter, där den är synnerligen aktuell, måste säga sig, att det varit önskvärt, om vi kunnat komma till ett större anslag, än som reservanterna föreslå. Men i nuvarande läge, då det icke synes finnas någon utsikt att vinna resonans för ett yrkande om en fördelning i enlighet med vad motionärerna föreslagit, så skall jag icke framställa yrkande härpå utan nöja mig med att yrka bifall till reservationen.

Det är ju så — herr Hedlund i Häste var inne på den saken — att när det gäller anslag av sådan natur, de icke utbetalas, förrän företagen äro fullt färdiga, och det kan hända att hushållningssällskapen nödgas återbetala vissa belopp, på grund av att företagen icke blivit färdiga. Detta kan, det erkände herr Hedlund i Häste, bero på sjukdom och andra omständigheter, men det beror också på att anslaget icke täcker alla kostnaderna utan att vederbörande själva få bidraga till en icke obetydlig del, ja kanske till den väsentligaste delen av kostnaderna. Det kan alltså bero också på ekonomiska skäl, att vederbörande icke kunnat fullfölja arbetet, så att de fått lyfta sitt anslag. När det är på det sättet, tror jag icke, att detta utgör något särskilt skäl, varför man icke skall gå med på ett anslag av denna natur.

Herr talman, jag skall inskränka mig till denna motivering och vädja till kammaran att taga reservationen, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Ang.
statsbidrag till
nyodling och
betes-
förbättring
å ofullständiga
jordbruk.
(Forts.)

Ang.
statsbidrag till
nyodling och
betes-
förbättring
å ofullständiga
jordbruk.
(Forts.)

Herr Carlström: Herr talman! Det är två särskilda synpunkter, som anförts för att det skulle vara lämpligare att följa reservanterna än utskottet. För det första hyser man fruktan för att, om icke detta anslag upptages i årets budget, skulle man riskera, att det icke heller bleve upptaget ett annat år, och för det andra har man tryckt på de svårigheter, som skulle uppstå för att kunna fördela anslaget i behörig tid, om man nu skjuter över det till de s. k. brådsckande ärendena.

Vad här det första spørsmålet angår, att man skulle riskera, att om icke anslaget togs upp, man ett annat år skulle skjuta undan detsamma, vill jag i det avseendet liksom herr ordföranden i jordbruksutskottet säga, att jag tror, att om överhuvud taget något anslag under nionde huvudtiteln har utsikt att komma upp nästa år, så är det detta, ty jag tror, att vi alla äro eniga om nödvändigheten och behovet av att detta anslag utgår i fortsättningen. Jag tror sålunda icke på att man på den punkten har anledning hysa några större farhågor. Jag måste dock erkänna, att jag naturligtvis gärna skulle ha sett, att anslaget uppförts i behörig ordning även detta år. Men liksom herr Hedlund i Håste måste jag taga hänsyn till den finansiella situationen. Ingen enda inom avdelningen eller i utskottet har kunnat komma med någon uppgift på, var pengarna skola tagas, och i den situation, vari vi nu stå, är det icke så alldeles enkelt att begära 1,200,000 kronor och säga, att det skall vi ha, medan man ingen aning har om var det skall tagas. Därför måste jag liksom herr Hedlund resignera inför det förhållandet, att det icke varit möjligt för oss inom jordbruksutskottet att anvisa medel i detta fall.

Vad sedan gäller den andra synpunkten, att det stöter på vissa svårigheter att i behörig tid utdela anslagen, vill jag säga, att för min del har jag icke tillräcklig erfarenhet därom, därför att jag icke tillhör förvaltningen av något hushållningssällskap, som har att utdela dessa bidrag. Jag har alltså ingen möjlighet att bilda mig en uppfattning om de eventuella svårigheter, som skulle uppstå genom detta framskjutande av anslaget. Men då vi inom avdelningen ha en sakkunnig på området, som sysslat med dessa frågor och vilken för sin del sade, att visserligen kunde det kanske bli litet svårt men att han dock ansåg svårigheterna icke skulle bli större, än att man skulle kunna i behörig tid fördela anslaget, om man uppförde det bland de brådsckande ärendena, då har jag böjt mig för denne sakkunniges uttalanden och tryggt mig till honom i det avseendet. Sedan har här av herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet ytterligare understrukits, att egentligen intet reellt hinder bör kunna möta i det fallet. Under sådana förhållanden anser jag, att man, som utskottet föreslagit, måste gå in för ett uppskjutande. Då i den närvarande situationen, som jag sade, ingen möjlighet funnits för utskottet att peka på, var pengar skola tagas, nödgas jag ansluta mig till utskottet i denna fråga.

Det är ingen anledning att här närmare gå in på motionerna. Herr Sandberg har för sin del talat för särskilda åtgärder i fråga om fördelningen av betesanslaget för de norrländska länen. Vi ha i utskottsutlåtandet framhållit, att intet hinder möter för dessa län att i samma utsträckning som övriga län tillgodose de krav, som där framställas, och de behov, som uppkomma.

Jag vill med avseende på herr Svenssons i Grönvik uttalande om stembrytningen säga, att jag har här redan vid ett föregående tillfälle uttalat mina betänkligheter mot att inom detta anslags ram inrymma ett anslag till stembrytning i större utsträckning. Man är då här inne på att spoliera, vad man redan har för de ändamål, som jag anser mera viktiga, nämligen utvidgningen av de mindre jordbruken och i synnerhet betesvallsкультуrens förbättring. I detta avseendet har jag en alldeles motsatt uppfattning mot herr Svensson i Grön-

vik, nämligen att det icke skulle vara lyckligt att få detta anslag ytterligare splittrat för att tagas i anspråk för stenbrytning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Petersson i Lerbäcksbyn: Herr talman! Jag begärde ordet för en kort replik till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet.

Herr statsrådet framhöll, och det gjorde också herr ordföranden i jordbruksutskottet, att det som här föreslås i avseende å anslag till nyodling och betesförbättring icke är något nytt, utan att samma ordning tillämpas i avseende å en hel rad av anslag under nionde huvudtiteln. Jag är icke i stånd att bedöma, huruvida dessa andra anslag äro av samma natur som detta, så att de olika fallen äro fullt jämförliga, men det är heller icke nödvändigt, ty det väsentliga är, att, vad som här föreslås, är något nytt i fråga om *detta* anslag och att detta nya rubbar en hittills tillämpad ordning på ett sätt, som kommer att medföra olägenheter. Jag har i mitt första anförande pekat på, i vilken ovisshet en hel del av dessa jordbrukare, som söka bidrag, komma att försättas, därigenom att det på den nya budgeten icke kommer att finnas något anslag för detta ändamål. Jag har pekat på att hushållningssällskapen försättas i besvärigheter, därigenom att de icke med säkerhet veta, om anslag kan påräknas i fortsättningen. Jag är glad åt alla de försäkringar, som här från olika håll givits, att man tillmäter detta anslag en stor betydelse. Det lät på ordföranden i utskottet, som om det rent av skulle komma att gå ut med någon slags förmånsrätt i förhållande till andra anslag under huvudtiteln. Men det är dock ett faktum, att *det kommer att utgå ur budgeten*, och hur skola vid detta förhållande hushållningssällskapens vederbörande tjänstemän svara, när de tillfrågas, huruvida anslag kunna påräknas för planerade företag eller icke? Det för mig avgörande är det, att den ordning, som här föreslås, försätter både de sökande och hushållningssällskapen i ett tillstånd av ovisshet, som för sökandena är dubbelt besvärande i en tid, då det råder brist på arbetstillfällen även på den rena landsbygden.

Det har påpekats i motionen och är f. ö. icke någon hemlighet för dem som känna förhållandena på landsbygden, att ungdomar i jordbrukarhemmen, som förut funnit sysselsättning i industrien eller på andra håll, nu återvända hem och sysselsättas i hemmen nödortftligen med de arbeten som kunna uppbringas. En anordning som den nu ifrågavarande får under dessa omständigheter en alldeles särskild social betydelse, då den verkar förebyggande i allra högsta grad i fråga om den hotande arbetslösheten.

Den omständigheten att här föreligga motioner från fyra olika håll, som överensstämma därutinnan att man anser det angeläget att detta anslag nu uppföres å budgeten, vittnar ju ock om vilken betydelse man tillmäter denna sak, hur man känner det på olika håll inför det förslag som här lagts fram från Kungl. Maj:t. Här har också av så gott som varenda talare betygats och betonats, att man anser det betänkligt att slå in på den nya ordning, som Kungl. Maj:t föreslagit och utskottet tillstyrkt. Herr Hedlund i Häste tröstar sig visserligen med att det icke behöves medföra några »oöverkomliga svårigheter». Nej, det vill inte heller jag påstå, att det behöver; naturligtvis kan man »komma över» detta som så mycket annat. Men är denna sak så betänkelig, som alla vitsorda att den ter sig för dem, så tycker jag, att man i stället skall söka komma ifrån den. Och när nu herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet betygar, att det visserligen hade varit budgetlära synpunkter, som påverkat hans ställningstagande, men att de icke varit avgörande, utan att själva den nya ordningen syntes statsrådet i och för sig eftersträfvansvärd, då förefaller det mig som om skälen för den av utskottet intagna ståndpunkten

Ang.
statsbidrag till
nyodling och
betes-
förbättring
å ofullständiga
jordbruk.
(Forts.)

Ang. statsbidrag till nyodling och betesförbättring å ofullständiga jordbruk. väsentligen försvagats, och det styrker mig i min uppfattning, att jag bör vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

(Forts.) Herr Nordkvist: Herr talman! Jag nödgades begära ordet med anledning av herr statsrådets yttrande, vari han gav exempel på anslag där förfarings-sättet är enahanda som i den nya ordning som av Kungl. Maj:t föreslås. Men är det icke en väsentlig skillnad i karaktären i fråga om dessa anslag? De exempel, som herr statsrådet lämnade, gällde anslag till löner åt tjänstemän eller anslag till olika slag av premieringar. Vid premieringar skall anmälningstiden — åtminstone gäller detta premiering för mindre jordbruk — utgå frampå året, första maj, vid åter andra senare, men premieringen skall vara avslutad före september månad och medlen skola vara fördelade före årets utgång. Detta gör således, att det är mycket lätt att på det sättet förlägga anslaget till en sen punkt på året. Det måste bli ett annat förhållande, när det gäller de ansökningar om bidrag till betesförbättringar och nyodlingar som vi nu behandla, och detta därför att här arbeta hushållningssällskapen med en så väsentlig balans på ansökningar. Behovet är mycket större än vad tillgängliga medel kunna täcka; det finnes småbrukare som legat inne med ansökningar ett eller två år, vilka arbetat och hoppats att få dessa pengar, men som nu givetvis måste anse sig vara smått lurade på möjligheten att få ut pengarna om anslagsbeviljandet skall framflyttas till nästa år. Jag skulle också vilja säga det, att det synes mig som om hela propositionen och ävenså utskottets utlåtande bygger på att det förhållandet, att anslagen fördelas så sent, nödvändigt skall bestå. Men här har från flera håll vitsordats önskvärdheten av, att anslagen komma tidigt ut. För mig synes det då vara riktigare, att vi i stället på ett eller annat sätt göra framställning om, kanske det räcker bara med denna debatt, att få en tidigare fördelning av anslaget, så att medlen snarare kunna komma sällskapen till godo och snarare utdelas till de lånesökande, av vilka, som jag nyss sade, somliga redan äro färdiga, trots det de icke fått sina ansökningar beviljade, ehuru dessa legat inne lång tid. Dessutom tror jag, att det förhåller sig så, att herr statsrådet satt som ledamot i den kommitté, som utarbetade direktiv för utlämnande av dessa anslagsmedel, och jag skulle tro, att det var efter moget övervägande som direktiven tillkommo. Det har också visat sig, att systemet fungerat väl utom möjligen med undantag av att det varit svårt att få anslaget snabbt nog fördelat till hushållningssällskapen. Detta, herr talman, var i huvudsak vad jag velat säga i detta sammanhang.

Herr Carlström nämnde, att vi hava icke angivit, varifrån pengarna skulle tagas. Jag skulle då endast vilja säga det: Brukar det överhuvud taget i någon motion angivas varifrån pengarna skola tagas, när man kommer och begär ökade anslag för ena eller andra ändamålet? I motionen är ock, herr Carlström, en anvisning om medlens anskaffande given.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Lilliecreutz: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet lämnade den upplysningen, att den av regeringen nu föreslagna åtgärden icke behövde vålla någon stagnation i verksamheten. I denna sin uppfattning fick ju herr statsrådet ett mycket kraftigt stöd av min högt ärade vän, min förutvarande kollega, sekreteraren i Jämtlands läns hushållningssällskap, och hans omdöme i denna fråga har uppenbarligen även varit grundläggande för den uppfattning, som herr Carlström gjort sig till tolk för. Det var speciellt med anledning av det sistnämnda inlägget som jag begärde ordet.

Jag undrar, om man verkligen kan säga, att ett bifall till regeringens framställning icke kommer att vålla en stagnation. Att så blir förhållandet, är

visserligen berört av några föregående talare, men jag kan icke undgå att ytterligare trycka på vad detta kommer att innebära. Jag skulle vilja fråga min ärade förre kollega, vilka direktiv han kommer att ge till sina konsulenter, vilka svar han kommer att lämna alla de jordbrukare, som helt visst, om nu detta beslut går i överensstämmelse med regeringens förslag, alltså att något anslag för nästkommande budgetår för detta ändamål icke blir uppfört, vilket svar man då från hushållningssällskapets ledning kommer att lämna på de många frågorna: hur skola vi ställa oss för det kommande året, skola vi våga planlägga en betesförbättring eller nyodling eller stenbrytning, eller skola vi icke våga det. Finns det anslag för detta ändamål? Vad svarar herr Hedlund på sådana frågor? Kanske bara med den förhoppningen, som man här från alla motståndare har hört, »att det är alldeles uppenbart att nästa år kommer det ett sådant anslag». Sätt bara därför i gång, det behöva ni icke vara rädda för. Sätt i gång, hugg i och arbeta. Är man så säker på detta? Kunna vi vara absolut säkra på att vi hava samme jordbruksminister, samma utomordentligt välvilliga jordbruksutskott som i år och samma mycket välvilliga kammare som nu? Då skulle ju herr Hedlund kunna hava fog för sin uppfattning att det icke är någon fara, utan att man lugnt kan sätta i gång. Men jag undrar, om vi verkligen kunna vara så bergsäkra på att regeringen har samma sammansättning, att utskottet har samma sammansättning eller att kammaren har samma sammansättning, när kammaren nästa år skall taga ställning till denna fråga. Och dessutom, mina herrar, ser det verkligen ut som om vi skulle hava lättare under kommande år att bevilja ett sådant anslag? Under dessa förhållanden och då jag, herr talman, anser att denna åtgärd kommer att vålla våra hushållningssällskap betydande svårigheter, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Ang.
statsbidrag till
nyodling och
betes-
förbättring
å ofullständiga
jordbruk.
(Forts.)

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **von Stockenström**: Herr talman! Det har uttalats av herr Lilliecreutz och även av föregående talare, att det förfaringssätt, som här föreslås av Kungl. Maj:t, ändock kommer att vålla vissa olägenheter. Det må ursäktas mig, men jag kan icke förstå i vilket avseende olägenheter uppstå. De inneliggande ansökningarna om medel för detta år komma att provas i vanlig ordning av Kungl. Maj:t, medel komma att lämnas till hushållningssällskapen och kunna lyftas någon gång i vår eller sommar. Beträffande dem, som komma att söka under nästa år, förfares precis på samma sätt med stöd av den kungliga kungörelse, som finnes och som ännu gäller. Deras ansökningar komma in i höst eller i vinter. Ansökningarna komma sedermera till lantbruksstyrelsen och därefter till Kungl. Maj:t. Förutsatt att riksdagen nästa år beviljar medel till ändamålet, så anvisar Kungl. Maj:t medel någon gång nästa år. Jag tror, att det kan ske tidigare än som hittills skett, och medlen kunna sedan lyftas av hushållningssällskapen efter den 1 juli och utbetalas precis i vanlig ordning. Jag kan icke förstå på vad sätt någon stagnation skulle komma att uppstå, förutsatt naturligtvis att riksdagen verkligen beviljar medel, men jag tar för givet, att så kommer att ske.

Nu har det sagts här, att alla de sökande veta då icke i förväg, om det kommer att anvisas medel. Det är sant, men de veta icke heller nu, om de komma att få pengar. Det är nämligen så, att de belopp som sökas äro rätt mycket större än de medel, som finnas tillgängliga. Den som söker i höst vet därför icke alls, om han kommer att få nästa år, eller om han får vänta ett eller ett par år till. Hushållningssällskapen veta icke heller, om bidrag kommer att beviljas just till den eller den, utan det sker efter särskild prövning. Jag kan därför icke förstå, att någon ökad ovisshet skulle komma att uppstå för alla dem som söka anslag. Vilket belopp som kan komma

Ang.
statsbidrag till
nyodling och
betes-
förbättring
å ofullständiga
jordbruk.
(Forts.)

att av riksdagen beviljas nästa år veta vi icke, men jag hoppas, att det blir ett stort anslag även i fortsättningen. Icke heller kan jag förstå, att det för hushållningssällskapen själva, den i varje särskilt fall beviljande institutionen, skall bliva någon som helst olägenhet. Jag vill fråga de herrar, som representera hushållningssällskapen: Kunna ni med handen på hjärtat förneka, att sällskapen ligga med betydande belopp som ännu icke kunnat utbetalas? Herrarna få medge, att ni komma icke att lida brist på medel, även om ni skulle lyfta detta anslag en eller annan månad senare än som hittills skett. Detta är ingen förebråelse, men faktiskt är det så, att ni ligga med pengar sedan föregående år, som ännu icke kunnat utbetalas, därför att arbetena ännu icke hunnit utföras. Det är på det skälet som jag grundar den uppfattningen, att någon stagnation icke behöver inträffa, förutsatt att riksdagen också för framtiden anvisar medel.

Nu sade herr Hage, att det är bättre att hava en fågel i handen än en i skogen — jag vet icke om det bara var en i skogen eller kanske herr Hage hoppades på en tiodubbling? Det är ju sant, men, herr Hage, jag tror icke att dessa fåglar flyga till skogs, och jag tror att de komma att finnas varje år, men om herr Hage vill hava en fågel i handen ett helt år innan han använder den, så förstår jag icke att det kan vara särskilt önskvärt. Jag utgår ifrån, att riksdagen kommer att ställa sig välvillig, och det hoppades herr Lilliecreutz också på, och det har från alla partier uttalats sympatier för denna verksamhet. Jag delar dessa sympatier, och såvitt icke något alldeles nytt parti skulle uppstå under höstvalen, så kunna vi utgå ifrån att fåglarna finnas kvar, herr Hage, och att anslag beviljas följande år.

Jag har, herr talman, icke kunnat bli övertygad om att några olägenheter komma att uppstå. Jag har därför ansett, att det förfaringssätt som Kungl. Maj:t har föreslagit icke borde föranleda någon erinran.

Herr Hedlund i Häste: Herr talman! Herr statsrådet har redan delvis besvarat den förfrågan, som herr Lilliecreutz riktade till mig, vad man skulle svara inom ett hushållningssällskap, då förfrågningar inkomme om dessa bidrag. Vad hava vi kunnat svara hittills, när en jordbrukare har skrivit eller kommit upp på expeditionen och frågat, huru stort bidrag han kunde få för verkställande av en nyodling eller betesförbättring? Ja, man har fått hänvisa honom till att i enlighet med författningen kunde ett bidrag utgå med högst 250 kronor per hektar för nyodling och högst 125 kronor per hektar för betesförbättring, och huru stort belopp som sällskapet kunde komma att bevilja är beroende på de belopp som ifrån statens sida beviljas sällskapet för detta ändamål. Ansökningar hava ju kommit in i så pass stort antal, att man icke kunnat annat än i särskilt ömmande fall lämna bidrag intill det högsta beloppet, utan man har fått sänka det högst väsentligt. Så hava vi fått lov att göra, annars skulle det taga tre à fyra år innan ett bidrag skulle kunna fås. Det har jag för min del ansett olämpligt, och de bidragssökande hava också ansett det olämpligt. De hava varit mera med om att få mindre bidrag men få det förr, för att kunna fullgöra detta arbete, som de önskade få utföra. Om vi skulle erhålla tillräckligt med medel för att kunna lämna de i författningen högst utgående bidragen, då räckte det icke med 1,200,000 kronor, då måste statsbidraget alldeles säkert under en lång följd av år fördubblas. Sedan är det ju på samma sätt i fråga om en hel del bidrag o. dyl., som ställas till hushållningssällskapens disposition. De få visserligen meddelanden om deras beviljande, men de få själva lägga ut pengarna, betala ut i förskott i mycket stor utsträckning. Först efter det verksamheten för året är avslutad och berättelse ingiven till lantbruksstyrelsen och vi fått intyg därifrån, få vi lyfta pengarna från statskontoret,

de pengar, som redan i förskott äro utbetalade. I detta fallet förhåller det sig verkligen så, som herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet säger, eller att hushållningssällskapen hava ineliggande en hel del medel, men dessa medel äro beviljade av sällskapen till de särskilda bidragsändamålen, och endast i den mån som kontrakterade arbeten bli utförda skola de utbetalas.

Jag sade visserligen i mitt första anförande, vilket herr Petersson i Lerbäcksbyn tog upp, att det icke var några oöverkomliga svårigheter. Det var måhända ett något för starkt uttryck, jag skulle vilja ändra det och säga, att de svårigheter, som kunna förefinnas, äro ganska lätt överkomliga.

Herr Ljung: Herr talman! Den föregående debatten i detta ärende har ju till övervägande delen rört sig om, huruvida det skulle vara några större olägenheter förenade med ett uppskov med beviljandet av här ifrågavarande anslag till nästa riksdag, d. v. s. att det skulle utgå i början av budgetåret 1933/1934. Det är uppenbart, att denna del av frågan kan vara nog så betydelsefull. För mig framstår det emellertid, såsom huvudfrågan i detta sammanhang skulle vara: Kan man antaga, att det skall bli större möjligheter att bevilja detta anslag, 1,200,000 kronor, under nästkommande budgetår?

Vi erinra oss nog här allesammans, huru icke minst chefen för finansdepartementet upprepade gånger under riksdagens lopp har framhållit, att det är uppenbart, att det måste bli ännu större svårigheter att få en budget att gå ihop till nästkommande budgetår. Under sådana förhållanden måste man ju fråga sig: Om anslaget uteslutes i år, huru skall det då bliva möjligt att återigen få det upp under nionde huvudtiteln till nästkommande år? Vi kunna ju antaga, att i lyckligaste fall hela nionde huvudtitelns slutsumma kan bibehållas oförändrad för budgetåret 1933/1934. Då skulle det vara av intresse att veta, huruvida chefen för jordbruksdepartementet kan peka på några anslag av mera tillfällig art, som äro upptagna i budgeten för 1932/1933, och säga, att vi kunna stryka dessa anslag för 1933/1934 och i stället taga upp dessa 1.2 miljoner kronor. Skulle det verkligen finnas någon sådan möjlighet, kunde det, menar jag, vara skäl i att gå in för den ståndpunkt, som utskottet intagit. Är det däremot så, att man icke kan få någon sådan anvisning, och är det så, som det förefaller, att det är en ganska stor enighet om att anslaget i fråga bör utgå, då kan jag för min del icke komma till någon annan slutsats, än att det enda riktiga är, att anslaget beviljas för det nu kommande budgetåret, och att man alltså här följer reservanternas förslag.

Av dessa i korthet angivna skäl, som för mig framstå som huvudsaken härvidlag, ber jag, herr talman, att få ansluta mig till dem, som yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Selberg: Herr talman! Jag begärde egentligen ordet för att få understryka vad herr Hage gjort sig till tolk för, nämligen att det alldeles särskilt i vissa delar av landet förefinnes ett mycket starkt behov av detta anslag. Jag vill också säga, att jag till fullo instämmer med den siste ärade talaren i det, att huvudsaken härvidlag väl ändå är, att någonting blir beviljat. Vi ha ingalunda större förutsättningar att nästa år kunna bevilja ett anslag som detta, om det strykes i år. Det kan man hava rätt starkt fog för att säga med tanke på, huru det gått med vissa andra frågor, där man från vederbörande utskott och från statsrådsbänken och annat håll har försökrat, att det ingalunda vore meningen att slopa anslaget i fråga utan bara att inskränka eller ändra på anslaget. Det har i alla fall vid sådana tillfällen blivit så, att man fullföljt en

Ang.
slutsbidrag till
nyodling och
betes-
förbättring
å ofullständiga
jordbruk.
(Forts.)

Ang.
statsbidrag till
nyodling och
betes-
förbättring
å ofullständiga
jordbruk.
(Forts.)

inskränkning och fått bort vissa anslag. Jag skulle kunna ange direkta exempel på detta, men jag skall icke nu göra det. Det måste väl ändå vara ett mycket stort osäkerhetstillstånd för dem som äro i behov av dessa anslag för utförande och planerande av vissa arbeten, om man vet, att något anslag för ändamålet icke är beviljat. Det är väl ändå icke precis detsamma, att det finns författningar om en sak som att det finns både författningar och anslag beviljade för ändamålet.

Herr Svensson i Grönvik nämnde något om att han trodde, att man kanske i södra Sverige vore mera beroende av anslag för betesförbättringar, under det att de norrländska behoven mest hänföra sig till nyodlingsbidrag. Ja, det är troligt, att det sistnämnda anslaget mest blir utnyttjat i övre Norrland. Men jag tror dock, man kan säga, att där liksom jag förmodar annorstädes är det behov av anslag både till nyodling och betesförbättring, och det är framför allt hos jordbrukarna behov av dessa anslag för att i någon mån eliminera den stora arbetslöshet, som för närvarande råder. Nu är det ju praktiskt taget så, att småbrukarna äro utestängda från arbetsmarknaden, utestängda från möjligheten att i den öppna arbetsmarknaden erhålla någon inkomst. Om de skola kunna skaffa sig sådan, måste det bli på det egna jordbruket. Och då är det givetvis nödvändigt, att det finns något anslag, att man kan vara förvissad om att det finns några medel för utförande av arbeten, som kunna ge någon liten inkomst.

Jag tror, att det är av mycket, mycket stor betydelse, att detta anslag beviljas även i år. Jag tror också, att detta är möjligt, utan att budgeten sönderbrytes nämnvärt. Jag är nämligen övertygad därom, att om detta anslag på 1.2 miljoner kronor beviljas, så kan man med säkerhet i stället minska anslaget för arbetslösheten med 1.5 miljoner kronor, ty det kommer mer än väl att uppväga detta belopp, om detta anslag beviljas. Jag vill också säga, att det är icke bara jordbrukarna och deras söner, som få nytta av detta anslag. Det torde väl vara så på många håll, att även åtminstone de mer eller mindre stadigvarande arbetarna vid jordbruket få sysselsättning, därest detta anslag beviljas.

Då jag är tämligen övertygad om att det icke blir lättare nästa år att åstadkomma ett anslag till ifrågavarande ändamål, än vad det är i år, ber jag att få yrka bifall till vad reservanternas föreslagit.

Herr Sköld: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr jordbruksministerns sista anförande. Då redan en annan talare här i kammaren bemött honom, kanske jag kan yttra mig kort.

Jag fick närmast det intrycket av herr jordbruksministerns senaste anförande, att han rent av ville urgera, att regeringens nuvarande ståndpunkt vore en förbättring emot vad som förut har gällt på detta område, att man alltså här skulle hava gjort ett framsteg i hela anordningen. Man skulle lyckligen hava funnit en utväg att förbättra det hela. Och han bestred, att det skulle uppstå några olägenheter av att icke något anslag för detta ändamål uppfördes för i år.

Jag måste säga, att detta är ganska överraskande. Jag försökte i mitt första anförande ange vissa administrativa svårigheter, som tillkomma, och jag har icke märkt, att de blivit bestridda. Det är ju ett faktum, att om riksdagen vid sin behandling av förevarande anslag ändrar Kungl. Maj:ts förslag, så innebär det, att det förberedande arbetet med fördelningen av anslagen har blivit tillspillogivet, och att man måste göra om det i viss utsträckning. Under sådana förhållanden är det självklart, att man måste komma till en slutlig fördelning av anslaget senare, än vad som nu sker. När det från många håll är omvitnat, att det är stora olägenheter förknippade redan med det nuvarande systemet, måste det väl bli betydligt större olägenheter i fortsättningen.

Dessutom skulle jag vilja påpeka, att herr jordbruksministern har varit med om att utarbete det ursprungliga systemet. Det har framlagts av en frisinad regering. Och jag antar, att man då efter moget övervägande hade funnit, att det var den lämpligaste formen. Det är väl ändå så, att det förslag, som nu föreligger från regeringens sida, skulle icke hava framkommit, om vi icke hade haft den nuvarande situationen. Det är alltså en nödfallsväg. Och då menar jag, att det icke är riktigt att framställa saken, som om man gick in för en förbättring, utan det måste betraktas som en försämring av hela systemet.

Ang.
statsbidrag till
nyodling och
betes-
förbättring
å ofullständiga
jordbruk.
(Forts.)

Herr Lilliecreutz: Herr talman! Herr statsrådet missuppfattade uppenbarligen mitt förra anförande, då han sporde oss hushållningssällskapens män, huruvida det verkligen skulle medföra några större svårigheter för hushållningssällskapen att förskottera medel för dessa ändamål, och påvisade, att hushållningssällskapen dock hava så stora medel till förfogande, att detta icke för flertalet av dem borde vålla några svårigheter. Det är alldeles riktigt, att sällskapen, åtminstone flertalet av dem, hava nog så mycket av tillgängliga medel, att de skulle kunna förskottera de medel, som kunna erfordras för igångsättandet av arbeten av ifrågavarande art. Men ett sådant förskotterande, utan att riksdagen har sagt ifrån, att här kommer för nästa budgetår att ställas ett anslag till hushållningssällskapens förfogande, det måste jag, herr talman, från min synpunkt sett anse vara ganska riskabelt för sällskapen. Ty det är väl dock så, att de reserverade medel, som sällskapen hava till sitt förfogande, äro avsedda för särskilda ändamål, och av dem får man icke taga för att fylla andra ändamål.

Sedan ber jag att få tacka min högt värderade kollega för svaret och gratulerar honom till den uppfattningen, att han kan svara precis som han svarat förut, att här är ingen fara på färde. Jag kunde förstå att han grundar den uppfattningen på, att det även hittills varit så, att man icke kunnat lämna en sökande bestämt besked om huru mycket han kunnat få, och att man i många fall måst begränsa de belopp, som utdelats. Ja, det är alldeles riktigt, att så skett, och så kommer det nog alltså att ske. Men jag undrar, om alla sekreterare, som skola utfärda direktiv, äro lika säkra på att kunna svara som förut, när i alla fall faktum är, att går Kungl. Maj:ts proposition igenom, så finns det intet anslag för detta ändamål för nästkommande år. Huruvida man under sådana förhållanden skall våga tillråda att sätta i gång med arbetena och säga: planlägg och gå på, ty däri ligger ingen fara! — det har jag för min del fortfarande litet svårt att förstå.

Herr Johansson i Uppmälby: Herr talman! Jag tycker, att diskussionen om detta anslags behövlighet etc. skulle vi kunna lämna, ty därom äro vi alla ense, att detta anslag är av ofantligt stor betydelse.

Jag begärde egentligen ordet, när man sade, att det blir svårare nästa år att få ett anslag på 1.2 miljoner kronor än i år. Om herrarna nu gå och bevilja detta anslag, så måste det även nästa år upp ett anslag på 1.2 miljoner kronor, som skall utgå för budgetåret 1933/1934. Och om herrarna gå med utskottet och icke bevilja anslaget, så skall det också upp ett anslag på 1.2 miljoner kronor för att utgå för den verksamhet, som äger rum under 1933. Det är bara den skillnaden, att det icke tages upp något anslag för budgetåret 1932/1933. Vi måste i alla fall hava ett anslag nästa år. I vilken ordning vi taga det, antingen vi taga det på det sätt, som utskottet föreslår, eller om vi taga det så, som reservanterna föreslår, så blir det ett anslag för ändamålet på 1.2 miljoner kronor. När man på vissa håll, som jag kunnat märka, befarar, att det skulle bli svårare nästa år att få detta anslag än i år, så vill jag säga, att så blir icke förhållandet. Det är endast så, att man genom ett dylikt beslut skjuter på det

Ang.
statsbidrag till
nyodling och
betes-
förbättring
å ofullständiga
jordbruk.
(Forts.)

hela under ett år. Och skjuter man icke på det, så måste man i alla fall taga upp det för det kommande budgetåret.

Vad beträffar den av herr Lilliecreutz omnämnda förskotteringen, så har väl ingen människa, jag antar icke heller herr statsrådet, tänkt sig denna förskottering annat än från den tid, då riksdagen fattar beslut, i mars månad, till efter den 1 juli. Då kan det väl icke vara någon risk. Har riksdagen fattat beslut i frågan och det är känt för förvaltningsutskottet, så är det ingen risk att förskottera medlen.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Sköld begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 116 av utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns flertalet hava röstat för nej-propositionen, vadan kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Punkten 117.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 118—123.

Lades till handlingarna.

Punkterna 124—132.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 133.

Lades till handlingarna.

Punkterna 134—137.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 138, angående statens skogsodlingsanslag.

Ang. statens
skogsodlings-
anslag.

Under punkten 136 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för budgetåret 1932/1933 under benämningen statens skogsodlingsanslag anvisa ett extra reservationsanslag av 350,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen nr 116 i första kammaren av herr *Möller m. fl.* och nr 202 i andra kammaren av herr *Hansson i Stockholm m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utreda orsakerna därtill, att de enskilda markägarna ej utnyttjade skogsodlingsanslaget i beräknad utsträckning, samt dessutom söka utarbeta förslag till sådana förbättrade bestämmelser, som i nämnda hänseende kunde finnas nödiga och lämpliga.

Ang. statens
skogsodlings-
anslag.
(Forts.)

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning för budgetåret 1932/1933 under benämningen statens skogsodlingsanslag anvisa ett extra reservationsanslag av 350,000 kronor; samt

2) att motionerna I: 116 och II: 202 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Uti en vid denna punkt avgiven reservation hade herrar *Linders, Carl E. Eriksson, Granath, Sköld* och *Olsson* i Rödningsberg yrkat bifall till motionerna I: 116 och II: 202.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr Sköld: Herr förste vice talman! Som kammarens ledamöter hava sig bekant, beslöts för ett par år sedan, att ifrån statens sida skulle vidtagas omfattande åtgärder för att få till stånd skogsodling på enskilda skogar. Den kommitté, som skötte utredningen av detta ärende, och sedermera Kungl. Maj:t beräknade, att under en tidrymd av 15 år skulle på enskilda skogar komma att verkställas skogsvårdsåtgärder till ett värde av över 70 miljoner kronor, av vilka staten skulle lämna bidrag med nära 40 miljoner kronor. Det var alltså ett mycket omfattande program till kultivering av kalmark och annan illa beväxt skogsmark.

Nu hava dessa åtgärder under två år varit i tillämpning. För det första året anslogos 600,000 kronor, för det andra året anslogos 400,000 kronor och för det budgetår, som vi nu gå att fatta beslut om, föreslås 350,000 kronor. Det visar sig alltså, att den plan, som man från början upplagt, den håller icke. Det har icke blivit sådan tillströmning från skogsägarnas sida till statens bidrag, att det uppgjorda programmet kunnat fullföljas. Tvärtom måste man konstatera, att verksamheten går kräftgången, att det blivit sämre och sämre för varje år. Då man jämför detta med den utveckling, som det s. k. statens skogsutdikningsanslag, vilket kommer i nästa punkt, har rönt, måste man säga sig, att grunderna för skogsodlingsanslaget icke äro alldeles sådana, som de borde vara. Visserligen kan man naturligtvis med visst skäl säga, att den nuvarande tiden verkar så, att detta anslag blir mindre använt. Men jag tror, man kan påstå, att detta icke är hela sanningen. Den erfarenhet, som jag har av detta anslag, säger mig, att det finns åtskilliga bestämmelser för detsamma, som skulle behöva modifieras. Sådana bestämmelser som i fråga om stängelskyldighet, sådana bestämmelser som i fråga om skyldighet att fränräkna värdet av visst virke på utglesad skogsmark från kostnaderna och vissa andra ting göra, att skogsägarna, då de få kännedom om villkoren och huru det hela verkar, ställa sig avvisande. Om man har starkt intresse av att staten skall få i gång verksamhet på enskilda skogsmarker för att åstadkomma en kultivering av dessa, så tycker jag, att man icke kan vila på hanen, utan att man redan nu borde gå åstad och söka utfinna, var felet ligger.

Det har i ett par motioner påyrkats, att riksdagen skulle skriva till Kungl.

Ang. statens
skogsodlings-
anslag.
(Forts.)

Maj:t och begära utredning om orsakerna till att det uppställda skogsvårdsprogrammet icke kunnat fullföljas samt föreslå de åtgärder, som skulle kunna bli en följd av en sådan utredning. Jag finner, att det framställda yrkandet är synnerligen befogat. Jag tillåter mig därför, herr förste vice talman, yrka, att kammaren måtte bifalla motionerna I: 116 och II: 202, vilket innebär en hemställan till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda orsakerna därtill, att de enskilda markägarna ej utnyttja skogsodlingsanslaget i beräknad utsträckning, samt dessutom söka utarbeta förslag till sådana förbättrade bestämmelser, som i nämnda hänseende kunna finnas nödiga och lämpliga.

I detta anförande instämde herrar *Olsson* i Rödningsberg och *Pettersson* i Hällbacken.

Herr Carlström: Herr talman! Herr Sköld började med att påpeka, att den plan, som uppgjorts för användning av detta anslag, icke hållit. Motionärernas hemställan går ju ut på att man skall vidtaga ytterligare åtgärder för att stimulera de enskilda jordbrukarnas och skogsodlarnas intresse. Det är också ett faktum, att detta anslag icke blivit utnyttjat i den utsträckning, som man från början tänkt sig, och att sålunda, som herr Sköld sade, planen icke hållit, men det händer ju rätt ofta, att planer, som riksdagen gör upp för framtiden, icke hålla på alla punkter. Med hänsyn till detta anslags karaktär och de omkostnader, som vederbörande skogs- och markägare få vidkännas genom att använda anslaget, är det ej heller så märkvärdigt, att det i dessa tider icke blivit utnyttjat i den utsträckning, man kunnat önska. Den, som företager skogsodling, kan ju icke tänkas i sin tid få nytta av densamma. Skogsodling utföres på mycket lång sikt. Särskilt i depressionstider, sådana som den nuvarande, är det ju givet, att mark- och skogsägare draga sig rätt mycket inför utgifter, som icke äro oundgängligen nödvändiga. Det är helt naturligt, att detta anslag icke blivit utnyttjat så, som man önskat och hoppats. Att så snart, efter det denna verksamhet satts i gång, komma med en revision av densamma, för att genom ytterligare anstalter stimulera skogs- och markägarna att vidtaga åtgärder, anser jag icke vara välbetänkt. Så småningom, då denna depressionstid gått över och vi kommit in i mera normala förhållanden, kan man nog antaga, att lusten att plantera på kalmare och vidtaga andra sådana åtgärder, som det här gäller, kommer att ökas och anslaget på så sätt bättre utnyttjas. För närvarande anser jag, att man bör se tiden an, och det har också utskottets majoritet ansett.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen framställde först proposition på bifall till utskottets hemställan i mom. 1); och fattade kammaren beslut i enlighet härmed.

Vidare gav herr förste vice talmannen propositioner beträffande mom. 2), nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i nämnda moment, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och blev utskottets hemställan i förevarande moment av kammaren bifallen.

Ang. statens
skogsutdik-
ningsanslag.

Punkten 139, angående statens skogsutdikningsanslag.

Kungl. Maj:t hade uti punkten 137 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att för budgetåret 1932/1933 under benämningen statens skogsutdikningsanslag anvisa ett extra reservationsanslag av 800,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen:

de likalydande motionerna nr 113 inom första kammaren av herr *Möller m. fl.* och nr 200 inom andra kammaren av herr *Hansson* i Stockholm *m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen för budgetåret 1932/1933, utöver av Kungl. Maj:t föreslagna 800,000 kronor, måtte under benämningen statens skogsdikningsanslag anvisa ett extra reservationsanslag av 700,000 kronor; samt

*Ang. statens
skogsdik-
ningsanslag.
(Forts.)*

de ävenledes likalydande motionerna nr 261 inom första kammaren av herr *A. Pettersson m. fl.* och nr 293 inom andra kammaren av herr *Petersson* i Broaryd *m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen måtte för budgetåret 1932/1933 under benämning statens skogsutdikningsanslag under nionde huvudtiteln anvisa ett extra reservationsanslag av 1,000,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag samt ovanberörda motioner för budgetåret 1932/1933 under benämningen statens skogsutdikningsanslag anvisa ett extra reservationsanslag av 1,000,000 kronor.

Vid denna punkt voro följande reservationer:

av herrar *Sederholm, Gabrielsson, Elof B. Andersson, Hedlund* i Häste och *Carlström*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med avslag å ovanberörda motioner för budgetåret 1932/1933 under benämningen statens skogsutdikningsanslag anvisa ett extra reservationsanslag av 800,000 kronor; samt av herr *Johansson* i Uppmälby.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **von Stockenström**: Herr talman! Det ifrågavarande anslaget till skogsutdikning har för innevarande budgetår upptagits till 800,000 kronor, och Kungl. Maj:t har föreslagit, att samma belopp skall upptagas även för kommande budgetår.

Centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund har i sin framställning på hösten föreslagit ett något förhöjt anslag, nämligen upp till en miljon kronor, för att därmed tillgodose det väntade behovet. Det ligger nämligen inne många ansökningar om bidrag till skogsutdikning, och centralrådet har i övrigt motiverat anslagsökningen med att på så sätt skulle i sin mån arbetslöshet kunna lindras. Sedermera inkom 1931 års skogssakkunniga i december förra året med sitt förslag om att i riksstaten upptaga ett särskilt anslag på icke mindre än 2 miljoner kronor, avsett för skogsutdikning och skogsodling, och regeringen fann med hänsyn till de utvidgningar i fråga om verksamhetens bedrivande, som föreslogos av skogssakkunniga, detta uppslag vara så beaktansvärt, att detta förslag blev upptaget. Riksdagen har för övrigt redan fattat beslut i saken och anvisat detta stora belopp på icke mindre än 2 miljoner kronor såsom ett extra anslag för skogsutdikning och skogsodling.

Centralrådet inkom med sin framställning om höjning av anslaget till skogsutdikning från 800,000 kronor till en miljon kronor i september, alltså ett par tre månader innan skogssakkunniga inkommo med sitt förslag, och jag får ju säga det, att jag ändå ifrågasätter, huruvida centralrådet verkligen skulle föreslagit en förhöjning, därest centralrådet vetat, att ett så stort extra anslag för ändamålet som 2 miljoner kronor skulle komma att anvisas. Jag vet ju icke, hur centralrådet i sin helhet skulle ställt sig, men jag kan konstatera, att ordföranden i centralrådet, som är ledamot av jordbruksutskottet, ansett, att ett belopp av 800,000 kronor skulle vara tillräckligt, just med hänsyn till att ett extra anslag på 2 miljoner kronor blivit anvisat.

Nu har utskottsmajoriteten som skäl för en höjning av det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet anført, att de mindre skogsägarna skulle nog ändå över-

Ang. statens
skogsutdik-
ningsanslag.
(Forts.)

väggande komma att vara hänvisade till att anlita det äldre ordinarie anslaget. Man utgår ifrån, att det stora extra anslaget på 2 miljoner kronor kommer att användas i de fall, då därmed arbetslöshet uppenbarligen kan komma att lindras. Det kan ställas till förfogande även för bolag, och det kan vidare komma till användning i lappmarkerna. I dessa båda avseenden, att bolag kunna komma i åtnjutande av anslaget och att anslaget får användas även inom lappmarkerna, innebär detta extra anslag i viss mån en utvidgning i jämförelse med det ordinarie anslaget. En del av de behov, som i normala fall skulle kommit att tillgodoses genom det ordinarie anslaget, torde väl nu i själva verket komma att, så att säga, skjutas över på och tillgodoses genom det extra anslaget, nämligen i sådana fall, då arbetslöshet uppenbarligen kan komma att lindras genom arbetenas igångsättande. Av den anledningen förefaller det mig, som om det vore sannolikt, att det icke kommer att bli lika trångt på det gamla anslaget, som det varit tidigare, utan som om det skulle bli bättre utrymme på detta anslag och detta just för de mindre skogsägarna, än vad som hittills varit fallet.

Jag vill också erinra om att, efter vad jag vunnit kännedom om, vissa kommuner hava för avsikt att ställa medel till förfogande för skogsutdiknings- och skogsodlingsarbeten på så sätt, att kommunerna bidraga med en del av det belopp, som den enskilde eljest har att bekosta. Beträffande skogsodling bidrager staten med 40 procent och beträffande dikning med 50 procent. Resten tillskjutes av den enskilde. Nu vet jag, att vissa kommuner hava för avsikt att bidraga med en del av det belopp, som skall tillskjutas av den enskilde. Det har f. ö. redan förekommit på vissa håll, att arbeten ha igångsatts även med stöd av det gamla anslaget just på detta sätt, att kommunerna bidragit med en del av kostnaderna, och dessa arbeten ha, efter vad jag vet, utförts just på mindre skogsägars mark. Jag tror därför ingalunda, att särskilt de mindre skogsägarna skulle komma att bli sämre ställda i fråga om möjligheten att erhålla bidrag, därest det ordinarie anslaget upptages till 800,000 kronor, jämte de extra 2 miljonerna.

Jag vill erinra om att, därest Kungl. Maj:ts förslag skulle oförändrat komma att bifallas, stå för nästa budgetår icke mindre än 3,150,000 kronor till förfogande till skogsutdikning och skogsodling, medan för innevarande budgetår finnas 1,200,000 kronor. Nu är det ju icke så lätt att säga, hur stor del av de två miljonerna, som kan komma till användning för skogsutdikning, och hur mycket, som kommer att gå till skogsodling, men all sannolikhet talar för att övervägande delen kommer att användas för skogsutdikning. Jag skulle våga gissa på att kanske tre fjärdedelar eller så omkring kommer att användas för detta ändamål, möjligen ännu mer. Lägga vi då detta belopp till de 800,000 kronorna, som här nu upptagas, kommer att enbart för skogsutdikning stå till förfogande i runt tal tre gånger så stor summa, som för närvarande är fallet. Jag frågar då, om man icke får anse, att det är ganska raskt marscherat. Jag är glad över att verksamheten kommer att utvidgas, dels därför att arbetslösheten lindras och dels därför, att jag anser det vara en utomordentligt nyttig verksamhet, att skogsmark utdikas och dymedelst bringas i bättre produktion.

Jag tror icke gärna, att någon kan vilja förebrå regeringen för njugghet i det här avseendet. När ett anslag ökas, utöver vad regeringen föreslagit, vill man ju lätt uppfatta det så, att riksdagen anser, att regeringen varit något mer sparsam, än vad riksdagen vill vara, men i detta fall har ju regeringen själv föreslagit en mycket väsentlig ökning för ifrågavarande verksamhet.

Av nu anförda skäl förefaller det mig, som om ett belopp av 800,000 kronor, i likhet med vad som beviljats för i år, vore tillräckligt. Jag vill också

erinra därom, att i den depressionstid, vari vi nu befinna oss, är det ju icke alldeles så lätt för enskilda skogsägare, och inte heller för bolag, att skaffa de pengar, som erfordras, och man kan icke med full säkerhet veta i hur stor omfattning verksamheten kan komma att bedrivas. Jag tror därför, att med det förslag, som framlagts av Kungl. Maj:t, torde tillräckliga medel komma att stå till förfogande för den verksamhet, som kan tänkas ifrågakomma.

*Ang. statens
skogsutdik-
ningsanslag.
(Forts.)*

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Jag har vid utskottets utlåtande fogat en blank reservation. Det kan ju synas litet märkligt, och därför skall jag be att med några ord få redogöra för vad jag avsett.

När vi behandlade Kungl. Maj:ts förslag om tillfälliga hjälpåtgärder för skogsvården och detta anslag på 2 miljoner kronor, så var det ju klart, att man icke kunde behandla det utan att komma in på såväl skogsodlingsanslaget som skogsutdikningsanslaget, därför att det var samma grunder, som skulle gälla även för detta anslag på 2 miljoner kronor. Det var en utvidgning i så måtto, att det även kom bolagen till godo, och att det även skulle få användas på lappmarkernas skogar. Vi inom jordbruksutskottets första avdelning, som då behandlade denna fråga, voro eniga om att ett högre bidrag borde komma till stånd, och vi voro angelägna om att kunna få igenom detta anslag på 2 miljoner kronor, vilket vi ansågo vara den stora hjälpen, särskilt då det gällde arbetslösheten, och vi kommo överens om att vi skulle försöka att på denna punkt bliva enhälliga för att kunna få ett enhälligt utskott och en enhällig riksdag med oss. Det var två suppleanter närvarande, då frågan behandlades på avdelningen, men, när frågan behandlades i plenum, hade två ordinarie ledamöter ryckt in på deras plats, och dessa ansågo sig icke vara bundna av någonting, utan de återfinnas nu här bland utskottets majoritet.

Jag måste säga, att jag är mycket tacksam för det anslag på 2 miljoner kronor, som Kungl. Maj:t föreslagit som förstärkning. De funnos visserligen upptagna i huvudtiteln, men man var icke riktigt säker på, om Kungl. Maj:t skulle komma med förslag i frågan, ty det kan ju inträffa omständigheter, som göra, att det som är bebådadt i huvudtiteln icke kommer alls eller, om det kommer, så kommer det kanske med reducerat belopp. Vi ha ju haft ett sådant fall även i år, när Kungl. Maj:t i huvudtiteln har bebådadt ett större anslag, men sedermera minskat det. Vi ansågo då, att det skulle vara lyckligt, om man nu skulle kunna få igenom 2 miljoner kronorsanslaget. Nu har riksdagen fattat beslut om detta anslag. Det måste forceras: i egenskap av ordförande i jordbruksutskottet fick jag dels från skogsvårdsstyrelser, dels från arbetslöshetskommittéer i Norrland de kraftigaste uppmaningar om att riksdagen fortast möjligt skulle fatta beslut, så att man kunde få börja göra upp planer och sätta i gång arbeten. Sedan riksdagen fattat det beslutet, anser man, att det icke är till fyllest, utan man vill även utöka förevarande anslag med 200,000 kronor. Jag är icke övertygad om att ett anslag på 800,000 kronor för nästkommande budgetår kommer att bliva otillräckligt. Jag har en liten erfarenhet från Södermanland rörande användningen av detta anslag. Åtskilliga personer, som sökt anslag och fått det beviljat, ha menat, att de icke skulle kunna använda lejd arbetskraft. De ha icke haft råd till det, och de ha icke kunnat få arbetet färdigt. De ha kommit in till skogsvårdsstyrelsen med ansökningar om förlängning på ett år för att med egen arbetskraft göra arbetet färdigt, och det har skogsvårdsstyrelsen beviljat. Från enskilda personer, som haft kontrakt med skogsvårdsstyrelsen, ha också kommit in ansökningar om befrielse från dessa kontrakt. De ha ansett, att i nuvarande depressionstider ha de icke haft möj-

Ang. statens
skogsutdik-
ningsanslag.
(Forts.)

lighet att utföra arbetet. De komma väl igen någon gång i framtiden, men de skola i alla fall bekosta 60 procent själva, och det anse de sig under nuvarande förhållanden icke ha råd till. Sådana framställningar ha också skogsvårdsstyrelsen beviljat, och det ha vi kunnat göra därför, att vi ha haft andra personer, som fått övertaga anslaget. I dessa tider är det en ekonomisk fråga för dem, om de skola skjuta på det några år framåt. Man säger, att detta anslag skall bliva till de mindre jordbrukarnas fördel, så att de skola få litet ersättning för det arbete, som de göra själva. Det är ju riktigt: det blir de, som komma att söka anslag, men de, som skola använda lejd arbetskraft utöver den arbetskraft, de ha anställd vid gården, försöka komma ifrån det, åtminstone i Södermanland. De försöka att skjuta på det.

Under sådana förhållanden tror jag, att anslaget kommer att något så när räcka, och det är alldeles riktigt, som herr statsrådet sade, att en hel del av dessa arbeten kommer att utföras med medel från det stora anslaget på 2 miljoner kronor. Nu när riksdagen redan generöst ökat utgifterna med 1,200,000 kronor, så gör det ju så litet till eller från, om man ökar med ytterligare 200,000 kronor, så jag skall icke alls bliva ledsn, om herrarna gå på den linjen, men jag anser mig bunden, ty jag arbetade på att få igenom det stora anslaget. Jag ville rädda det, och det var det, som gjorde, att jag sade: Gå herrarna med på dessa 2 miljoner kronor, och vi bliva en enhällig avdelning och vi ha utsikter att bliva ett enhälligt utskott, så att vi kunna få igenom det i riksdagen, skall jag icke resa några anspråk på höjning av det andra anslaget.

Jag har velat giva en förklaring till min nakna reservation. Om riksdagen beviljar anslaget enligt utskottets förslag, har jag ingenting däremot, men då jag bundit mig redan vid den förberedande behandlingen på avdelningen, anser jag mig böra som en vanlig människa stå vid den ståndpunkt, jag tidigare intagit.

Herr Sköld: Herr förste vice talman! Det är alldeles självklart, att ingen människa begärt, att herr Johansson i Uppmälby skall uppgiva sin mening. Jag måste dock till vad han här anfört säga, att icke kan det finnas någon anledning att utfärda en förbindelse att icke gå med på detta förslag, för att det stora anslaget på 2 miljoner skulle gå igenom, då, såvitt jag vet, icke från någon sida riktats något motstånd mot detta anslag. Jag vill säga, att det är klart, att ingen skall rikta någon anmärkning mot regeringen för dess ståndpunkt i denna fråga. Utan tvärtom vill jag säga, att regeringen med berömvärd skyndsamhet vidtagit kraftiga åtgärder för skogsutdikningen genom det stora extra anslag, som regeringen föreslagit riksdagen att bevilja.

Majoriteten inom utskottet anser emellertid att statens skogsutdikningsanslag bör ökas med 200,000 kronor. Jag skall be att få motivera saken, såsom vi sett den. Det är naturligtvis alldeles riktigt, såsom det sagts, att mycken skogsutdikning kan komma att utföras med 2-miljonerkronorsanslaget. Men såsom redan från herr statsrådet påpekats, är det ju så, att detta stora anslag skall användas även för annat än skogsutdikning. Dessutom skall det få tagas i anspråk även av bolag. Och för det tredje — och det är det, som är det avgörande — skall användningen av anslaget i viss mån förmedlas genom de offentliga arbetslöshetsorganen. Det blir alltså på det viset, eller det är i alla fall förutsatt — formellt sett, skall det kanske icke vara så — att anslaget skall användas på så sätt, att de arbetslösa kunna komma att hänvisas till de arbeten, som på grund härav sättas i gång. Detta medför naturligtvis, att det framför allt blir de större skogsägarna och större skogsutdikningsföretag, som taga i anspråk detta anslag. Och följaktligen har man att räkna med, att sådana skogsutdikningar, som äro avsedda att utföras av jordbrukaren och hans

fasta arbetspersonal, komma icke att ske med hjälp av 2-miljonerkronors-anslaget.

Nu skola vi å andra sidan komma ihåg, att det låg inne ansökningar om bidrag ur skogsutdikningsanslaget till ett belopp av 1,500,000 kronor, alltså nära dubbelt mot de medel, som äro avsedda att ställas till förfogande.

När man då vidare måste säga sig, att i den nuvarande svåra depressionen — som på grund av svårigheterna för vår trävaruindustri kommer att i mycket hög grad drabba de mindre jordbrukarna i de skogrika delarna av landet — är det självklart, att ett tillfälle för dessa jordbrukare att använda sin egen arbetskraft på en skogsutdikning — synnerligast som de därvid i någon mån kunna få ersättning för sitt arbete genom kontanta medel från statens sida — skulle vara synnerligen behjärtansvärt, så ha vi inom utskottet — d. v. s. majoriteten där — funnit, att om det finnes något tillfälle, då man bör öka detta skogsutdikningsanslag och sätta de mindre skogsägarna i tillfälle att anlita det, bör det vara just i denna tid. Och på grund härav ha vi kommit till det resultatet, att anslaget bör ökas.

Jag hemställer därför, herr förste vice talman, om bifall till utskottets hemställan.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **von Stockenström**: Herr talman! Såvitt jag kunnat finna, har herr Sköld icke åberopat något skäl, som jag icke redan har bemött, för höjande av anslaget. Jag framhöll, att genom tillkomsten av det extra anslaget torde sannolikt en avlastning av det gamla komma att ske. Det har icke herr Sköld varit inne på; och jag har all anledning att vidhålla min uppfattning, att just genom att man anvisat 2 miljoner kronor extra, så avlastas det gamla anslaget. Visserligen skall det nya användas, där arbetslöshet samtidigt kan lindras, men sannolikheten talar väl ändå för att en del bidrag till företag, som annars skulle komma att uttagas på det gamla anslaget, nu i stället kunna föras över på det nya, och därigenom bättre utrymme erhållas på det gamla anslaget på 800,000 kronor just för de mindre skogsägarna.

Nu talade herr Sköld om depressionen och svårigheterna, som vi alla väl känna, och som naturligtvis drabba även skogsägarna i hög grad. Jag medger, att det kan vara önskvärt för dem, som med egen arbetskraft ha tillfälle att utföra skogsarbeten, att verkställa dem nu och få bidrag av staten. Men jag vill även framhålla, att riksdagen väl också har anledning att tänka på i vilka tider vi befinna oss och taga hänsyn till den statsfinansiella situationen, som vi veta ingalunda är ljus. Jag förmodar, att kommande års budget kommer att bli ansträngd. Det är också en synpunkt, som man har anledning att taga hänsyn till, särskilt som man redan genom 2 miljonersanslaget anvisat nära tre gånger så mycket medel för detta ändamål — skogsutdikning och skogsodling — som står till förfogande för innevarande budgetår.

Herr **Carlström**: Herr förste vice talman! Ja, kammaren har redan förut under punkt 116 visat sig generös, och det lär väl gå på samma sätt även här. När man kommit in på denna ökning av anslagsbeloppen, fortsätter man. Det är, måste jag säga, ganska otacksamt att inom avdelningen och utskottet yrka på sparsamhet. Vi som företräda denna äro jordbrukare liksom andra, som här yrka på höjning, och vi skulle gärna se, att man, när det gällde vår näring, kunde gå med på anslag så stora som möjligt. Men vi ha trött på att talet om sparsamhet verkligen *var* sanning, även då det gällde frågor av denna karaktär. Man märker ute i landet, att folket är synnerligen tacksamt mot vår finansminister, som håller efter en smula och sätter den verkliga sparsamhetstanken i system. Men när man sedan kommer till behandlingen

Ang. statens
skogsutdik-
ningsanslag.
(Forts.)

Ang. statens
skogsutdik-
ningsanslag.
(Forts.)

av frågorna här i riksdagen, tycks man negligera dessa synpunkter. Då är det bara att öka ut, utan att tänka på var man skall taga penningarna.

Jag vet icke, hur herrarna tänka sig saken, när vi komma till dyrtidstilläggen. Herr Sköld kanske väntar sig åtskilliga miljoner då. Och är det så, att man då vill spara penningar, som kunna användas på dessa punkter, skall sannerligen icke jag föra sparsamhetens talan. Det är nämligen icke lönt. Jag kan förstå, att man var synnerligen intresserad, då det gällde punkt 116, att få det anslaget att kvarstå kontinuerligt. Men jag vill säga, att då man nu här i denna punkt — där man redan, som också har påpekats, ifrån riksdagens sida gått in för ett 2-miljonersanslag, som i stor utsträckning är avsett för samma ändamål som detta — vill komma och utöka denna post med ytterligare 200,000 kronor, tycker jag det är otacksamt emot regeringen. Ty här har den visat sin goda vilja. Men det tycks icke imponera det ringaste. Man säger, att det räcker icke, vi måste nu ha 200,000 kronor till.

Jag är icke säker på att det bara är intresse för *saken*, som här gör sig gällande. Är det på det sättet, att det inom jordbruksutskottet icke skall tagas hänsyn till sparsamhetssynpunkterna, så skola vi ej heller göra det. Då ha vi, som försöka hålla igen, ingen anledning att göra det i fortsättningen. Det ger bara ett falskt sken av att vi jordbrukare skulle vara mindre intresserade för vår näring och njuiggare, då det gäller våra egna intressen, än andra intressegrupper.

Vi hade som sagt trott, att det gällde att se frågan vidare och försöka att även här ha tanke på den finansiella situationen. Jag förstår väl, att när herr Sköld och herr Bengtsson i Kullen mötas på samma linje, så är det två starka män. Och man rår där icke så mycket här i kammaren. Men jag vill i alla fall, herr förste vice talman, yrka bifall till den reservation, som är avlåten av herrar Sederholm, Gabrielsson, Andersson i Fältenborg, Hedlund i Häste och undertecknad.

Herr Skoglund: Herr förste vice talman! Jag hörde förra året till dem, som ansågo, att vad regeringen och riksdagen då ville vara med om i fråga om skogsutdikningsanslaget, var i underkant. I år ligger det annorlunda till, när vi nu fått detta anslag på ytterligare 2 miljoner kronor, och när man måste taga hänsyn till sådana synpunkter, som herr Johansson i Uppmälby framförde, nämligen att de enskilda skogsägarna ha det ganska svårt att bidraga med de medel, som skola lämnas av dem.

Men det var icke för att säga något om anslagets storlek, som jag begärde ordet. Det var i stället för att framföra en annan tanke, som jag hade förra året, när denna fråga behandlades, och som kom tillbaka med förnyad kraft, när jag hörde den lilla debatten under föregående punkt. Och det är, huruvida man icke kunde tänka sig att sammanföra skogsodlings- och skogsutdikningsanslagen till ett anslag. Här säga de talare, som tidigare yttrat sig, att när det gäller skogsodlingsanslaget, är det svårt att få det anslaget utnyttjat; och när vi så komma till skogsutdikningsanslaget, hör man, att det är mera ansökningar inne, än det egentligen finnes penningar till. Det är väl i allmänhet så, att när det gäller skogsodlingsanslaget, är det väderleken på våren, som avgör, i vilken utsträckning man kan utnyttja det. Om vi få en sen vår med tjäle i jorden långt fram, blir det endast under en begränsad tid, som jordbrukarna ha möjlighet att bedriva skogsodling. Men vi få då kanske i stället en blid höst, så att tjälen kommer sent och dikningsarbeten kunna bedrivas ända in på nyåret. Jag menar då: Skulle det icke vara möjligt att sammanföra dessa anslag. Och när det ett år icke går att bedriva skogsodling, kunde man offra mera på skogsutdikning.

Jag skall därför be att få rikta en vördsam vädjan till herr statsrådet och

chefen för jordbruksdepartementet att göra en undersökning, huruvida det ett annat år möter hinder att sammanföra anslagen till ett.

*Ang. statens
skogsutdik-
ningsanslag.
(Forts.)*

Herr **Petersson** i Broaryd: Herr förste vice talman! Som motionär i denna fråga och med den erfarenhet jag besitter som en liten skogsägare själv och boende ibland många mindre skogsägare i min hemtrakt, vilkas skogsmarker i regel äro mycket, mycket vattensjuka, samt med den erfarenhet, som jag haft under de senaste åren om den hjälp, skogsbruket varit för dessa jordbrukare att rida ut den svåra ekonomiska stormen, måste jag säga, att väl ingen förvånas över att detta anslag, som det här är fråga om, ligger mig mycket varmt om hjärtat. Det finnes ju kraftiga bevis för att detta anslag är ett under alla förhållanden betydelsefullt anslag och därför är mycket eftersökt av de mindre jordbrukarna. I det län jag tillhör, där kan icke på långt när skogsvårdssällskapet tillmötesgå de anslagskrav, som framställas. Jag har, sedan motionen väckts, fått reda på, att det inkommit ett flertal ansökningar. Det torde för envar vara bekant och är mycket enkelt att förstå, vad vattnet i våra skogsmarker har för inverkan på själva skogsväxten och produktionen. Blir vatten stående kvar efter vårfloden och nedtränger i marken, fördärvar det totalt återväxten.

Jag är 62 år gammal. Jag bor på samma plats, där jag föddes, och har huvudsakligen tillbragt hela mitt liv där. Och jag kan påvisa träd, som stå i sådan försumpad mark och vilkas storlek är nästan likadan nu som för 50 år sedan. Det finnes ingen skillnad på dem. Under tiden har man på ej vattensjuk mark skördat upp till två skogsskördar. Då förstår var och en, huru viktigt det är i dessa trakter att få ytvattnet avlett.

Men nu ligger det så till, att denna fråga har dubbel betydelse. Och dess andra betydelse är också åberopad både i jordbruksutskottets utlåtande och i propositionen. Det gäller arbetslöshetsfrågan för den enskilde småbrukarens egen arbetskraft utöver den som åtgår för hemmets skötsel. Jag förvånar mig verkligen över förhållandena i Södermanland, som jordbruksutskottets ärade ordförande framlade. Det är säkerligen inga mindre jordbrukare, som vilja bliva befriade från sina förbindelser, ty för den mindre jordbrukaren är det något alldeles nytt detta, att han får göra förbättringar på sin egen mark och att få betalt för detsamma. Det har han aldrig varit van vid förut. Och det är därför detta anslag är så eftersökt.

Jag skulle för min del känna mig mycket besviken, om kammaren och riksdagen ginge på avslag på det förhöjda anslaget. Nu åberopas här 2-miljonerkronorsanslaget, och jag är glad över detta anslag och tacksam för det. Men jag är alldeles övertygad om, att det icke kommer att hjälpa de mindre jordbrukarna, ty den utvidgning, som gjorts här till bolag och till lappmarken, gör, att vi nog icke få mera därnere i Jönköpings län än vi fått förut. Jag tror icke på någon lättnad här i alla fall. Detta anslag har en uppgift att fylla, som hjälp i den officiellt stödda arbetslösheten. Men för den enskilde jordbrukaren och hans husfolk och arbetsfolk kommer det icke att lätta något. Det är jag övertygad om.

Här har talats mycket i denna fråga, och jag skulle kunna tillägga ännu en del. Men som jag sagt det huvudsakligaste, skall jag endast yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den av herr Sederholm m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Ang. statens
skogsutdik-
ningsanslag.
(Forts.)

Votering begärdes likväl av herr Carlström, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 139 av utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Sederholm m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkten 140.

Lades till handlingarna.

Punkten 141.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 142.

Lades till handlingarna.

Punkterna 143 och 144.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 145—147.

Lades till handlingarna.

Punkterna 148—152.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 153.

Lades till handlingarna.

Punkterna 154—157.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 158 och 159.

Lades till handlingarna.

Punkten 160.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 161—173.

Lades till handlingarna.

Punkterna 174—178.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 179—182.

Lades till handlingarna.

Punkten 183.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 3.

Vid nu skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående tillfälliga lönetillägg åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare i vad rör jordbruksärenden blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 4.

Å föredragningslistan var härafter upptaget bevillningsutskottets betänkande, nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående villkoren för postbefordran av tidningar och andra periodiska skrifter.

*Ang.
villkoren för
postbefordran
av tidningar
m. m.*

I en den 5 februari 1932 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 75, hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag föreslagit riksdagen att antaga ett i berörda protokoll intaget förslag till förordning angående villkoren för postbefordran av tidningar och andra periodiska skrifter.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Enligt Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag skulle § 8 mom. 1 lyda sålunda:

§ 8.

Mom. 1. Postavgiften vid postabonnemang å tidning utgör:

a) 25 öre för varje i taxan intagen abonnemangstermin, som abonnemanget avser;

b) 24 öre för varje under en vecka utkommande nummer, dock lägst 48 öre; och skall i fråga om tidning, som under olika tider av året utkommer med olika antal nummer i veckan, avgiftsberäkningen grundas på medelantalet med avjämning, där så erfordras, till närmast högre hela tal; samt

c) 16 öre för varje helt eller påbörjat kilogram av tidningens sammanlagda vikt under nästföregående helårsperiod, räknad från och med den 1 oktober till och med den 30 september; och skall helårsvikten för tidning, som börjat utkomma under loppet av eller efter denna period, beräknas i förhållande till vikten av utgivna nummer av tidningen och för ny tidning med ledning av utgivarens uppgift om tidningens blivande vikt. Vikten av avgiftsfria bilagor till tidning skall inberäknas i tidningens vikt, såvida icke fråga är om sådan bilaga, som omförmäles i § 12 mom. 7.

De under b) och c) här ovan angivna avgiftsbeloppen avse helår och beräknas i förhållande därtill för kortare abonnemangstider.

Ang.
villkoren för
postbefordran
av tidningar
m. m.
(Forts.)

Vid betänkandet voro fogade reservationer:
av herrar *Lövgren* och *Björklund*, vilka föreslagit, att utskottets förslag måtte bifallas med den förändring, att § 8 i författningen erhöles följande lydelse:

§ 8.

Mom. 1. Postavgiften vid postabonnemang å tidning utgör:

a) 20 öre för varje i taxan intagen abonnemangstermin, som abonnemanget avser;

b) 24 öre för varje under en vecka utkommande nummer, dock lägst 48 öre; och skall i fråga om tidning, som under olika tider av året utkommer med olika antal nummer i veckan, avgiftsberäkningen grundas på medelantalet med avjämning, där så erfordras, till närmast högre hela tal; samt

c) 17 öre för varje helt eller påbörjat kilogram av tidningens sammanlagda vikt under nästföregående helårsperiod, räknad från och med den 1 oktober till och med den 30 september; och skall helårsvikten för tidning, som börjat utkomma under loppet av eller efter denna period, beräknas i förhållande till vikten av utgivna nummer av tidningen och för ny tidning med ledning av utgivarens uppgift om tidningens blivande vikt. Vikten av avgiftsfria bilagor till tidning skall inberäknas i tidningens vikt, såvida icke fråga är om sådan bilaga, som omförmäles i § 12 mom. 7.

De under b) och c) här ovan angivna avgiftsbeloppen avse helår och beräknas i förhållande därtill för kortare abonnemangstider; samt

av herrar *Wohlin*, *Nilsson* i Hörby, *Heiding* och *Larson* i Tönnersa.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr *Lövgren*: Herr förste vice talman, ärade kammarledamöter! När jag och herr *Björklund* fogat en reservation till detta utskottsutlåtande, så har detta berott därpå, att vi vid behandlingen av denna fråga ha kommit till det resultatet, att förslaget icke är alldeles rättvist gentemot framförallt landsortspressen och då närmast den del av landsortspressen, som å ena sidan har kvartals- och månadsabbonenter i högre grad och å andra sidan en årsvikt, som ligger någonstades mellan 8 och 15 kilogram ungefär. Det skulle naturligen med hänsyn till den omständigheten att man enligt det här förslaget stadfäster befordringsavgifter, som i jämförelse med 1916 års förordning ligga drygt 100 % högre än vad som gällde då, ha varit mycket befogat att yrka på sänkningar i högre grad än vad som har skett genom Kungl. Maj:ts förslag, som ju ändå innebär en liten sänkning i förhållande till nuvarande avgifter. Den ekonomiska situationen är emellertid sådan, att man ju inte kan beröva statsverket några inkomster. Man kan möjligen tänka sig någon sänkning av avgifterna, ehuru icke i så hög grad som skulle bli fallet, om man ginge tillbaka till vad jag skulle vilja kalla normala taxor.

Från generalpoststyrelsens sida gör man naturligen gällande, att även med de här taxorna få tidningsutgivarna dessa alster befordrade alldeles för billigt. Ja, det kan ju hända, om man ser saken uteslutande ur synpunkten av vad postverkets arbetsprestationer kosta, men skulle man se saken så, så skulle man ju komma upp till rent orimliga taxor, och i själva verket skulle postverkets affärsställning härigenom bli mycket sämre, ty indirekt tillföra tidningarna postverket så stora inkomster, att de äro väl förtjänta av en gynnad behandling från postverkets sida. Om en tidning, som innehåller en lång, lång rad av annonser, sprides över landet, så innebär ju detta, i den mån annonserna göra effekt, en så stor ökning beträffande brev, postförskott, postpaket och annan

post, att postverket många gånger om får tillbaka vad det förlorar genom att befordra tidningarna till hyggligare taxor.

Mot bakgrunden av detta förhållande skulle jag för min del ha ansett det vara riktigt att företaga en starkare sänkning av postbefordringsavgifterna för tidningar än vad som nu är fallet, men med hänsyn till den ekonomiska situationen har jag avstått från att göra något sådant yrkande. Däremot har jag funnit, att förslaget utan någon större omarbetning likväl kunde justeras därhän, att det bleve litet gynnsammare ställt för landsortspressen än vad som nu är fallet.

Om herrarna ha propositionen tillgänglig, så finna herrarna där en bilaga, som anger, hur postavgifterna skulle komma att verka vid helårsabonnemang. Man finner där, att en tidning, som utkommer i Stockholm och har en årsvikt av 67.2 kilogram, får sin postavgift sänkt från 13 kronor 89 öre till 12 kronor 81 öre, under det att en landsortstidning, som bara väger 8.8 kilogram och utkommer sex gånger i veckan får sin postbefordringsavgift sänkt från 3 kronor 31 öre till allenast 3 kronor 13 öre. Sänkningen är således mycket betydade för den stora stockholmstidningen, som dock på grund av sin vikt säkert åsamlar postverket mera besvär än den lilla landsortstidningen. Den i propositionen intagna tabellen ger dock inte ett riktigt klart uttryck för hur det i verkligheten förhåller sig, emedan den är uppbyggd på grundvalen av helårsabonnemang. För en landsortstidning, som har en relativt låg årsvikt, låt oss säga 10—12 kilogram, men däremot många månadsprenumeranter, innebär det föreliggande förslaget faktiskt en höjning av postavgifterna, en höjning, som kan bli ganska betydande för månadsabonnemangen.

Jag har därför ansett, att det skulle vara rimligt, om man läte den nuvarande förskrivningsavgiften kvarstå vid 20 öre och, eftersom inte heller jag vill beröva postverket en inkomst på 180,000 kronor, kompensera detta genom att också bibehålla den nuvarande viktavgiften, nämligen 17 öre per kilogram. Statsverket skulle därigenom få tillbaka 185,000 kronor, och ett bifall till vår reservation skulle således innebära en något ökad inkomst för postverket. Stockholmstidningarna, framför allt då de stora bland dessa, ha genom anordningen med kommissionärskorsband och genom sänkningen av korsbandsavgiften i alla fall fått så betydande fördelar i detta förslag, att de icke på något sätt äro missgynnade, även om man skulle bifalla det yrkande, som är ställt i vår reservation.

Jag skall inte här ingå på några djupare resonemang utan låta det vara nog med vad jag nu har sagt. Jag vill dock påpeka, att ett bifall till reservationen icke medför någon inkomstminskning utan möjligen någon liten ökning på några tusen kronor och dessutom en rättvisare fördelning av avgifterna mellan de större och de mindre tidningarna.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till den av mig och herr Björklund avgivna reservationen.

Herr Olsson i Ramsta: Herr talman, mina herrar! När utskottsmajoriteten i föreliggande fråga hemställt om bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat, så har utskottsmajoriteten haft goda skäl för denna sin ståndpunkt. Detta förslag från Kungl. Maj:t, den kungl. propositionen alltså, har föregåtts av en noggrann utredning i generalpoststyrelsen under år 1929 i syfte att utröna, hur det ställer sig för postverket med distribueringen av dessa tidningar och tidskrifter. Kungl. Maj:t har vidare under loppet av år 1931 tillsatt en utredningskommitté, bestående av fem personer, en kommitté, där tidningsmannavärlden, både de större och de mindre tidningarna, varit representerad. I denna kommitté sutto nämligen lektor Björnsson, ledamot av första kammaren, Dagens Nyheters chefredaktör Sten Dehlgren samt Svenska tidningsutgivare-

Ang.
villkoren för
postbefordran
av tidningar
m. m.
(Forts.)

Ang.
villkoren för
postbefordran
av tidningar
m. m.
(Forts.)

föreningens verkställande direktör Roeck Hansen, vidare ansvarige utgivaren av en tidning i Blekinge och slutligen en representant för ett tidskriftsförlag, en direktör Lindström.

Det ligger faktiskt så till, att syftet med denna reform var att försöka få en rättvisare fördelning av dessa postbefodringsavgifter. Det har nu föreslagits en del ändringar i de bestämmelser, som för närvarande gälla. Denna fråga var, som kammaren torde erinra sig, föremål för beslut vid 1924 års riksdag. I den proposition, som då framlades, föreslog Kungl. Maj:t endast mindre och tillfälliga ändringar, vilka grundade sig på förslag av en utredningskommitté, som arbetade under år 1923. Dessa ändringar inneburo en viss sänkning av den procentuella avgift, som utgick på en tidnings prenumerationspris. Vidare föreslog Kungl. Maj:t en viss höjning av viktavgiften, nämligen från 12 till 15 öre. I det hänseendet gick dock riksdagen ännu längre än Kungl. Maj:t och höjde viktavgiften till 17 öre per kilogram av årsvikten för vederbörande tidningar.

Nu föreslår Kungl. Maj:t och utskottsmajoriteten en omjustering härutinnan. Denna omjustering innebär i stort sett, att avgifterna för postabonnemang å tidningar, vilken avgift nu fördelas på två olika avgifter, nämligen dels den s. k. förskrivningsavgiften och dels befodringsavgiften, skola beräknas så, att förskrivningsavgiften, som nu utgår med 20 öre, höjes till 25 öre för varje abonnemangstermin. Tvåprocentsavgiften skulle däremot bortfalla helt och hållet, men beträffande den s. k. periodicitetsavgiften av 24 öre för varje under en vecka utkommande nummer, har man stadgat ett minimibelopp, så att denna avgift icke skulle få gå under 48 öre i veckan. Förslaget innebär vidare en sänkning av viktavgiften från nuvarande 17 öre till 16 öre. Slutligen föreslås en sänkning av avgifterna för tidningsutgivarekorsband och s. k. kommissionärskorsband, så att avgiften sänkes, för tidningsutgivarekorsband, där denna avgiften nu utgår med 12 öre för $\frac{1}{2}$ kilogram, till 11 öre och för kommissionärskorsband, från nuvarande 18 öre per kilogram till 14 öre.

Denna reform innebär för postverkets vidkommande en inkomstminskning, som för postabonnemang å tidningar beräknas uppgå till cirka 30,000 kronor, medan ändringarna i avgifterna för korsband beräknas medföra en minskning på ett större belopp, nämligen ungefär 380,000 kronor. Generalpoststyrelsen beräknar dock, att denna reform kanske kommer att medföra en ökning av korsbandens antal, en ökning, som kanske i viss mån skulle uppväga den beräknade inkomstminskningen.

Då denna proposition föregåtts av en noggrann utredning, varvid herrar tidningsmän varit representerade, och då såväl Svenska tidningsutgivareföreningens styrelse som Publicistklubbens styrelse varit eniga om att tillstyrka förslaget antagande, så kan jag icke finna annat än att bevillningsutskottets majoritet har haft goda skäl att förorda Kungl. Maj:ts förslag i oförändrat skick.

Det har visserligen anmälts ett visst missnöje från de mindre tidskrifternas sida, och kanske ligger det något i vad man där gjort gällande, nämligen att det i viss mån blir någon höjning för dessa tryckalster. Kungl. Maj:t medger också detta i propositionen, men det hela inskränker sig till så obetydliga belopp, att det väl kan uppvägas av de lättnader, som beredas på andra punkter i förslaget.

Jag tror därför, att det är tryggast att härvidlag följa utskottsmajoriteten och att kammaren gör klokt i att besluta i enlighet med utskottets förslag, till vilket jag, herr förste vice talman, ber att få yrka bifall.

Herr Heiding: Herr talman! Jag är fullt överens med herr Lövgren beträffande sänkningen av förskrivningsavgiften från 25 öre till 20 öre för varje i taxan intagen abonnemangstermin, som abonnemanget avser. På de andra punk-

terna, som herr Lövgren berörde, kan jag däremot icke vara överens med honom.

Det har ju föreslagits en sänkning av viktavgiften från 17 öre till 16 öre. Nu anser herr Lövgren, att den avgiften kunde bibehållas vid vad den för närvarande utgör, medan däremot förskrivningsavgiften, som sagt, borde sänkas till 20 öre. Jag kan icke finna, att det skulle bli någon rättvisa, om vi ginge med på den delen av herr Lövgrens förslag. Om vi tänka oss, att en tidning har en årsvikt av 16 kilogram, så måste den få en merutgift av 16 öre för varje abonnent, och det blir alltså, om tidningen har en postupplaga av 5,000 exemplar, en utgift av 800 kronor per år, som en sådan tidning skulle få vidkännas enligt herr Lövgrens förslag. Enligt Kungl. Maj:ts förslag, som nu tillstyrkts av utskottet, skulle det bli någon lättnad för tidningarna, och denna lättnad har till största delen uppkommit genom att viktavgiften blivit sänkt. Till följd av att vissa andra avgifter ökats, har emellertid sänkningen icke blivit så stor, och jag anser för min del, att det varit berättigat, om sänkningen för tidningarna blivit större än den kommer att bli enligt det föreliggande förslaget.

Vi hade ju år 1916 en så pass låg avgift som 1 krona 97 öre för en tidning om 15.9 kilograms årsvikt. Nu har avgiften stigit till 4 kronor 55 öre, och enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle det kunna bli 4 kronor 25 öre, således en nedsättning med 30 öre. Varför kunde man icke ha kommit ned litet till? Det är klart, att man räknar med att postverket skall förtjäna så och så mycket, och så bestämmer man vad som skall betalas för tidningarna, men det är enligt min mening en onaturlig höjning, som ägt rum från 1916 och tills nu även med de avgifter, som här äro föreslagna. Jag anser för min del, att man icke bort fastlåsa så pass höga avgifter.

Om vi emellertid kunde komma överens om att sänka den föreslagna viktavgiften enligt Kungl. Maj:ts förslag och samtidigt bereda den lindring, som innefattas i herr Lövgrens reservation beträffande § 8 mom. 1 a), d. v. s. att förskrivningsavgiften sänktes med 5 öre, så skulle det kunna bli någon lättnad. Denna sänkning skulle betyda en inkomstminskning för postverket av 180,600 kronor, och det tycker jag postverket borde kunna bära i detta fall. Om man icke sänker viktavgiften med den ettöring, som Kungl. Maj:t föreslagit, eller från 17 till 16 öre, så blir det en ökad utgift särskilt betungande för landsortstidningarna, och herr Lövgren vill väl icke att vi skola medverka till detta? Han anser ju tvärtom, att de större stockholmstidningarna borde bära dessa utgifter, men så blir det i själva verket icke, om vi följa herr Lövgrens förslag.

Herr Lövgren framhöll, att det skulle uppkomma någon ökad inkomst för postverket, om man gick med på reservationen. Ja, men då är det klart, att om det skall bli ökad inkomst för postverket, så måste det också bli en utgift för tidningarna, en utgift, som framför allt kommer att gå ut över en del landsortstidningar.

Jag har därför icke helt kunnat ansluta mig varken till utskottets förslag eller till herr Lövgrens reservation oförändrad, utan ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan, men med den ändringen att § 8 mom. 1 a) erhåller följande lydelse: »Postavgiften vid postabonnemang å tidning utgör: a) 20 öre för varje i taxan intagen abonnemangstermin, som abonnemanget avser.»

Fröken Wellin: Herr förste vice talman! Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle postabonnemang vara tillåtet för tidningar, som utkomma med minst 12 nummer om året. Nu förmodar jag, att man får tolka den bestämmelsen så, att däri icke ligger något förbud för de smärre tidskrifter, som utgiva ett dubbelnummer under sommarens lopp, att ändå komma i åtnjutande av rätten till postabonnemang. Anordningen med dubbelnummer innebär ju icke någon kostnad för postverket, utan tvärtom en besparing av arbetskraft för posten,

*Ang.
villkoren för
postbefordran
av tidningar
m. m.
(Forts.)*

Ang.
villkoren för
postbefordran
av tidningar
m. m.
(Forts.)

och tidningarna betala samma avgift till postverket, vare sig de skicka ut elva nummer eller tolv nummer per år, d. v. s. att tidskrifterna numreras för tolv nummer om året, fastän posten slipper expediera mer än elva nummer.

Det är bara detta lilla spörsmål jag har velat föra på tal. Det hela är ju närmast en tolkningsfråga, och jag hoppas, att postverket kommer att tolka detta på det sätt, som jag nu givit uttryck åt.

I övrigt är jag beredd att tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag.

Chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet **Jeppsson**: Herr talman! Det förslag, som föreligger i den kungl. propositionen, och som tillstyrkts av bevillningsutskottet, har ju tillkommit efter en ganska ingående och, som jag tror, mycket noggrann utredning. Förslaget är, skulle man kunna säga, ett resultat av förhandlingar, som förts inom generalpoststyrelsen. Generalpoststyrelsen har nämligen framlagt ett förslag, som uppgjorts på grundvalen av en utredning, verkställd av sakkunniga, tillkallade av Kungl. Maj:t. Bland dessa sakkunniga ha funnits representanter för såväl huvudstadspressen och landsortspressen som tidskriftspressen. Dessa sakkunniga ha varit i stort sett ense, med undantag för en punkt, beträffande vilken det nu icke föreligger någon meningsskiljaktighet.

Jag skall icke upptaga tiden med att i detalj gå igenom detta förslag och framhålla de ändringar detsamma innebär vid jämförelse med nu gällande bestämmelser. Jag skall endast med ett par ord beröra vad som här framhållits från reservanternas sida och särskilt av herr Lövgren, som här började debatten.

Herr Lövgren gör gällande, att förslaget icke skulle vara fullt rättvist gent emot landsortspressen. Framför allt skulle kvartals- och månadsabonnenterna å tidningar med en vikt av 8—15 kilogram måhända icke bli så gynnsamt ställda, som man funnit önskvärt. Om vi gå till den reservation, som avgivits av herrar Lövgren och Björklund, finna vi där ett exempel på hur bestämmelserna skulle verka. Man säger: »Sälunda skulle en huvudstadstidning med en årsvikt av 67.2 kg vid helårsabonnemang erhålla en sänkning av postavgiften från kr. 13.89 till kr. 12.81 eller med kr. 1.08 per ex. och år, under det att en landsortstidning med en årsvikt av 12 kg endast skulle erhålla en sänkning av postavgiften från kr. 3.30 till kr. 3.13 eller med 17 öre per ex. och år.» Men om vi räkna efter, hur det skulle ställa sig för denna landsortstidning vid ett bifall till den av dessa reservanter föreslagna ändringen, så finna vi, att den ändringen skulle innebära, att för helårsprenumerant skulle postavgiften, vilken enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle sänkas med 17 öre, enligt reservanternas förslag sänkas med endast 10 öre. Jag har svårt att förstå, hur detta skulle innebära en ändring till det bättre för landsortspressen och dess prenumeranter. Men, säger herr Lövgren, det är måhända framför allt då det gäller månadsabonnemangen, som den av Kungl. Maj:t föreslagna höjningen utav förskrivningsavgiften från 20 till 25 öre skall verka ogynnsamt. Denna höjning skulle nämligen enligt herr Lövgrens mening bli särskilt ogynnsam för landsortspressen. Jag tillåter mig betvivla detta. Icke minst efter upplysningar, som jag här i kammaren inhämtat från åtskilliga redaktörer för landsortstidningar, måste jag betvivla, att detta verkligen skulle vara ogynnsamt för landsortspressen. Jag tror tvärtom, att det är så, att landsortstidningarna ha månadsprenumeranter i mindre utsträckning än huvudstadspressen. Huvudstadstidningarna torde hava månadsprenumeranter i större utsträckning procentuellt sett än landsortspressen. Jag vill också säga, att från postverkets synpunkt dessa månadsabonnemang icke äro så värst önskvärda. Dessa korta abonnemang medföra så pass mycket arbete och besvär och stora

kostnader för postverket, att man i vissa länder inte ens tillåter månadsabonnemang.

Jag skulle också vilja säga, att när man gör gällande, att vissa mindre tidningar skulle genom de bestämmelser, som nu föreslagits av Kungl. Maj:t och tillstyrkts av utskottet, bli ogynnsamt ställda — befodringsavgiften skulle t. o. m. i viss mån ökas — så kan det vara riktigt, i fall dessa tidningar fortfarande vidhålla postabonnemang. I det föreliggande förslaget har man emellertid sökt påskynda, underlätta övergången för sådana mindre tidningar och tryckalster från postabonnemang till anlitande av utgivarekorsband. För den befodringsformen har avgiften sänkts från nuvarande 24 öre per kilogram till 22 öre. Med anlitande av den vägen kunna utgivarna av dessa mindre tidningar och tidskrifter samt andra få sin befodrning betydligt billigare än med nuvarande bestämmelser. Det är icke minst från — om jag nu får använda det uttrycket — rationaliseringssynpunkt önskvärt, att dylika tidningsalster i större utsträckning än hitintills varit fallet övergå från postabonnemang till utgivarekorsband. Därigenom underlättar man postverkets arbete med distributionen av dessa tryckalster. Det är således från ren rationaliseringssynpunkt önskvärt, att man går den vägen. Vederbörande ha möjlighet att på det sättet få ned befodringsavgifterna.

Jag vågar hävda, att det föreliggande förslaget föregåtts av en så ingående och noggrann utredning som möjligt. Förslaget grundar sig, som jag nyss nämnde, på ett enhälligt utlåtande av tillkallade sakkunniga, representerande olika kategorier från tidnings- och tidskriftsvärlden. Det är enhälligt tillstyrkt av publicistklubben och av svenska tidningsutgivareföreningen. Kungl. Maj:t har i detta förslag icke gjort, praktiskt taget, annan ändring än på en punkt, vilken ändring jag förmodar icke skall kunna betraktas som någon åtsramning utan tvärt om som en uppmjukning. I såväl generalpoststyrelsens förslag som de sakkunnigas var nämligen intagen en bestämmelse, att postabonnemang skulle få användas endast för sådana tryckalster, som utkomma mer än 12 gånger under året. Kungl. Maj:t har ändrat detta till »sådana tryckalster, som utkomma minst 12 gånger under året». Månadspublikationerna komma alltså med under dessa bestämmelser angående postabonnemang.

Herr talman! Jag vågar sålunda hävda, att det förslag, som här föreligger, är mycket sakligt grundat, och jag tror inte, att det finns någon anledning för denna kammare att avvika från detsamma genom ett bifall till herrar Lövgrens och Björklunds reservation, utan jag tror, att ett bifall till utskottets förslag är mycket väl motiverat.

Herr Björck i Kristianstad: Herr talman! Jag skall be att få relatera litet ur historiken till denna fråga. Jag tror, att jag på det sättet kan något belysa de intressesättningar, som framträtt här mellan utskottsmajoriteten och de båda reservanterna, herr Lövgren och herr Björklund.

Jag vill då först erinra om att riksdagen tidigare vid upprepade tillfällen gjort uttalanden om att man skulle ordna taxorna på sådant sätt, att denna postverkets distributionsverksamhet ginge ihop. Med hänsyn till dessa uttalanden har från generalpoststyrelsens sida föranstaltats om utredning vid olika tillfällen. Man gjorde en sådan utredning för år 1920, och man gjorde en utredning för år 1922. Man kom till det resultatet, att år 1920 gick själva postabonnemangsrörelsen med en förlust av 13—14 miljoner kronor och 1922 med en förlust av 8—9 miljoner. Man blev ganska förbluffad i tidningarna, när man såg dessa siffror, ty man hade alldeles klart för sig, att om man skulle täcka sådana utgifter, som man hade kommit upp till, så finge man införa rent orimliga taxor. Det påyrkades därför från vårt håll, att man skulle göra en

*Ang.
villkoren för
postbefordran
av tidningar
m. m.
(Forts.)*

Ang.
villkoren för
postbefordran
av tidningar
m. m.
(Forts.)

ny, kompletterande utredning. Den första utredningen hade grundat sig på något som generalpoststyrelsen kallar delkostnadsmetoden. Den metoden innebär, att man vänder sig till postanstalterna och frågar, hur mycken tid de använda för distributionen av postprenumererade tidningar. Då kom man till de höga siffrorna. Men dessa beräkningar voro påtagligen godtyckliga och missvisande.

Man föranstaltade en ny utredning efter en annan metod, som man i generalpoststyrelsen kallar för merkostnadsmetoden. Man utgick då ifrån, att postverket under alla förhållanden måste driva sin rörelse, så vitt avses den rent monopoliserade delen, d. v. s. det som hör samman med brevdistributionen. Man förutsätter, att eftersom tidningsabonnemangen anses så litet lönande, så skulle man avskilja dem från den övriga verksamheten. Hur ställer det sig då för postverket? Hur mycket kan postverket under den förutsättningen bespara? När man verkställde utredningen efter denna metod, så visade det sig, att man kom till helt andra siffror. I stället för 13—14 miljoner, som man för 1920 kommit till, stannade siffran vid 5 miljoner. Och när man enligt den förra metoden för 1922 kom till 8—9 miljoner i förlust, så kom man nu enligt den nya metoden till 2 miljoner. Man kan här tillämpa den gamla satsen: Mycket prutades ej, men hälften prutades genast. — Ja, det var faktiskt betydligt mer än hälften.

År 1929 företar man en ny utredning. Då visar det sig, att enligt delkostnadsmetoden är förlusten 5 miljoner kronor men att, om man tillämpar merkostnadsmetoden, man får ett överskott på 400,000 kronor. Detta är en för tidningarna och allmänheten gynnsam utveckling, som vi kommit till, man har nått det resultatet att under det man för 1920 på tidningsabonnemangen förlorat 13—14 miljoner och för 1922 8—9 miljoner, det år 1929 visat sig, att man fått överskott. Det är detta överskott, som gjort det möjligt, att man även beträffande postabonnemangen kunnat föreslå en jämkning, en sänkning av taxorna. När man skulle taga upp förhandlingarna om ny taxa, var man både bland tidningarnas ombud och inom generalpoststyrelsen ense om, att man skulle försöka skapa en sådan taxemekanism, att man fick rörelsen mer och mer överflyttad från de distributionsformer, som voro kostbara, icke lönande, arbetskrävande och icke fördelaktiga till mera lönande och fördelaktiga.

Det är från den synpunkten man skall se förslaget om höjning av förskrivningsavgiften från 20—25 öre. Anledningen till att postabonnemangen bli dyrare än andra distributionsformer är den, att de förutsätta en vidlyftig bokföring, som kostar mycket pengar. Om man kan få tidningsabonnenterna att abonnera på längre tid, kräves en mindre kostbar apparat, men ju kortare abonnemangstiden är, desto dyrare blir befordringen. Vid abonnemang för blott kvartal eller månad blir befordringen betydligt dyrare än för år. Man har då velat vara med om att försöka få abonnenterna att inse det fördelaktiga i att övergå till längre abonnemangstid. Man resonerar således på det sättet, att de, som abonnera för kortare tid, förorsaka verket större utgifter. Följaktligen böra de bidra till att bekosta den större och vidlyftigare arbetsapparaten. Vi ha här ett led i det allmänna rationaliseringssträvandet.

Systemet går nämligen ut på att få rörelsen rationaliserad, som herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet alldeles riktigt framhöll. Detta är således den affärsmässiga metod, som man följt. Man har då kommit till det resultatet, att man ansett sig böra höja förskrivningsavgiften från 20 till 25 öre. Mot denna princip vända sig reservanterna. De ha ett annat resonemang. De säga på det sättet, att om det är möjligt att företaga en nedläggning av dessa avgifter, så tillgodogöras i högre grad därigenom de större tidningarna än de mindre. Framför allt innebär denna anordning, att kvartals- och månadsprenumeranterna bli missgynnade. Man säger, att dessa pre-

numeranter äro sådana människor, som ha minst råd att betala. Därför borde man här ha gått mera skonsamt fram.

Så vitt jag kan finna, är det reservanternas uppfattning. Jag vill icke bestrida, att det ligger något i den. Men nu mötas de båda principerna. Skall man fullfölja tanken att rationalisera, eller skall man ordna det så, att man tar hänsyn till dessa kvartals- och månadsprenumeranter, som kanske i vissa fall av ekonomiska skäl måste prenumerera för kort tid? Det är givet, att om man inte fullföljer rationaliseringstanken, man inte kommer fram till vad man vill komma fram till: ett förbilligande av distributionen. Det är min uppfattning, att om det föreliggande förslaget antages, erfarenheterna skola bli sådana, att vi kanske framdeles kunna företaga ytterligare sänkningar. Men jag tror, att man också nu bör fullfölja rationaliseringstanken. Det är riktigt, som herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet framhöll, att vad månadsprenumeranterna beträffar, så finns det dock möjlighet att anordna masskorsband, och då ställer det sig betydligt billigare. Då flyttar man bokförings- och distributionsmaskineriet delvis över till tidningarna. Det är uppenbart, att de kunna sköta detta billigare än vad postverket kan. Det är riktigt, som herr statsrådet framhöll, att flera länder icke ha månadsabonnemang, därför att sådant fördyrar arbetet.

Det är mycket möjligt, att om jag skulle se denna fråga ensidigt och ur egoistisk intressesynpunkt, jag skulle kunna komma till samma resultat som reservanterna. Men det är icke riktigt att se på frågan så; den måste ses från det allmännas synpunkt. Då finner jag i likhet med herr statsrådet, att här ha förebragts mycket starka skäl för det förslag, som föreligger. Det är också riktigt, att den utredning, som föregått detta förslag, varit i hög grad omständlig. Man har vägt de olika synpunkterna mot varandra. Det är givet, att vid denna avvägning vissa intressen ansett sig icke ha blivit tillbörligt tillgodosedda. Jag tror emellertid, att de herrar, som haft hand om utredningen, försökt att gå tillmötes rimliga anspråk så långt som möjligt. Om detta förslag antages, så tror jag, att det skall visa sig till sina verkningar så fördelaktigt och värdefullt, att man framdeles kan företaga nya jämkningar. Jag har intet emot att de mycket beaktansvärda synpunkter, som reservanterna framfört, då bli mera beaktade än vad nu kan synas vara fallet.

Under sådana förhållanden ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lövgren: Herr förste vice talman! Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet sade, att ett bifall till reservationen skulle medföra förlust för de landsortstidningar, som ha helårsabonnenter. Ja, det vet jag mycket väl. Men jag har räknat med genomsnittet och icke enbart med helårsabonnenterna. Om jag då ser på vad genomsnittet är, så kommer jag till det resultatet, att det väl ligger någonstans kring fyra till sex, kanske t. o. m. i vissa fall åtta abonnemangsterminer, olika för olika tidningar. En månadsprenumerant får genom ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag en förhöjning på 60 öre om året och en lättnad med 1 öre per kilogram av tidningens vikt. Om alltså tidningen väger 12 kilogram, så får han en sänkning av 12 öre men å andra sidan en ökning av 60 öre på förskrivningsavgiften. För en sådan månadsprenumerant innebär således Kungl. Maj:ts förslag en höjning på 48 öre per år, under förutsättning alltså att tidningen väger 12 kilogram. Om jag räknar med ett genomsnitt av sex abonnemangsterminer per år, så innebär Kungl. Maj:ts förslag ett missgynnande av praktiskt taget alla de små landsortstidningarna, möjligen med undantag av dem, som ha uteslutande helårsabonnenter. Det är alltså också här i viss mån en strid mellan rika och fattiga. Ty hur mycket man än rationaliserar tidningstaxan, så fyller man ju därmed ändå inte människornas penningbörsar. Det kommer nog att fin-

*Ang.
villkoren för
postbefordran
av tidningar
m. m.*

(Forts.)

Ang.
villkoren för
postbefordran
av tidningar
m. m.
(Forts.)

nas månadsabonnenter, hur man än bygger upp denna taxa. Och det är ett faktum, att den taxa, som föreslås av Kungl. Maj:t och utskottet, kommer att drabba dem med en ökning, som ha minst råd att bära en sådan.

Jag har ingenting emot ett bifall till det av herr Heiding framställda yrkandet. Den saken är klar. När jag utformade reservationen, såsom jag gjort det, så var det därför, att jag inte vågade mig på att beröva postverket en inkomst på 180,000 kronor. Men om kammarens ledamöter anse sig kunna följa herr Heidings linje, så har jag ingenting emot den saken.

Chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet **Jeppsson**: Herr talman! Jag föranledes att begära ordet endast för en kort replik till herr Lövgren i anledning av hans sista anförande.

Herr Lövgren talade här om hur det skulle ställa sig i ena fallet med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och i andra fallet med bifall till hans och herr Björklunds reservation. Han nämnde vissa siffror och sade, att postabonnemang för vissa tidningar skulle sänkas med så och så många öre vid ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag, och sedan nämnde han, hur stor sänkningen skulle bli vid ett bifall till reservationen. Men om jag kunde följa hans resonemang, så förbisåg herr Lövgren vid beräkningen av utgiftsminskningen för vederbörande abonnenter enligt Kungl. Maj:ts förslag den sänkning, som inträder genom det av Kungl. Maj:t föreslagna sloandet av den procentuella avgiften av 2 procent på prenumerationspriset. Och det vill jag säga herr Lövgren, att skulle man göra en ändring, som skulle mera så att säga borteliminera Kungl. Maj:ts förslags fördelar för huvudstadstidningarna, så skulle man gå in för att yrka avslag å Kungl. Maj:ts förslag i fråga om sloandet av denna procentuella avgift. Ty det är alldeles klart, att detta kommer att medföra en större lättnad för de stora tidningarna, som ha ett relativt högt pris, än för de tidningar, vilkas prenumerationspris kanske endast utgör en tredjedel av huvudstadstidningarnas pris.

Sedan återkom herr Lövgren till frågan om månadsabonnenterna, och det är ju alldeles uppenbart, att för månadsabonnemang kommer en höjning av förskrivningsavgiften från 20 till 25 öre att medföra en stegring. Men då skall man inte, såsom herr Lövgren gjorde i sitt första anförande, säga, att detta innebär ett missgynnande av landsortspressen till förmån för huvudstadspressen. Ty jag vågar hävda, och det har icke motsagts, att huvudstadstidningarna i minst lika stor utsträckning som landsortspressen, ja, måhända större, ha månadsprenumeranter. Den saken kan därför icke utnyttjas såsom ett argument för att förslaget skulle gynna huvudstadspressen på landsortspressens bekostnad.

Herr **Kilbom**: Herr talman! Då man haft tillfälle att under flera år följa denna fråga — jag för mitt vidkommande alltsedan 1922, då den första gången dök upp för mig — och ser det resultat, som återgives på sidan 9 i propositionen, så måste man i anknytning till gårdagens debatt säga: gud bevara oss för ämbetsmän som chefer för verk och inrättningar. Ty såsom herrarna finna på anförda sida i den kungl. propositionen, är det ju fullkomligt halsbrytande beräkningsgrunder herrarna i generalpoststyrelsen under de gångna åren tillåtit sig tillämpa, varigenom man — jag drar mig inte för uttrycket — kommit bra nära att skinna en hel rad av tidningar. Först kommer man genom användande av en beräkningsgrund, som är uppenbart oriktig, till att tidningsbefordran kostar postverket 13 å 14 miljoner kronor, men när man sedan räknar affärsmässigt och förnuftsmässigt, så kommer man fram till, att det i stället ger 400,000 kronor i vinst. Räkna herrarna i de affärssdrivande verken på det sättet, då vore det anledning att pensionera dem snarast möjligt.

Det är emellertid inte första gången, herr talman, som det kunnat göras be-

rättigade anmärkningar mot det sätt, varpå man beräknat postbefordringsavgifterna. Men varje gång förut dylika anmärkningar gjorts, har man slagit ifrån sig med båda händerna och yverboret och ämbetsmannamässigt sagt: detta begriper inte ni, eller ni talar i egen sak. Jag måste verkligen hemställa till kammarens ledamöter att komma ihåg vad som här slutligen blottats genom denna utredning och taga det till intäkt för att en smula hålla tummen på ögat på vederbörande i framtiden.

Vad själva saken beträffar, så kan jag, herr talman, inte underlåta att säga, att om jag skulle se den ur den tidnings synpunkt, som jag speciellt representerar, så skulle jag gå på utskottets förslag. Men, herr talman, saken ligger inte så enkelt till. Jag tror, att man får se den ur synpunkten av hela den *tidningsläsande allmänhetens* intresse. Och om man det gör, så kan det inte hjälpas, att jag vid en jämförelse av följderna av ett bifall, dels till Kungl. Maj:ts förslag och dels av ett bifall till reservationen, måste ge min anslutning till den sistnämnda. Och jag skall be att med ett par ord få angiva skälen härför.

Det är alldeles obestriddligt, såsom herr Lövgren säger och vilket herr statsrådet icke kunnat förneka och som man ej heller från utskottsmajoritetens sida på något sätt kunnat motbevisa, att *den stora* massan av den tidningsläsande allmänheten abonnerar per månad. Varför gör den nu det? Den gör det visst inte därför att den tycker om besväret att tolv gånger om året springa till postkontoret. Den gör det inte heller på grund av någon sorts slöhet. Den gör det av pur och mycket tvingande nödvändighet. Den som reser mycket i landet, skall kunna konstatera, hurusom under nuvarande förhållanden det är ytterst vanligt, att två, tre familjer gå tillsammans och prenumerera på en tidning men ändå nödgas inskränka sig till att prenumerera för en månad åt gången, helt enkelt därför att de med bästa vilja i världen inte kunna driva upp det kontanta kapital, som är nödvändigt för att kunna prenumerera på längre tid. Och herrarna skola visst inte tro, att detta gäller bara arbetarklassen. Fastmera är det här närmast fråga om förhållandena bland bondebefolkningen på den rena landsbygden. Industrierbetarna stå i berörda avseende i själva verket något bättre till boks, såtillvida, att de — i varje fall då de ha arbete — få sin avlöning varje vecka och ha sin hushållning så att säga ordnad mera enligt kontant- eller penningprincipen än vad fallet är beträffande den rena landsbygdsbefolkningen. Det gäller således här icke något förstahandsintresse för just industrierbetarna, om man jämför dem med andra folkgrupper, utan det är ett förstahandsintresse för den egentliga landsbygdsbefolkningen att kunna prenumerera per månad.

Jag vågar således påstå, att om man följer utskottets linje i detta fall och höjer förskrivningsavgiften med 5 öre, så genomför man en *ökad beskattning* för de fattigaste människorna i landet. Nå, då anför man här både från herr statsrådets sida och från talesmännen för utskottet, att därmed vinner man i varje fall en rationalisering av postverkets arbete. Ja, detta kunde ju i och för sig vara viktigt nog, om det vore så, att detta ämbetsverk vore ett *självändamål*. Men jag tror, att ämbetsverkets hela princip under de sista åren gått ut på att driva det dithän — och i det fallet ger jag det för övrigt mitt fulla erkännande — att man skulle få hand om all sådan här verksamhet i största möjliga utsträckning. Det var inom parentes sagt en tid, då det gjordes försök, åtminstone här i Stockholm, till privata postverk, i varje fall för visa delar av posttrafiken. Men den saken kom man snart till insikt om att det var galet. Om man nu utgår ifrån att ämbetsverkets uppgift inte är att vara ett självändamål, så kan det ingalunda vara riksdagens sak att i första hand se till att verket blir rationaliserat, om detta sker på bekostnad av den stora allmänhet, som behöver tidningar. Utan man måste då väga dessa synpunkter mot varandra, och därvid bör riksdagen för sitt vidkommande ställa sig på *allmänhetens* sida, d. v. s. i detta

Ang.
villkoren för
postbefordran
av tidningar
m. m.
(Forts.)

Ang.
villkoren för
postbefordran
av tidningar
m. m.
(Forts.)

fall helst gå med på det förslag, som väcktes av en talare där borta, men eventuellt på den av herrar Lövgren och Björklund avgivna reservationen.

Jag vill anföra ytterligare en synpunkt, som härvidlag inte blivit beaktad. Man invänder: ja men, mina herrar, om det blir litet dyrare postbefordringsavgifter för tidningarna, så kunna ni ju tillgripa utgivar- och kommissionärskorsbandsprenumeration. Den saken ligger inte så enkelt till, som herrarna tro. Genom kommissionärskorsband omöjliggör man i ännu större omfattning för folket på den *rena landsbygden* att få sin tidning. Ty där kan det helt enkelt inte ordnas med korsbandsprenumeration. Vem skall i så fall distribuera tidningarna till människorna, som kanske bo en fjärdingsväg, en halvmil eller ännu längre bort från poststationen? Skall det arrangeras en privat budbärning för den saken? Jag kan väl inte tänka mig, att det är herrarnas avsikt. Men det blir i varje fall resultatet, om man försöker trösta sig med att en förhöjning av förskrivningsavgiften för månads- och kvartalsprenumeration dock lämnar alldeles öppen för tidningarna möjligheten att ordna saken medelst exempelvis kommissionärskorsband. Därigenom ställer man folk fullständigt utan möjlighet att få sin tidning. Ty postbuden äro ju de enda bud, som föra ut posten och tidningarna på landsbygden.

Men därtill kommer ännu en synpunkt, som jag inte kan underlåta att anföra, den nämligen, att det i själva verket skulle innebära ett fördyrande. Det blir nämligen inte billigare för tidningarna och förty inte heller för abonnenterna, ty abonnenterna få ju betala tidningarnas kostnader, och en tidnings kostnader måste ju bedömas med hänsyn till vad man får in, när hela årets resultat räknas tillsammans. Att uppbära avgiften medelst korsbandsprenumeration innebär för tidningsföretagen en mycket större risk, än när man har att lita till postabonnemang.

Nu vill jag säga, att också i det avseendet har arbetarpressen kanske en fördelaktigare ställning än andra pressorgan. Ty vi ha praktiskt taget på samtliga platser i landet *organisationer*, som vi kunna falla tillbaka på, när det gäller att utkräva avgiften. Därvidlag har man för övrigt tvingats att gå så långt, att fackföreningar, fackliga centralorganisationer och andra ha tagits i anspråk, för att deras medlemmar skola kunna abonnera för helt år och på det sättet komma i åtnjutande av de större favörer, som detta innebär i jämförelse med abonnemang per månad eller kvartal.

Så tillkommer ytterligare en tredje omständighet. Som herrarna veta spelar antalet postabonnerade exemplar eller kanske rättare sagt antalet *angivet* postabonnerade exemplar en viss roll för en tidnings möjligheter att erhålla annonser. Nu vill jag inte ett ögonblick bestrida, att därvidlag bedrives från vissa pressorgans sida ett stort skojeri, i det att vederbörande direkt abonnerar på posten för exempelvis den upplaga, som pressbyrån försäljer o. s. v. — ett förhållande för övrigt med hela denna distribution, som riksdagen verkligen nästa gång den blir i tillfälle därtill bör ta och titta litet närmare på. Lika litet som statsmakterna tolerera, att ett privat företag skulle omhänderha postdistributionen av tidningarna, lika litet böra statsmakterna i fortsättningen tolerera en ordning som innebär, att ett privat företag har hand om en annan del av tidningarnas distribution. Men den saken ligger inte före i dag. Vad man således åstadkommer genom att tvinga de fattigaste tidningarna, de tidningar, som gå ut på den *rena landsbygden*, att gå över till korsbandsprenumeration, det är, att man ställer dem såsom annonsorgan i en orättvis klass i jämförelse med de tidningar, som på grund av rikligare kapitaltillgångar ha möjlighet att skapa sig en högre postupplaga dels genom dylika direkta postabonnemang o. s. v. och dels också givetvis tack vare att de ha ett klientel, som kan prenumerera på längre tid.

Om jag således, herr talman, sammanför alla dessa synpunkter och tar hän-

syn till den tidningsläsande allmänhetens intressen, så kan jag verkligen inte komma till annat resultat än det jag i början av mitt anförande angav. Riksdagen bör som sagt se denna sak ur synpunkten av *allmänhetens* intressen och inrikta postverkets verksamhet ur synpunkten, att det skall i första hand tjäna allmänheten och inte vara något självändamål. Och jag noterar med tacksamhet, att denna utredning verkligen drivit det dithän mera än som var fallet för tio år sedan, då, såsom jag förut antytt, fullkomligt oeffterrättliga förhållanden voro rådande. Vill riksdagen detta, då vädjar jag verkligen till riksdagens ledamöter att denna gång gå med åtminstone på reservanternas förslag men helst på det förslag, som ställts under debatten av någon talare där, vars namn jag icke uppfattade.

*Ang.
villkoren för
postbefordran
av tidningar
m. m.
(Forts.)*

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till den av herrar Lövgren och Björklund avgivna, vid betänkandet fogade reservationen samt 3:o) bifall till det av herr Heiding under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Lövgren begärde emellertid votering, varför herr förste vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka därvid den under 3:o) angivna antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Heiding under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Kilbom, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 93 ja och 83 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 5.

Vidare upptogs till behandling bevillningsutskottets betänkande, nr 26, i anledning av väckt motion om höjning av tullsatsen för kondenserad mjölk.

*Ang. höjning
av tullsatsen
för konden-
serad mjölk.*

Uti förevarande betänkande, avgivet över en inom andra kammaren av herr Bengtsson i Kullen *m. fl.* väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 238, om höjning av tullsatsen för kondenserad mjölk, hemställde utskottet, att riksdagen måtte med bifall till berörda motion besluta, att nr 20 i gällande tulltaxa skulle från och med dag, som Kungl. Maj:t bestämde, hava följande ändrade lydelse:

Ang. höjning
av tullsatsen
för kondens-
erad mjölk.
(Forts.)

Tull
för 100 kg
kronor

Mjölk och grädde:
20 kondenserad N 20:—.

Uti en vid betänkandet fogad reservation hade herrar *Bergman, Björnsson, Åström, Lövgren, Olsson* i Gävle, *Östergren, Hjalmarsson, Werner, Eklund* och *Ander* förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Lövgren: Herr talman! Denna fråga är ju nu för tredje gången på riksdagens bord. Förändringen sedan i fjol är bara den, att genom de förändringar i valutasituationen, som inträffat, har faktiskt tullen automatiskt höjts med kanske 15 eller 20 procent. Realiter ha således motionärerna genom valutaförhållandena fått sin vilja fram. Men det räcker inte för dem, utan de köra likväl fram även i år med förslag att höja tullen från 10 till 20 kronor per 100 kilogram. Den kondenserade mjölk, som importeras, kommer ju huvudsakligen från Holland, och tullen är redan 15 till 20 procent på varans värde. Importen har minskats från 207,000 kilogram år 1930 till 165,000 kilogram förlidet år. Och med hänsyn till den valutasituation, som nu föreligger för vårt vidkommande gentemot Holland, skulle jag tro, att minskningen kommer att fortgå i år. Det kan därför inte finnas något skäl, varför riksdagen i år skulle bifalla detta yrkande, som den vid två tidigare tillfällen har avslagit. Jag skall inte taga upp någon lång debatt. Argumenten äro ju kända, och det gäller här en liten sak, som inte spelar någon avsevärd roll. Jag tillåter mig alltså, herr talman, att yrka bifall till reservationen.

Herr Anderson i Storegården: Herr talman! De skäl, som anfördes av herr Lövgren, tycker jag inte äro så starkt vägande för ett avslag. Herr Lövgren säger, att riksdagen två gånger tidigare avslagit liknande yrkanden och att den inte bör fatta något annat beslut denna tredje gång. Men man kan väl komma till insikt om att man ställt sig på fel sida. Man kan väl ändra uppfattning och gå med på en tullförhöjning, fastän man tidigare motsatt sig en sådan. I synnerhet för närvarande tycker jag att utvecklingen i världen snarast går i den riktningen, att man bör ändra sin uppfattning och ge den en mera protektionistisk inriktning än tidigare. Det är sant, att importen från vissa länder något försvåras av de nu rådande valutaförhållandena, men det är att märka, att import också kommer från länder, som äro i valutahänseende jämställda med oss. Vad som emellertid inträffat sedan riksdagen senast behandlade denna sak, är, att den handelspolitiska spänningen blivit starkare. Man har vidtagit hårda begränsningar, då det gäller den svenska exporten, och detta gör givetvis, att vi måste se till att inte släppa in andra intressen på vår marknad, då vi själva inte kunna komma in på främmande marknader i tillräcklig utsträckning. Här är ett område, mjölkområdet, där det inom landet produceras långt mer än som täcker behovet. Den import, som sker, är således alldeles onödig. Huvudparten av åtminstone den tullbelagda delen av importen av detta slag går som bekant till lyxfabrikation av choklad och karameller, och jag tror, att denna produktion mycket väl tål vid den merbelastning av råvaran, som här skulle komma i fråga. Jag tror inte, att man, när man har en lovande industri på ett område i andra länder, tillåter en sådan konkurrens som vi här tillåta. Vi ha under de sista

åren fått i gång en hel del förnämliga mejerier, som göra kondenserad mjölk här i landet. De ha haft en start, som tett sig ganska lovande, men så har prisfallet på varan kommit, och nu är tillverkningen inte längre räntabel. Man kan därför för närvarande i ett alldeles nyinrättat modernt mejeri inte till fullo utnyttja anläggningen utan måste begränsa tillverkningen av kondenserad mjölk i mycket stor omfattning. Detta tyder på, att ett förstärkt skydd skulle ha en viss betydelse för jordbruket — låt vara att detta är en liten sak. Det skulle samtidigt också ha betydelse genom att frammana en bättre skötsel av mjölken vid ladugårdar och mejerier. För denna fabrikation behövs en relativt bakteriefri och välskött mjölk, och det är ju fördelaktigt, om man kan få en god mjölkhygien genomförd i stort här i landet. När man då har en fabrikation, som nödvändigt kräver en sådan behandling av mjölken, är det klart, att denna fabrikation är betydelsefull såsom banbrytare för en bättre skötsel av mjölken under transporten från kon till bestämelseorten, där den skall förädlas.

*Ang. höjning
av tullsatsen
för kondens-
erad mjölk.
(Forts.)*

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Bengtsson** i Kullen: Herr talman! Jag får säga, att det är verkligen från flera synpunkter sett besynnerliga tider man nu lever i. När det här gäller bara att tala om att hjälpa jordbruket, då hör man från alla håll: Ja, det skola vi göra, vi skola vara med om att hjälpa jordbruket, som nu befinner sig i en så kolossalt svår ekonomisk kris. Men när det sedan går så långt, att man skall visa i handling, vad man har sagt, då vill man inte gå med på något. Då kan man inte gå med på det allra minsta handtag åt vårt ekonomiskt betryckta jordbruk, vår modernäring.

Detta här nu behandlade ärende är ju egentligen en relativt liten fråga, men man kan ändå inte vara med om detta lilla handtag till jordbrukets skydd. Härvidlag gäller det ju kondenserad mjölk. Det är sålunda inte fråga om något, som konsumenterna använda så att säga i dagligt bruk, och det kan inte påstås, att det på något sätt, med ett enda öre, fördyrar det dagliga uppehållet för konsumenterna. De, som äro avnämare till den kondenserade mjölken, äro våra choklad- och karamellfabriker, jämte en hel del turister. Dessa förra ha för sin del förklarat, att de inte ha något emot denna tullförhöjning, ty om härigenom möjligen varan skulle bli något litet dyrare, uppväges detta av den färskare och bättre vara, som man får i Sverige. Här gäller det ju inte heller några utgifter för staten, som man i dag från regeringsbanken hört så mycket talas om att man är rädd för, och som jag förstår, att man med rätta bör vara försiktig med. Här är det så enkelt, att man endast ändrar en siffra i tulltaxan, och snarare får man härigenom en högre inkomst till staten än en lägre.

Jag kan som sagt inte annat än beklaga, att det från vissa håll i detta fall skall röna ett sådant motstånd. Jag vill återigen säga och jag vill understryka, vad herr Lövgren sade, att detta är en liten fråga, men ändå kan man inte vara med om den. Kommer man med en fråga som är av större betydelse, ja, då vill man ej gå med därpå för den har för stora verkningar, det är verkligen från visst håll de »obotfärdigas förhinder», då det gäller stöd åt jordbruket. Om man ginge med på denna lilla fråga, skulle det dock visa, att man åtminstone ville med sina gärningar något litet infria, vad man nu särskilt under denna riksdag så ofta talat om. Denna fråga har ju, som också förut är sagt, varit uppe tidigare under de två senaste riksdagarna, varför de skäl, som tala för motionen och utskottets förslag, förut äro här framförda. Jag skall därför, herr talman, helt kort be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. höjning
av tullsatsen
för konden-
serad mjölk.
(Forts.)

Herr Lithander: Herr talman! Beträffande de jordbruksfrågor i allmänhet, som vi här behandla, framhålles såsom skäl för avslag, att en eventuell tullförhöjning skulle gå ut över konsumenterna och verka prisfördyrande. Nu ha vi här en tullfråga, som inte i allra ringaste mån kommer att drabba någon enda konsument i hela landet. Det tror jag man kan tryggt påstå, ty de enda förbrukarna av varan äro ju som vi hörde dessa stora tillverkare av choklad och karameller, och beträffande dem veta vi, att priserna i allmänhet äro så pass höga, att den lilla differens i råvarukostnaden, som skulle uppstå genom tullförhöjningen, inte har den ringaste betydelse och inte kommer att påverka prisbildningen i ringaste mån. Å andra sidan har man här tillfälle att giva ett handtag åt en lantmannanäring.

Jag medger gärna, och det är sagt förut, att detta inte är någon stor fråga och att det inte är någon stor tillverkning det gäller, men frågan är rätt så stor för de personer, som frambringa denna vara. Jag tror, att det kommer att ha en god inverkan i de bygder, där dessa industrier ha fått fotfäste, om man kan giva dem det stöd, som de behöva för att utveckla sig. Det är sant som en ärad talare, herr Lövgren, sade, att det uppstått ett tillfälligt skydd genom valutaförhållandena, men de utländska valutorna kunna växla i värde från morgon till kväll, och på något sådant kan inte ett näringsliv göra beräkningar år ifrån år, utan man måste ha något säkrare att lita till. Om denna tillverkning, som ligger för oss, kan medverka till att öka avsättningen av den vara, som vi veta är så förfärligt svår dels att avsätta och dels att få något pris på, nämligen mjölken, och man kan giva ett handtag åt denna produktion utan att man träder några som helst konsumentintressen för nära, så förefaller det mig, som om andra kammaren skulle kunna vara med om att biträda utskottets förslag. Jag vill även fästa uppmärksamheten på att det är sant, att frågan är uppe för tredje gången, men den har fallit framåt varje gång, och sista gången biföll första kammaren yrkandet, och det var en mycket avsevärd minoritet i andra kammaren. Jag vill därför hemställa till var och en, som önskar giva ett stöd, det må vara hur litet som helst, åt Sveriges jordbruk, att rösta för bifall till utskottets hemställan, och jag ber därför att för min del få yrka bifall till densamma.

Herr Lövgren: Herr talman! Jag trodde, att jag skulle undgå att besvåra något mera i denna fråga, men efter herrar Bengtssons i Kullen och Lithanders anföranden kan jag inte underlåta att säga ytterligare några ord.

Om det vore på det sättet, att detta förslag skulle innebära något verkligt gagn för svenskt jordbruk, skulle jag reflektera på det. Men nu är det så, att det inte innebär något gagn för det svenska jordbruket, ty redan förut finns här en tullsats, som är tillräckligt hög, nämligen drygt 15 procent på varans värde. Denna tullsats är genom omständigheterna ytterligare påbyggd på grund av att Holland och Schweiz, från vilka länder importen i fråga äger rum, ha guldvaluta. Då är det uppenbart, att den utländska kondenserade mjölken är utestängd genom det sakläge, som faktiskt förefinnes, och ändå komma herrarna här och vilja bygga på taggträdsstängslet ytterligare utan att tillföra det svenska jordbruket någon enda fördel. Ty hur obetydlig och likgiltig en tullförhöjning än kan förefalla med hänsyn till kvantitet och belopp, så utgör den likväl en påbyggnad av taggträdsstängslet ett medel, varigenom man irriterar det internationella varuutbytet. Jag kan möjligen begripa, om den svenska riksdagen och lantmannarepresentanterna här äro intresserade av att höja en tull, när de kunna ha någon fördel därav, men varför man skall höja tullar, när de uppenbarligen inte innebära någon fördel, när det är alldeles onyttigt, det kan jag inte begripa. Det måste vara på grund av något slags vidskepelse, som man handlar på det sättet.

Jag tycker inte, att vi i onödan skola företaga några åtgärder, som kunna verka irriterande gentemot utlandet, och detta är alldeles tillräckligt för mig för att vidhålla yrkandet om bifall till reservationen. Jag vet, att herr Anderson i Storegården jämte några andra skall komma upp och säga, att det är en förlegad ståndpunkt, att man vill ha fred och ett gott handelsutbyte och ett gott förhållande till andra nationer. Ty nu måste alla nationer hoppa upp och bygga på sitt taggtrådsstängsel för att var och en skall få vara i fred bakom det. Men jag är övertygad om, att den vägen leder undan för undan till större och större fattigdom och elände för de olika nationerna, och därför vidhåller jag denna gamla ståndpunkt att icke i onödan vidtaga några restriktiva åtgärder i syfte att hindra handeln mellan de olika länderna.

*Ang. höjning
av tullsatsen
för kondens-
erad mjölk.
(Forts.)*

Herr Heidings: Herr talman! Den föregående ärade talaren anförde, att jordbrukarna inte skulle ha något verkligt gagn eller någon fördel av en förhöjd tull på kondenserad mjölk. Det är ju tydligt, att detta inte är någon stor fråga, men vi kunna taga emot vilka små hjälpåtgärder som helst. Jag skall säga herr Lövgren, att när smörpriset är nere så lågt, att det för fjorton dagar sedan var kronor 1:66 per kilogram och för närvarande är 1:70, förvånar det mig verkligen, om det finns någon jordbrukare, som kan rösta emot en fråga av denna art, den må gälla en aldrig så liten förbättring. Det är ju inte någon stor avsättning, som genom en ökad tull kan erhållas, men den blir alltid större än hittills. Varför skall man importera en vara från utlandet, när man lika bra kan tillverka den här i landet? Ändamålet med det framlagda förslaget är ju dels att jordbrukarna skola få någon fördel, dels att arbetstillfällena beredas, ty det är ju alltid några, som få arbete genom att tillverka över 200,000 kilogram, som det här är fråga om. Jag tycker därför, att man inte bör motsätta sig förslaget utan göra allt vad som kan göras för att få det något bättre för jordbruket. Det är klart, att om man inte får igenom de små frågorna, får man väl heller inte igenom de stora. Jag kan i detta fall inte vara överens med den föregående ärade talaren om att den föreslagna tullförhöjningen inte skulle vara till något skydd eller gagn. Den blir till hjälp åtminstone för en viss del av jordbruket, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lithander: Herr talman! Här äger i alla fall rum en import av 165,000 kilogram av denna vara, som med fördel kan göras här i landet av inhemsk råvara och därigenom främja mjölkproduktionen. Det är nog inte så som herr Lövgren sade, att detta inte skulle vara det svenska jordbruket till något gagn.

Vi ha sagt, att frågan är liten, men vi få taga vara på alla småsakerna för att av dessa bygga upp något, som kan giva jordbruket hjälp. När vi komma med de större sakerna, avslås de därför att då betyder det så mycket i prisökning och annat, och när vi komma med de små sakerna, som sammanlagt ändå skulle kunna hjälpa, möter man endast de obotfärdigas förhinder. Jag tycker, att vi i detta fall skulle se litet lugnt på saken och giva jordbruket detta stöd. Det gäller nämligen för jordbruket inte bara den tillverkning, som nu äger rum för ifrågavarande förbrukning, ty om denna produktion kommer i gång här i landet, kan det leda till vad som har ägt rum på så många andra områden, nämligen att från en liten början växer tillverkningen ut, så att vi även på detta område kunna delta i exporten till andra länder, och det förhåller sig så som det står i utskottets betänkande, att den stimulerar andra tillverkningar, som ha nytta av den. Vidare kräver denna tillverkning, såsom här har framhållits, en synnerligen rationell ladugårdsskötsel för att frambringa den råvara, som behövs. Detta stimulerar och höjer jordbruket till förmån för

*Ang. höjning
av tullsatsen
för kondens-
erad mjölk.
(Forts.)*

ökad smörtillverkning och förbättrad sådan. Visserligen är frågan liten i förhållande till många andra, men den är inte så obetydlig, att vi böra gå förbi den, utan försöka giva jordbruket det handtag, som här är ifrågasatt.

Herr talman! Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr **Anderson** i Storegården: Herr Lövgren påstod, att denna åtgärd skulle verka irriterande på de länder, som exportera denna vara till Sverige. Det var, får jag säga, en egendomlig uppfattning i dessa tider. Jag skulle icke förundrat mig, om herr Lövgren kände sig irriterad, när exempelvis England genomförde tullar på smör för bl. a. Sverige, medan vissa andra länder fingo åtnjuta tullfrihet för denna vara vid export till England. Då borde han, tycker jag, ha känt sig upprörd, ty då behandlades ju icke alla länder lika i handelsavseende, och vi kommo i en missgynnad undantagsställning. När t. ex. Tyskland på grund av valutadeprecieringen genomfört tilläggstullar för smör-exporten på Tyskland från länder med deprecierad valuta, är detta upprörande, därför att vi icke vidtagit liknande åtgärder, då Tysklands valuta låg nere och hade en mycket ringa köpkraft. Detta visar emellertid hur ensidigt inriktat herr Lövgrens handelspolitiska intresse är. När Sverige vill vidtaga några åtgärder för att skydda sitt näringsliv, då heter det, att det skulle verka irriterande, men samtidigt skola alla de andra ländernas åtgärder enligt herr Lövgrens uppfattning kunna obehindrat få fortgå. Vi skola sitta här snälla och beskedliga och taga emot den ena törnen efter den andra till förfång för vårt näringsliv. Det där talet om att vi bygga upp taggtrådsstängsel är knappast riktigt, ty vi ha väl icke gjort det i nämnvärd omfattning, men däremot äro olika länder för närvarande i färd med att bygga upp taggtrådsstängsel. Låt oss t. ex. tänka oss att vi bo i en trakt, där varje lantbrukare omgärdat sina betesmarker med taggtrådsstängsel, och där det icke finnes någon samfärd betesmark. Då skulle man nog förlora ohyggligt, om man själv skulle släppa sina egna jordområden för att upplåta dem till samfärd betesmark, medan andra togo undan sina områden och hade dem omgärdade. Det är på det sättet, som hindren för närvarande te sig ute på handelsområdet i världen. Skola vi gå in för en sådan där försonlig inställning och säga att vi icke skola irritera några andra länder genom att hindra importen hit, då måste vi också se till, att vi kunna påverka förhållandena, så att man får ömsesidighet i handelsutbytet.

Nu är ju ej denna fråga av någon större betydelse och räckvidd. Herr Lövgren sade, att om detta rörde en sak, som kunde vara till verkligt gagn för lantbruket, så hade det varit en annan sak, men då vill jag säga, att åtgärden har verkligt gagn för några visserligen mindre områden av det svenska lantbruket. Men när vi komma med förslag, som ha större räckvidd och betydelse, då går herr Lövgren emot dem, därför att det skulle fördyra varorna för konsumenterna. Gäller det en fråga av liten betydelse, då vill han icke göra någonting just därför att frågan är av för ringa betydelse. Alltså, komma vi med en stor fråga, ja, då är frågan för stor, och komma vi med en liten fråga, ja, då är den för liten för att man skall kunna göra någonting. Jag tror, att vi för närvarande leva i sådana tider och ha en sådan handelsbalans, att vi böra se till att vi hämma en import, som vi kunna undvara. Åtminstone böra vi icke hålla på med dylik import, så länge som andra länder oavbrutet arbeta på att försvåra våra möjligheter till export.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Werner**: Herr talman! Varje tal om att åstadkomma skydd för jordbruket genom att uppmuntra tillverkning av kondenserad mjölk och därigenom

hjälpa upp ladugårdsskötseln är en fullkomlig fiktion, som icke har någon grund i verkligheten, och detta framför allt därför, att det rör sig om en så liten del av den svenska mjölkproduktionen. Det rör sig nämligen om mindre än en tusendel av den svenska mjölkproduktionen, som på detta sätt förädlas och förbrukas inom landet i form av kondenserad mjölk, och för åstadkommandet av en högre standard i ladugårdsskötseln kan en tull av samma skäl naturligtvis icke innebära någon hjälp.

Jag finner det fullkomligt uteslutet att riksdagen skulle gå in för en annan ståndpunkt än den, som riksdagen vid tidigare tillfällen intagit, framför allt om hänsyn toges till huru denna näring utvecklats under nuvarande tullsnydd. År 1927 hade vi en tillverkning inom landet på 213 ton och en import, som var 5 gånger så stor. Föregående år hade vi en import av 165 ton, men då hade vi en tillverkning inom landet, som var uppe i 1,215 ton, och utskottet har konstaterat att denna tillverkning har ökat. Ser man detta i belysning av vad utskottet självt säger i sin framställning, där utskottet talar om att denna minskning av importen skulle vara beroende i främsta rummet på valutaförhållandena och därför sannolikt vara av mera tillfällig natur, måste man säga, att valutaförhållandena året 1931 naturligtvis icke kunde verka mera, än under de sista månaderna av året. Det har faktiskt verkat så, som herr Lövgren framhöll, att valutans fall ökat tullen i motsvarande grad. Under sådana förhållanden, och när vi äro självförsörjande på området och tullen icke kan ha någon som helst direkt inverkan i prisavseende å en ökad produktion, kan jag icke finna, varför riksdagen nu skulle gå ifrån det beslut, som förra året fattades, att vi skulle avvakta resultatet av den tullkommittés arbete, som tagit denna fråga under omprövning. Det är med hänsyn härtill, som jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Johansson** i Brånalt: Herr talman, mina herrar. Här har man ju framfört det påståendet att denna mjölkproduktion skulle ha en mycket liten betydelse och icke gagna jordbruket på grund därav. Vad är anledningen till att mejerierna icke bedriva denna produktion i större utsträckning? Jo, anledningen är den rådande osäkerheten i tullfrågan. Vi ha i Valleberga i södra Halland Sveriges första och största andelsmejeri. Detta mejeri har sedan flera år tillbaka ställts inför frågan att omlägga sin verksamhet till tillverkning av kondenserad mjölk. Vad är anledningen till att mejeriet icke gått in härför? Jo, enligt en utredning, som verkställts av kommitterade från detta mejeri, har det berott på tullfrågans ovissa läge, som ej ens har kunnat tillförsäkra tillverkarna den inhemska marknaden. Detta förhållande har lagt hinder i vägen. Jag tillhör icke detta mejeri och är icke närmare insatt i dess förhållanden, men jag är nära granne till intressenter och leverantörer till detta andelsmejeri, och jag har fått den upplysningen, att det med all säkerhet skulle kunna exportera en avsevärd mängd kondenserad mjölk, om man gick in för dylik tillverkning. Det hela beror bara på, om denna omläggning är förenlig med mejerintressena och om man kan konstatera, att man icke behöver befara större förluster på den dyrbara omläggning, som skulle krävas härför, när det gäller ett så stort mejeri.

Nu har det sagts av herr Lövgren och herr Werner att detta är en liten fråga. Jag vill instämma i vad herr Anderson i Storegården yttrade, att om vi komma fram med ett förslag, som är av liten betydelse för jordbruket, så vill man icke hjälpa jordbruket, ty då säger man att frågan är för liten. Vi bry oss icke om den, därför att det blir till liten eller ingen nytta. Komma vi fram med ett förslag med större räckvidd, kommer man med andra liknande skäl för motstånd. Jag vill erinra herr Lövgren om en debatt, som ägde rum för flera år sedan. Jag är ju en liten lantbrukare, men jag vill erinra om hurusom jag gjorde herr

*Ang. höjning
av tullsatsen
för kondens-
serad mjölk.
(Forts.)*

*Ang. höjning
av tullsatsen
för kondens-
serad mjölk.
(Forts.)*

Fabian Månson och herr Lövgren det erbjudandet, att de skulle få övertaga mitt jordbruk, på vilket jag och min familj levat, och som jag nu överlämnat till min son. De skulle få det på arrende alldeles fritt under 3 eller 5 år. De skulle endast behöva betala onera, skatter o. dyl., som utgå på jordbruket, och de skulle få själva jordbruket med kreatur och alla yttre lösören utan att behöva betala något arrende, men de skulle föda sig därpå och ställa säkerhet, så att jag icke riskerade att förlora någonting på grund av deras vanskötsel, men ej någon av dem har anmält sig. Jag gjorde samma erbjudande 1909 under storstrejken till arbetare vid Sydsvenska Kraftaktiebolaget, och det var flera, som sågo på egendomen och funderade på förslaget, men de avböjde allesamman. Herr Lövgren gör sig här till talesman för de mindre jordbrukarna, men han begriper jordbruk mindre än jag begriper den mohammedanska läran. Jag grundar detta mitt påstående på hans uttalanden här i riksdagen, då det gällt jordbruksfrågor och hjälp åt jordbruket.

Detta är ju, som sagt, en liten fråga, men vad man här föreslår avser ju att skydda både större och mindre jordbruk, ty såväl de mindre som de större jordbruken få sina förnämsta inkomster från mjölken och vad därmed sammanhänger. Jag är säker på att riksdagen gör en god gärning mot Sveriges lantbrukare, om den bifaller detta förslag. Jag förstår icke att någon kan ha någon invändning däremot, i varje fall kan man icke komma med några berättigade sådana. Det leder icke till fördyrandet av mjölken för någon enda av Sveriges konsumenter, det är endast fabriker för tillverkning av karameller och dylikt, som för sin tillverkning äro beroende av denna mjölk och på vilka artiklar de själva göra avsevärda förtjänster, som kanske skulle få betala något mera för denna sorts mjölk, som de köpa.

Jag skall, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lövgren: Herr talman! Till den siste ärade talaren skall jag be att få säga, att Sverige har ju icke genom att det funnits en frihandelsvänlig majoritet i riksdagen under de sista årtiondena kommit i ett sämre läge än andra länder, där det funnits protektionistiska majoriteter. Jag tror, att om herrarna göra en liten undersökning, skola ni finna att icke en gång Polen, Ost-Preussen eller Preussen eller något annat högprotektionistiskt land givit sina jordbrukare en bättre ställning, än de svenska jordbrukarna ha. Jag säger icke, att den ställningen är bra, ty jag är fullt medveten om de villkor, under vilka det svenska jordbruket arbetar, men om jag mot bakgrunden av den politik med lågprotektionism, som förts av den svenska riksdagsmajoriteten, kan säga, att det svenska jordbruket har en minst lika god ställning som något annat lands jordbruk, finner jag däri stöd för den åskådning, som jag förfäktar. Till herr Anderson i Storegården vill jag säga, att samma principiella inställning, som föranledde mig att protestera, när man vill göra stora galenskaper, föranleder mig också att inlägga protest, när man vill göra små galenskaper. Det finnes ingen anledning, varför man skall göra en dumhet, bara därför att den är liten.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Bengtsson i Kullen, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren med avslag å bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 26 bifaller den vid betänkandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 84 ja och 92 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 6.

Härpå föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 24, i anledning av väckt motion om ändring i lagen innefattande bestämmelser angående kvinnas behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag; och yttrade därvid:

Fru **Östlund:** Herr talman! Då jag har antecknat mig såsom reservant till lagutskottets utlåtande, vill jag begagna tillfället att med några ord förklara anledningen varför jag gjort det.

När riksdagen 1923 antog behörighetslagen, men i vissa fall gjorde inskränkningar i kvinnas rätt att inneha statstjänst, vilka inskränkningar alla återfinnas i 2 §, så tillades i denna paragraf ett särskilt moment, mom. 2, vari det säges, att Konungen äger meddela särskilda bestämmelser angående villkoren för kvinnas tillträde till domaretjänst. Detta särskilda villkor blev, att kvinnorna för att kunna anses kvalificerade måste utom den för manliga och kvinnliga aspiranter för övrigt lika utbildningen även under sex månader tjänstgöra i hovrätt. När lagen antogs med detta extra mom. 2, så var det väl dels för att inte ställa domarebefattningarna bland de för kvinnorna helt och hållet undantagna befattningarna men kanske också dels för att utgöra en liten spärr emot en alltför stor invasion av kvinnliga aspiranter på domarebanan. Men när dessa särskilda bestämmelser för den kvinnliga utbildningen antogs, var det under förutsättning, att de icke skulle bli bestående — utan »snarast möjligt» upptagas till omprövning. — Nu visar det sig emellertid, att man gjort den erfarenheten, att den för kvinnorna nödvändiga hovrättstjänstgöringen är betydligt mera värdefull för domareutbildningen än den, som varit obligatorisk för män. Det borde enligt min uppfattning vara en dubbel anledning till att i denna fråga företaga en utredning.

Inte annat än jag kan se är det nuvarande förhållandet det, att de *fåtaliga* kvinnliga domareaspiranterna få en mångsidigare utbildning och erfarenhet än de *många* manliga, och då jag tror, att vi under långa tider framåt få räkna med en mycket större manlig domarekår än en kvinnlig, så förefaller det en lekman ganska egendomligt, att man sätter så stort värde på den kvinnliga utbildningen, men låter det stanna därvid.

Med dessa ord vill jag icke på något sätt förutsätta, att man skulle gå in för att försämma den utbildning, som nu fått enhälligt erkännande såsom synnerligen utmärkt, nämligen den kvinnliga. Och motionären har icke heller

*Ang. höjning
av tullsatsen
för kondens-
erad mjölk.
(Forts.)*

*I fråga om
kvinnas
behörighet att
innehava stats-
tjänst och
annat allmänt
uppdrag.*

I fråga om kvinnas behörighet att innehåva stats-tjänst och annat allmänt uppdrag.
(Forts.)

äsyftat detta, utan framhåller det orättmätiga i att kvinnorna bli sämre ställda i konkurrensen om arbetet. Och man frågar med skäl, tycker jag, om det är hållbart att i längden uppehålla denna olika ställning, där kvinnorna ändå ha samma examina och samma utbildningstid som de manliga aspiranterna.

Såväl i utskottets utlåtande som i herr Schlyters reservation uttalas den förtröstan, att »därest man före rättegångsreformens genomförande skulle kunna vidtaga några förberedande åtgärder i fråga om domareutbildningen, vilket utskottet icke anser uteslutet, torde vederbörande departementschef icke underlåta att därom föranstalta». Men herr Schlyter skärper detta uttalande med att uttala sin förhoppning om att departementschefen oförtövat upptager frågan om domareutbildningen till närmare undersökning. Det var närmast i detta sista vädjan till departementschefen, som jag med dessa ord har velat instämma.

Herr Björkman: Herr talman! Då fru Östlund fått några ord antecknade till protokollet, kan det icke vara ur vägen, att några ord även från min sida där få plats. Den bristande likställigheten mellan manliga och kvinnliga domareaspiranter, som i motionen påtalas, bottnar icke i någon slags mindervärdighet hos de kvinnliga aspiranterna. Den särskilda kvalifikationsprövning, som kvinnorna underkastas, skulle ha lika stort värde i avseende å de manliga aspiranterna, men på grund av organisatoriska och ekonomiska hinder har det icke ännu kunnat drivas därhän, att man kan begära samma prövning för de manliga. Men det har ansetts, att för de kvinnliga var det nödvändigt därför att man vill för bevarande av domstolarnas och rättsskipningens auktoritet ha denna prövning.

Nu har utskottet påpekat, att denna utsträckning, som man hoppas skall komma för männen, icke skall dröja alltför länge och att domstolarna säkerligen skulle vinna en stor fördel, om den genomfördes. Vi ha påpekat, att det är en sak, som ingår i domsageutbildningen i det hela, och att denna är en länk i rättegångsreformen. När den skridit framåt eller möjligen dessförinnan, skall utredning göras, om några åtgärder kunna vidtagas för att få den likställighet, som i motionen påkallas. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

I fråga om länsstyrelsens handläggning av ärende rörande utseende av ordförande eller ledamot i kommunal styrelse eller nämnd.

Vid nu skedd föredragning av andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion, II: 313, angående viss ändring i sättet för länsstyrelsens handläggning av ärende rörande utseende av ordförande eller ledamot i kommunal styrelse eller nämnd, anförde:

Herr Karlsson i Munkedal: Herr talman! Detta utskottsutlåtande tillhör väl i flera avseenden ett av de mindre, som stå på dagens föredragningslista, och jag skall försöka att i mitt anförande ej göra det större. Jag skall söka hålla mitt anförande inom samma proportioner, vari utskottsutlåtandet är hållet. Jag vill emellertid göra ett par erinringar, kanske ej så mycket mot utskottets utlåtande utan mera mot de yttranden, som infordrats och avgivits. Dessutom vill jag säga ett par ord till socialministern. Jag ser, att han just nu ej är inne, men jag hoppas, att det protokoll, som föres vid behandlingen av detta ärende, någon gång skall falla under hans ögon.

Jag förstår utskottet, när det avstyrkt motionen. De yttranden, som infordrats dels från stadsförbundet och dels från landskommunernas förbund, gå ju i bestämt avstyrkande riktning. Jag måste som lekman säga, att det är ett

intryck jag ganska länge haft — det kanske låter hädiskt — att understundom kunna sakkunniga krångla till en i själva verket ganska enkel sak. Det förefaller, som om stadsförbundet och landskommunernas förbund här uppkonstruerat en del ganska stora svårigheter, som skulle uppkomma genom ett bifall till motionen. Jag antar, att kammarens ärade ledamöter tagit del av den motivering, som motionärerna anfört för sitt yrkande, vilket går ut på, att när länsstyrelserna utse ordförande i taxeringsnämnd, pensionsnämnd o. s. v., skola dessa kommunicera med kommunens beslutande organ och inhämta deras förslag. Nu säger svenska stadsförbundet bl. a., att så pass livlig torde numera kontakten mellan länsstyrelserna och stadsförvaltningarnas ledande män av olika partier vara, att länsstyrelserna ingalunda sakna möjligheter att från skilda håll inhämta anvisningar om för uppdragen lämpliga personer. Motionärerna ha i sin motivering anfört, att den korridorpolitik, om jag får använda det uttrycket, som förekommer, när det gäller att utse ordförande i åsyftade styrelser och nämnder, ej är gagnelig för det kommunala livet. Den öppna dörrens politik torde i detta fall vara betydligt hälsosammare. Det är alltså utgångspunkten för motionärerna i detta avseende, och det är en uppfattning, som jag tror delas av ganska många aktiva kommunalmän i vårt land.

Jag skall ej upptaga kammarens tid med detaljer, men eljest skulle jag kunna från skilda delar av vårt land frambära vittnesbörd om, att det på detta område långt ifrån är bra som det är. Det har hänt, att vissa länsstyrelser till ordförande i en taxeringsnämnd utsett ganska oerfarna tjänstemän i landsstaten och att den eller dessa — ty det har förekommit flera sådana fall — under taxeringsarbetet gjort ganska allvarliga misstag. Sådant kan ej vara bra. Jag är övertygad om, att en stor del av dessa missförhållanden skulle försvinna, om man kommunicerade med kommunernas ansvariga organ, när länsstyrelserna skola utse ordförande i kommunala styrelser och nämnder. Jag vill erinra om, att motionärerna ingalunda bestritt statens rätt och skyldighet att hävda sina intressen. Det är alldeles uppenbart, att t. ex. en taxeringsnämnds ordförandes ställning måste vara stark, och jag kan ej se, att hans ställning skulle bli mindre stark, om han föreslås av kommunens ansvariga organ, än om han föreslås av t. ex. en för tillfället tjänstgörande landsfiskal i ett distrikt. Visserligen har landskommunernas förbund i sitt yttrande tillkännagivit en viss rädsla för den öppna diskussion, som i detta fall skulle föregå ett förslag av kommunalstämma eller kommunalfullmäktige. Det är möjligt, att diskussionen på en stämma understundom skulle bli ganska irriterande, men i de fall, där det finnes fullmäktige — och det är i många fall — där torde säkerligen den beslutande församlingen se ganska lugnt på saken. Jag tillåter mig erinra om, vad jag här vid fjolårets riksdagsbehandling av byggnadsstadgan framhöll, nämligen att om det på detta område utbildas en praxis, att länsstyrelsen rådför sig, om ej direkt med de beslutande organen, så åtminstone med ordförandena i de beslutande eller de främsta verkställande organen i kommunerna för att få vederhäftiga råd i vederbörande avseende, vore en förordning på detta område överflödigt och andra åtgärder ej nödvändiga. Och det är på den punkten jag vill rikta en vädjan till socialministern. Han skulle genom ett meddelande till länsstyrelserna kunna åstadkomma en bättre tingens ordning i berörda avseende, och jag hoppas, att något kommer att göras härvidlag. Göres det ej, är jag övertygad om, att denna fråga återkommer, vare sig kammaren vill det eller ej, ty det kan ej fortgå på sätt nu sker. Jag vill, för att ej någon onödigt misstanke skall falla på det län, vars representanter jag har äran tillhöra, nämligen Göteborgs och Bohus län, säga, att där äro ej förhållandena sämre än annorstädes. Det förhåller sig kanske tvärt om. Men det finnes län, där förhållandena äro ganska otillfredsställande. Jag har, som frågan nu ligger, herr talman, intet yrkande. Man får emeller-

*I fråga om
länsstyrelses
handläggning
av ärende
rörande ut-
seende av ord-
förande eller
ledamot
i kommunal
styrelse eller
nämnd.
(Forts.)*

*I fråga om
länsstyrelsens
handläggning
av ärende
rörande ut-
seende av ord-
förande eller
ledamot
i kommunal
styrelse eller
nämnd.
(Forts.)*

tid hoppas, att socialministern är villig medverka till ett bättre förhållande på detta ingalunda oviktiga område.

Herr **Lundström**: Herr talman! Jag anhåller att, med hänvisning till den motivering utskottet anfört, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 8.

Herr **Svensson** i Betingetorp avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 201, angående anslag till lindring av fraktkostnader för kalk samt inrättande av en kalkbrukslånefond.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 510, bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.33 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 2 april.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Till behandling upptogs nu statsutskottets utlåtande, nr 8, angående regleringen för budgetåret 1932/1933 av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

På hemställan av herr talmannen beslöt kammaren, att endast kantrubrikerna skulle uppläsas.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2—52.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 53.

Lades till handlingarna.

Punkterna 54—81.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang.
stipendier åt
tonsättare.*

Vid härpå skedd föredragning av *punkten 82*, angående stipendier åt tonsättare, begärdes ordet av

Herr **Holmström**, som yttrade: Herr talman! Kungl. Maj:t har i sin proposition föreslagit en minskning av anslaget till stipendier åt svenska tonsättare med 10,000 kronor eller från 25,000 till 15,000 kronor. Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har säkerligen grundat detta förslag om minskning på ett utlåtande från organisationsnämnden. Organisationsnämnden skriver i sitt utlåtande i fråga om förevarande anslag, att hithörande förhållanden numera äro väsentligen ändrade, och den fortsätter: »Under de senaste decennierna har staten på flera andra sätt trätt hjälpende emellan för att höja musiklivet; erinras må jämväl om den väsentligt förbättrade möjlighet till ekonomiskt utbyte av musikaliska verk, som genom lagen den 30 maj 1919 om rätt till litterära och musikaliska verk beretts tonsättare. Det synes därför med fog kunna sättas i fråga, om detta anslag alltjämt bör utgå.» Herr statsrådet har emellertid förklarat sig icke helt kunna instämma i de skäl, som av organisationsnämnden anförts i frågan.

Ang.
stipendier åt
tonsättare.
(Forts.)

Nu är det ju egentligen bara allmänna talesätt, som organisationsnämnden använder sig av som skäl för en sänkning. Jag skall därför be att få belysa frågan med några detaljsiffror. Men jag vågar, herr talman, inte vara mångordig, då jag icke vill störa farten i behandlingen av denna huvudtitel. Jag skall därför inskränka mig till ett par små saker. Jag vill då först framhålla, att de sätt, varpå statsmakterna velat höja musiklivet, icke kunna sägas hjälpa tonsättarna i deras förvärvsmöjligheter. Då det talas om de möjligheter till ekonomiskt utbyte, som den nya lagen av den 30 maj 1919 givit tonsättarna, så vill jag visa, att den icke är så mycket värd. (Jag vet, att avsikten varit, att ifrån svenska tonsättarnas förening insända en skrivelse till statsutskottet, men att man kommit för sent.) Jag skall bara erinra om en detalj. I fråga om orkesterverksamheten har man upprättat en statistik, vilken visar, att Konserthörsningen i Stockholm givit 1,400 kronor, Göteborgs orkesterförening 800 kronor, Gävleborgs läns orkesterförening 175 kronor, Norrköpings orkesterförening 175 kronor, Västra Skånes 175 kronor och Stiftelsen Malmö Konserthus 175 kronor, vilket tillsammans utgör 2,900 kronor om året, som sålunda erlagts för utföranderätten, en ersättning som gäller praktiskt taget hela den skyddade världsrepertoaren. Det måste dock härvidlag erinras om, att de klassiska musikverken icke äro här inräknade, ty de äro fria. Utav dessa 2,900 kronor hade i medeltal enligt statistiken för åren 1929, 1930 och 1931 svenska tonsättarna endast fått 35 procent eller cirka 1,000 kronor. Resten går till utlandet. Så ofantligt blygsam är den summa, som kommit de svenska tonsättarna till godo på grund av denna lag. Och då får det väl anses att organisationsnämndens utlåtande verkligen icke har fog för sig.

Jag har endast velat påpeka detta. Jag kan naturligtvis här icke göra något yrkande emot ett enhälligt utskott, men jag gör detta uttalande i förhoppning om, att det skall föranleda en rättelse till nästa år.

Herr talman, jag har som sagt intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 83—90.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 91, angående anslag till nybyggnad för paleontologiska institutionen vid universitetet i Uppsala.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 90 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att medgiva, att av besparingarna å det till uppförande och inredning av en byggnad för paleontologiska institutionen vid universitetet i Uppsala av 1929 års riksdag beviljade anslaget

Ang.
nybyggnad för
paleontologiska
institutionen
vid universi-
tet i Uppsala.

Ang.
nybyggnad för
paleontologiska
institutionen
vid universite-
tet i Uppsala.
(Forts.)

å 791,000 kronor ett belopp av högst 47,714 kronor finge användas till utrustning och materiel för nämnda institution.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, medgiva, att av besparingarna å det till uppförande och inredning av en byggnad för paleontologiska institutionen vid universitetet i Uppsala av 1929 års riksdag beviljade anslaget å 791,000 kronor ett belopp av högst 35,000 kronor finge användas till utrustning och materiel för nämnda institution.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr Engberg: Herr talman! Jag dristar mig begära ordet under denna punkt, ehuru det föreligger ett enhälligt utlåtande från statsutskottets sida. Som kammarens ledamöter torde observera, har statsutskottet nedprutat det av Kungl. Maj:t föreslagna anslaget från 47,714 kronor till 35,000 kronor utan att lämna någon närmare motivering för denna sin åtgärd.

Jag skall nu, herr talman, be att med några ord få beröra den fråga, som här föreligger. Innan jag gör det, vill jag förutskicka den upplysningen, att i första kammaren avgjordes frågan visserligen till förmån för utskottets hemställan, men att detta skedde med lottens tillhjälp, ity att det var lika antal röster för Kungl. Maj:ts förslag som för utskottets förslag.

Förhållandet är det, att riksdagen år 1929 anvisade 791,000 kronor för uppförande av en paleontologisk institution i Uppsala. I samband därmed hemställde dåvarande Kungl. Maj:t, att man borde medgiva rätt att använda det som kunde bli över av byggnadsanslaget till inköp av den instrumentala utrustning, som institutionen skulle behöva. Riksdagen anvisade anslaget i enlighet med vad Kungl. Maj:t hemställt. Beträffande åter punkten om medgivande att få använda det som kunde bli över av byggnadsanslaget, så sade riksdagen i sin skrivelse till Kungl. Maj:t: »Vad åter beträffar förslaget att blivande eventuella besparingar å byggnadsanslaget må enligt Eders Kungl. Maj:ts bedömning användas till komplettering av institutionens materiell och instrumentala utrustning, har riksdagen väl funnit detsamma beaktansvärt, men synes något medgivande av sådan innebörd dock icke redan nu böra lämnas. Riksdagen förutsätter, att detta spörsmål blir föremål för slutligt övervägande, sedan byggnadsarbetet fortskridit så långt, att det ungefärliga beloppet låter sig bedömas, och behovet av ytterligare materiell och instrumental utrustning närmare klarlagts.» Kort och gott: riksdagen skrev år 1929, att den fann denna hemställan beaktansvärd, men att den ville ta slutlig ställning till densamma, när det blivit klart om och i så fall huru stort överskott uppstått, och när behovet utav instrumental utrustning närmare hade blivit klarlagt. Kungl. Maj:t kan i år upplysa, att ett överskott verkligen har uppstått. Akademiräntmästaren avgav den 26 september i fjol följande intyg: »Paleontologiska institutionens nybyggnad är nu i det närmaste färdig och i huvudsak avsynad. Ehuru en del slutuppgörelser med entreprenörer ännu återstå, kan redan nu med säkerhet förutses, att å byggnadsanslaget, 791,000 kronor, kommer att uppstå en besparing, icke understigande 47,714 kronor.» Vad nu denna sistnämnda siffra angår, som alltså intygas vara det minsta, som kommer att inbesparas på nybyggnadsanslaget, så utgör den slutsumman i det förslag till inköp för institutionens räkning, som dess prefekt professor Carl Wiman hade uppgjort. Dessa inköp voro icke avsedda att täcka några tillfälliga behov utan det var — såsom prefekten i sin till matematisk-naturvetenskapliga sektionen ingivna skrivelse framhållit — en ledande tanke vid denna förtecknings utarbetande »att icke för eventuella arbeten av mer tillfällig art anskaffa en apparatur, om vilken är att befara, att den blir föråldrad, innan man verkligen får behov av densamma, utan en utrustning,

som har och bör ha användning för permanenta eller ständigt återkommande behov.»

Om herrarna ha tittat i den åttonde huvudtiteln, så finns där upptagen följande förteckning över denna utrustning:

»Fotografisk utrustning	kronor 13,212:—
Mikroskopisk »	» 19,208:—
Utrustning för slipning	» 7,968:—
» » preparation	» 2,800:—
Apparater för diverse ändamål	» 3,432:—
Utrustning av glas och porslin	» 1,094:—

Summa kronor 47,714:—»

Det är nu att märka, herr talman, att det allra mesta utav det som här har uppräknats, måste inköpas utifrån, enkannerligen från Tyskland. När denna kalkyl gjordes upp hade vi kvar guldpäriteten. 47,714 kronor motsvarade då 53,016 riksmark. Prefekten liksom universitetet hade då alltså räknat med, att man, om en dylik rätt beviljades, skulle till sitt förfogande få 53,016 mark för inköp. Men sedan denna kalkyl gjordes upp av prefekten har ju, herr talman, inträffat, att vi ha övergivit guldmyntfoten. Detta innebär, att 47,714 kronor, om jag tar gårdagens markkurs, är detsamma som 40,436 mark. Om jag tar vad statsutskottet här anvisat, alltså 35,000 kronor, och räknar ut det i mark efter gårdagens markkurs, blir det 29,661 mark. Herrarna torde alltså observera, att medan man ifrån institutionens sida hade lågt beräknat sitt behov av instrument till 53,016 mark, har statsutskottet nu beviljat 29,661 mark. Det betyder i realiteten och i runt tal, att institutionens behov av instrument kommer att täckas endast till hälften. Det är nu uppenbart, att statsutskottet, som här har varit i viss utsträckning tillmötesgående, måste ha förbisett på denna väsentliga punkt den valutapolitiska situationen, i vilken vi ha kommit, ty det kan ju icke förnekas, att genom den ändrade valutapolitiska situationen har institutionen, därest statsutskottets hemställan skulle bli riksdagens beslut, fått ett anslag, som är ungefär hälften utav vad institutionen har beräknat.

Jag fäster uppmärksamheten på, herr talman, att denna paleontologiska institution i Uppsala har uppförts, planlagts och i sina detaljer utarbetats under ledning av professor Carl Wiman. Professor Carl Wiman har nedlagt, kan man säga, hela sitt intresse och sin energi i skapandet för universitetets räkning utav denna institution. Han har i smått som stort följt verket i dess uppväxt och fullbordan, och han har med en egenskap, som utmärker honom, med största försiktighet gjort sina beräkningar och tagit den nödigaste hänsyn till de möjligheter, varmed han skulle kunna kalkylera, när det gällt att påkalla riksdagens hjälp och medverkan. Jag fäster uppmärksamheten på, hursom professor Wiman, när han gjort upp denna kalkyl, aldrig drömde om, att han skulle ställas i det läget, att valutaförhållandena omkastades, och att de 47,714 kronor, som han tänkt sig, i stället för att vara värda 53,000 mark skulle vara värda omkring 40,000 mark. Det blev alltså en fullständig överraskning, skapad av de valutapolitiska förhållandena. Det synes mig därför rimligt, att riksdagen tar hänsyn till dessa förhållanden. Det synes mig rimligt, att man, när man går att besluta i denna fråga och har att välja mellan Kungl. Maj:ts och statsutskottets förslag, beaktar, att statsutskottets förslag innebär en nedskärning med ungefär 50 procent av denna instrumentala utrustning.

Kanske någon av herrarna undrar, om denna instrumentala utrustning är nödvändig. Ja, jag är ingen fackman på detta område, men jag har sedan gammalt ett mycket starkt förtroende för professor Wiman. Han har i ett privatbrev till mig utvecklat sina bekymmer, och han har där givit över-

Ang.
nybyggd för
paleontologiska
institutionen
vid universite-
tet i Uppsala.
(Forts.)

Ang.
nybyggnad för
paleontologiska
institutionen
vid universite-
tet i Uppsala.
(Forts.)

tygande skäl för att detta institut kommer att stå där ungefär som en invalid, därest det icke får nödig instrumental utrustning.

När det nu är på det sättet, att det icke är fråga om något nytt anslag, ty då skulle jag förstå försiktigheten och eftertänksamheten, utan är fråga om rätt att taga i anspråk en besparing, som uppkommit och som riksdagen år 1929 förutsatte skulle kunna få tagas i anspråk, sedan riksdagen närmare hade prövat saken, så förefaller det mig både rimligt och riktigt, att kammaren, innan den går att fatta sitt beslut, behjärtar detta sakförhållande. Jag finner därför, herr talman, att vad Kungl. Maj:t under denna punkt har hemställt är riktigt, och det är med hänsyn till vad som har inträffat på det valutapolitiska området redan tilltaget synnerligen i underkant.

Det är med angivande av dessa synpunkter, herr talman, som jag väddar till kammaren att på denna punkt följa Kungl. Maj:t, och jag hemställer därför om bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

I detta yttrande instämde herrar *Lundstedt* och *Björnberg*.

Herr andre vice talmannen **Bengtsson**: Herr talman! Det är alldeles riktigt, som herr Engberg meddelade, att redan 1929 års riksdag prövade denna fråga om användning av överskottet, men fastän det då var jämförelsevis goda tider i landet jämfört med nu, så ville riksdagen i alla fall icke gå med därpå. När riksdagen icke gjorde det då, och nu ser, hurusom man både på denna huvudtitel och på andra huvudtitlar har måst gå ned och pruta betydligt, så kan jag icke förstå, att man behöver ta så illa vid sig, om man nu prutar ned detta anslag med 12,000 kronor.

Jag vill påpeka, vilket herr Engberg inte alls tänkte på, antar jag, att det väl ändå inte är så alldeles tomt på instrument och materiel, så att man skall behöva skaffa nytt av allting. Det får väl vara här som annorstädes, att man får använda det gamla i första hand, och sedan efter behov öka på det. Om det icke räcker första gången, så får man begära något mera efter hand. Att man däremot, bara därför att det är ett nytt hus, också skall ha nytt av allt annat, tror jag icke kan vara riksdagens mening. I varje fall var det icke så år 1931, då statsutskottet prutade avsevärt på ett krav från länsstyrelsen i Malmö om ny möblering av länsstyrelsens nya lokaler. Då följde riksdagen utskottet och beviljade ett lägre anslag. Jag har gjort mig undermåttad om att det den gången räckte väl till utan att det gjorts någon anmärkning emot det. Man fick vad som behövdes.

Jag förstår icke, att det kan vara någon anledning att frånga statsutskottets förslag här heller, när utskottet varit så välvilligt, att det tillstyrkt ett belopp av 35,000 kronor.

Vi ha nog, herr Engberg, haft valutafrågan uppe, men vi ha ansett, att när vår krona har minskats i värde, måste både enskilda och det offentliga följa med och sätta ned sina krav på olika områden.

Herr Engberg nämnde, att han hade fått en enskild skrivelse från den professor i Uppsala, som har med denna institution att göra. Ja, det är ju den vanliga gången. Man mobiliserar personer, som man tror skall med rik begåvning och kraftiga anföranden som talare kunna draga kammaren med sig. Det är inte ovanligt, att det går på den vägen. Jag tror dock icke, att man skall behöva säga som herr Engberg att institutionen blir invalid, när den i alla fall får 35,000 kronor till instrument och materiel.

Det är inte riktigt, när herr Engberg påstår, att 1929 års riksdag förutsatte, att institutionen skulle få detta, när byggnaden en gång blev färdig. Nej, visst icke! Riksdagen ville tvärtom pröva saken. I den mån kravet

var berättigat, skulle det beviljas medel till detta. Jag vågar, herr talman, stå för att om vi bevilja de 35,000 kronor, som utskottet har föreslagit, så bör det räcka till då man också räknar med de materiel och instrument, som redan nu finnas vid institutionen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang.
nybyggnad för
paleontologiska
institutionen
vid universite-
tet i Uppsala.

(Forts.)

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet **Stadener:** Herr talman! När jag fick statsutskottets utlåtande i min hand och kom till denna punkt, fann jag det vara angeläget att försöka skaffa mig ytterligare insikt i sakens detaljer, och jag har därvid förvärvat upplysningar, som jag anser mig icke böra undanhålla kammaren vid beslutets fattande. Vad jag kommer att säga överensstämmer i sak med vad herr Engberg har anfört.

Om anslaget bestämmes till 35,000 kronor, såsom statsutskottet har föreslagit, så nödgas man avstå från inköp av utrustning till ett nuvärde, alltså med nu gällande valutavärde, av 19,086 kronor. Nu har statsutskottet givetvis icke räknat med detta belopp utan räknat med att när man prutat ned beloppet från 47,000 till 35,000 kronor, så skulle detta innebära en prutning på 12,000 kronor. I själva verket har det emellertid som sagt skett en prutning på mer än 19,000 kronor, vilket ju ställer saken i betydligt sämre läge för den paleontologiska institutionen i Uppsala än vad utskottet har menat.

Den detalj, som blir hårdast utsatt härvidlag, gäller den utrustning, som behövs för slipning. Jag får erkänna, herr talman, min okunnighet på detta område, men för att icke vara alltför mycket bakom har jag tagit reda på vad som i detta sammanhang menas med slipning, och jag har då haft lyckan att på nära håll kunna se det. Vi ha nämligen på riksmuseet en paleontologisk institution, som står under ledning av professor Stensiö, och jag har försökt att av hans skrifter och anvisningar förvärva mig någon liten rudimentär insikt i arbetets gång. Av vad jag inhämtat framgår alldeles avgjort, att det väsentliga i arbetets framgång på denna institution hänger på, att man har de mest fulländade slipningsapparater. Arbetet består i åstadkommandet av oerhört tunna skivor av sådant stenmaterial, i vilket djur från för länge sedan förflutna perioder ha petrifierats. Att kunna åstadkomma dessa underbart fina slipprov, av vilka man sedan tager fotografiska bilder, vilka ända in i minsta detalj återgiva dessa djur och framför allt de inre organen i dem, förutsätter, som jag nämnde, att man har de mest fulländade apparater till sitt förfogande. Antingen har man det, och då kan man utföra sitt arbete, eller också har man det icke, och då får man nedlägga sitt arbete. Säkerligen kan man icke ha synnerligen stor användning för de äldre apparater, som ha funnits i den förra paleontologiska institutionen i Uppsala, vilken för mig har beskrivits såsom ett verkligt fattighus i vetenskapligt hänseende.

Det torde förhålla sig så, att om statsutskottets förslag här blir kammarens och riksdagens beslut, så kommer ungefär hälften av de apparater, som äro avsedda att installeras, icke att kunna beställas. Man kommer då icke heller att kunna fullfölja arbetet på de samlingar, som ligga och vänta på bearbetning. Jag vill icke påstå, att detta arbete är så absolut nödvändigt för folkets välfärd, att det icke kan uppskjutas, men å andra sidan innebär det slöseri med det allmännas medel att hålla en paleontologisk institution vid makt och besätta den med framstående forskare utan att ge dem möjlighet att arbeta. Samlingar från Spetsbergen, från Nordamerika och från flera andra orter vänta på undersökning.

Jag vill hemställa till kammaren att taga detta i betraktande. Den ärade vice ordföranden i andra avdelningen i statsutskottet får icke ta illa upp, om

Ang.
nybyggnad för
paleontologiska
institutionen
vid universite-
tet i Uppsala.

(Forts.)

jag säger, att bakom statsutskottets framställning kan jag knappast finna någon beräkning eller någon verklig motivering utan endast en ljus förhoppning om att allting skall låta ordna sig, och att det nog går ihop. Några verkliga beräkningar över hur dessa 35,000 kronor skola kunna räcka till finnas såvitt jag kan finna icke. På motsatta sidan finnas däremot detaljerade uppgifter och beräkningar.

I detta sammanhang kanske jag får säga, att jag icke på något som helst sätt är bekajad av lust att visa missnöje med statsutskottets behandling av åttonde huvudtiteln, utan, om den ärade vice ordföranden på avdelningen tillåter mig att säga det, så står jag i största förbindelse för den mycket välvilliga behandling, som kommit åttonde huvudtiteln till del.

Herr förste vice talmannen **Nilsson**: Herr talman! Då man skall ta ståndpunkt till denna fråga, så kunde det kanske vara anledning att till en början betrakta den från principiella synpunkter. När den 1929 förelåg, liksom när den i år upptogs till behandling i avdelningen, uppstod tvekan, huruvida det kunde anses vara förenligt med en översiktlig budgetredovisning att använda en besparing på ett byggnadsanslag till inköp av materiel för en institution. Det ansågs knappast vara riktigt att gå så till väga, ty därigenom uppstår en sammanblandning av anslag, som icke är önskvärd. Emellertid har utskottet låtit sin tvekan i berörda hänseende fara och ansett, att det icke borde tillmätas större betydelse än att man i detta fall skulle kunna godkänna Kungl. Maj:ts framställning. För att emellertid vara riktigt på den säkra sidan har man begränsat anslaget till 35,000 kronor i stället för, som Kungl. Maj:t föreslagit, 47,714 kronor. Skillnaden utgör alltså 12,714 kronor.

Vi skola dock komma ihåg, att det beräknade överskottet grundar sig på en approximativ beräkning, och det föreligger icke någon absolut säkerhet för att det blir just den besparing, som man nu siffermässigt har kommit till.

Jag tror med hänsyn till dessa omständigheter, att det vore försiktigast, om kammaren ville stanna för det förslag, som utskottet förordar. Det är i alla fall en välvillig behandling av saken, och det synes mig, som om man under nu förhandenvarande förhållanden skulle vara mest på den säkra sidan, om man stannade vid vad utskottet på denna punkt har föreslagit, och till vilket förslag jag ber att få yrka bifall.

Herr **Lundstedt**: Herr talman! Jag behöver icke uppehålla mig vid de svårigheter, som framför allt den kulturella budgeten i dessa tider har att kämpa med och som den i detta läge måste böja sig för. Jag vill endast mot herr andre vice talmannens framställning helt kort säga, att det, såvitt jag förstår, icke förhåller sig så, att det vore herr Engbergs begåvning och talekonst, som man här hade att kasta i vågskålen till förmån för Kungl. Maj:ts förslag; utan denna talekonst producerade sig på faktiska grunder, bekräftade av statsrådets framställning, grunder av den art, att den av herr andre vice talmannen förfäktade sparsamheten faktiskt i själva verket måste innefatta ett spolierande av kulturella värden. Jag anser alltså utav just sparsamhetskäl, för att förekomma slöseri med redan vunna värden, att kammaren här bör bifalla Kungl. Maj:ts förslag.

Jag är såsom tillhörande Uppsala universitet tacksam vid denna riksdag liksom vid föregående riksdagar för det ridderliga sätt, varpå flera utanför universiteten här kämpa för ett erkännande och uppehållande av de kulturella värdena. Herr Engberg har alltid varit en sådan kämpe. Han har såsom sådan ånyo dokumenterat sig denna gång.

Jag ber, i tacksamhet härför, att med dessa ord få rikta en varm vädjan till kammaren att, som jag säger, av sparsamhetsskäl gå in för Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Ang.
nybyggnad för
paleontologiska
institutionen
vid universite-
tet i Uppsala.
(Forts.)

Herr Engberg: Herr talman! Jag känner mig uppkallad av herr andre vice talmannens anförande. Han sade, att det här är den vanliga gången, att universitetens målsmän genom privatbrev vända sig till vissa riksdagsmän. Jag vill tillbakavisa detta, i vad det gäller detta fall. Professor Wiman och jag äro gamla bekanta, och det är väl helt naturligt, att om man är gamla bekanta, man också kan utbyta ett eller annat brev i vad det gäller Uppsala universitets angelägenheter. Jag finner det därför fullkomligt i sin ordning, om han skrivit till mig och utvecklat sina bekymmer och undrat, om icke här föreligger ett misstag från utskottets sida eller rättare sagt ett förbiseende, nämligen att vårt övergivande av guldmyntfoten gjort de kostnadsberäkningar, han framlagt i sina petita, ohållbara. Jag vill också säga herr^a andre vice talmannen, att hans jämförelse med möblerna synes mig alldeles orimlig. En möbel kan jag välja efter smak. Jag kan sitta på en björkstol eller på en ekstol eller på en stol av något annat träslag. Men herr andre vice talmannen borde vid närmare eftertanke giva mig rätt därutinnan, att man väljer icke ömtåliga instrument på samma sätt som man går till en möbelhandlare och träffar sitt val, vad man vill hava i det ena eller det andra rummet; utan de instrument, det här gäller, äro sådana, där det icke finnes något val; antingen köper jag instrumenten eller icke; men jag väljer icke mellan olika instrument som mellan olika bord eller stolar. Herr andre vice talman, jag tycker, att en något starkare motivering varit önskvärd av den, som företräder andra avdelningen i statsutskottet, än denna jämförelse mellan möbler och de ömtåliga instrument, det här gäller.

Jag vill för övrigt säga, herr talman, att det finnes två typer av utgifter. Den ena typen av statsutgifter går ut på att dugliggöra vårt folk i olika avseenden i kampen för tillvaron, dugliggöra det för materiella och andliga uppgifter. En dylik kapitalplacering är förnuftig, ändamålsenlig, ett led i kulturens egen linje. Vi hava en annan typ statsutgifter, de rent improduktiva, som icke taga sikte på att dugliggöra medborgarna. För min del brukar jag gå emot de militära utgifterna men rösta i största möjliga utsträckning för sådana utgifter, förnuftigt motiverade, som gälla sociala, vetenskapliga och kulturella ändamål, väl vetande, att jag därmed främjar vår nations dugliggörande för kampen på de områden, där det finnes någon mening att hävda sig som en liten nation.

Det bör finnas ett visst sammanhang i vårt handlande. Utrusta vi Uppsala universitet med ett paleontologiskt institut och medgåvo vi redan 1929, att om en besparing på byggnadsanslaget kunde uppkomma, kunde av denna besparing få tagas i anspråk medel för att utrusta institutionen med instrument, så förefaller det mig vara ganska naturligt, när vi givit detta på hand 1929, att då frågan nu återkommer 1932 och vi hava fakta på bordet och finna, att ett överskott uppstått på byggnaden — här ber jag få replikera herr förste vice talmannen, att vi redan givit på hand detta, att vi kunna taga av byggnadsöverskottet och giva till instrumentalt utrustning — så skola vi säga B när vi sagt A, i synnerhet som det icke är fråga om någon ny utgift. Ty har prefekten genom klokt förutseende, genom att i detalj följa institutionens uppförande, sört för, att det blivit så billigt som möjligt och att det uppstått ett överskott, tycker jag det vara naturligt, att man känner ett behov av att uppmuntra en sådan prefekt genom att låta institutet taga i anspråk dessa medel, som riksdagen fann rimligt, att det finge taga i anspråk redan 1929. Då därtill kom-

Ang.
nybyggnad för
paleontologiska
institutionen
vid universite-
tet i Uppsala.
(Forts.)

mer, att genom valutaförhållandena här ägt rum praktiskt taget en reduktion med 50 procent av vad man räknat med, nödgas jag säga, att herr andre vice talmannen har ganska svaga skäl för sin ståndpunkt. Jag skulle önska, att han i dag varit i tillfälle att åhöra universitetskanslerns anförande i första kammaren. Universitetskansler Trygger meddelade där, att han i anslutning till det allmänna ekonomiska läget, när han granskade universitetens petita, varit mycket kritiskt fram men att han just inför detta anslag funnit det alldeles orimligt, att denna institution skulle bli lidande på att här inträffat dessa valutaförhållanden, som kullstörtat även de försiktigaste kalkyler.

Jag tycker för övrigt, herr talman — här avviker jag givetvis från många i denna kammare — att när vi kunna bevilja här i riksdagen rikliga anslag till den frivilliga skytterörelsen och allt möjligt därmed sammanhängande, varför då icke kunna medge, att i stället för 35,000 kronor får tagas i anspråk 47,000 kronor för ett ändamål så behjärtansvärt som detta när vi hava lyckan att där hava till förfogande vetenskapligt rustade krafter, som göra vårt land vida större ära genom sina bragder än den svenska generalstaben någonsin kommer att göra.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr andre vice talmannen **Bengtsson**: Herr talman! Det vill mycken livlig fantasi till för att göra en sådan jämförelse mellan generalstabens krav och dessa 12,700 kronor. Det är icke så, herr Engberg, att statsutskottet varit likgiltigt för materiel och instrument, utan det är endast skillnaden mellan 35,000 och 47,700 kronor, som vi tala om. Jag vill konstatera, att varken herr statsrådet eller andra talare, som yttrat sig till förmån för Kungl. Maj:ts förslag, hava berört, ej heller har det i propositionen sagts, att de instrument, som nu finnas, icke ha något värde. Skall man ha allting nytt, om man flyttar in i ett nytt hus? Det behöver man icke. Därför kom jag med min jämförelse med Malmöhus länsstyrelse. Där var det också fråga om ett nytt hus. Därför går det an att säga, att eftersom det gick att i Malmö använda gamla möbler, så kan man i Uppsala använda gamla materialier och instrument, som hava använts tills nu. Jag tycker, att det är en jämförelse som håller. Herr Engberg finner mina skäl svaga, men jag tycker, att herr Engbergs oratoriska förmåga drivit honom över på ett område, där han inga skäl har för sina påståenden.

Nu säger herr Engberg, att detta skulle medgivits av 1929 års riksdag. Det är icke sant, herr Engberg, utan det står här i propositionen, att år 1929 förklarade sig riksdagen väl finna förslaget beaktansvärt men fann något medgivande av sådan innebörd dock icke redan då böra lämnas. Riksdagen har också på statsutskottets förslag förbehållit sig att, när huset blev färdigt, pröva anslag till instrument och materiel. Så ligger ärendet, och nu har statsutskottet prövat det, och vi ha ansett oss böra tillstyrka riksdagen att bevilja 35,000 kronor.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Engberg**: Herr andre vice talmannen har en sällsam förmåga att argumentera. Jag nödgas ännu en gång, herr talman, att läsa upp, vad riksdagen skrev 1929: »Vad åter beträffar förslaget, att blivande eventuella besparingar å byggnadsanslaget må enligt Eders Kungl. Maj:ts bestämmande användas till komplettering av institutionens materiel och instrumentala utrustning, har riksdagen väl funnit detsamma beaktansvärt, men synes något medgivande av sådan innebörd dock icke redan nu böra lämnas. Riksdagen förutsätter, att detta spörsmål blir föremål för slutligt överbäggande, sedan byggnadsarbetet fortskridit så långt, att det tillgängliga beloppet låter sig be-

döma och behovet av ytterligare materiel och instrumental utrustning närmare klarlagts.» Herr andre vice talmannen torde observera, att redan beviljandet av de 35,000 kronorna innebär ett partiellt infriande av vad man gav på hand år 1929. Med herr Bengtssons i Norup resonemang skulle det emellertid bli en gåta, hur statsutskottet har vågat förorda ens de 35,000 kronorna, eftersom herr Bengtsson i sitt anförande förutsätter, att här finns ingenting på hand givet. Jo, det finns på hand givet, att om överskott uppstode, skulle riksdagen, när den tiden komme, pröva både överskottets storlek och behovet av den materiel och de instrument, som det här är fråga om.

Och sedan än en gång herr Bengtssons i Norup jämförelse med länsresiden-set i Malmö! Han menade, att man ju kan begagna gamla möbler eller köpa nya möbler. Excellensen Ramel kan ju som landshövding sitta på gamla stolar eller nya stolar. A la bonne heure, herr andre vice talman! Men när herr andre vice talmannen tillägger, att man lika väl också här kan begagna gamla instrument, förefaller det mig, som om den ärade talaren hade ganska litet reda på, vad han talar om. Ty det finns just för de föreliggande uppgifterna icke den nödiga instrumentala utrustningen. Det är därför fråga om att utrusta institutet med sådana instrument, med vilka vissa vetenskapliga arbeten kunna utföras. Skulle herr andre vice talmannen vilja vara vänlig att tala om för mig och kammaren, med vilka instrument de annars skola utföras? Menar herr andre vice talmannen, att liksom man kan plocka ned från vinden en del gamla möbler, om de nya gått sönder, så kan man på detta institut plocka fram gamla instrument. Det är att giva kammaren en fullkomligt oriktig bild av hur hela detta ärende ligger till.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr andre vice talmannen **Bengtsson**: Jag måste liksom herr Engberg återigen läsa upp, vad 1929 års riksdag skrev. Han tycks icke fatta innebörden av detta. Det står dock här att »enligt punkt 85 i riksdagens skrivelse nr 8 A 1929 förklarade sig riksdagen väl finna förslaget beaktansvärt men fann något medgivande av sådan innebörd dock icke redan då böra lämnas». Vidare, när herr Engberg ber mig omtala, vilken materiel institutet har så kan jag citera vad här står och som professor Wiman uttalat: »Till slut anhåller jag att såsom min bestämda övertygelse få uttala, att den begärda utrustningen är god och ägnad att möjliggöra och underlätta vetenskapligt arbete efter moderna linjer med bland annat ett stort material, som institutionen redan äger.» Herr Engberg bör läsa på bättre, innan han yttrar sig vidare.

Herr **Engberg**: Herr talman! Jag tror, att jag läst min läxa lika bra som herr andre vice talmannen. Att det finns materiel, det är ingen nyhet för mig eller kammaren. Den materiel, som man förut haft, var anpassad för de arbetsuppgifter, som då förelegat. Nu vet herr andre vice talmannen eller, jag vill försiktigtvis säga, borde veta, att detta paleontologiska institut numera har en hel del material, vars bearbetning förutsätter en instrumental utrustning, som institutet icke nu har. Jag undrar, om jag uttryckt mig tillräckligt tydligt, för att herr Bengtsson i Norup skall förstå mig.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositionens dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Herr andre vice talmannen Bengtsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Ang.
nybyggnad för
paleontologiska
institutionen
vid universite-
tet i Uppsala.
(Forts.)

Ang.
nybyggnad för
paleontologiska
institutionen
vid universite-
tet i Uppsala.
(Forts.)

Den, som vill, att kammaren beträffande statsutskottets hemställan i punkten 91:o) av utskottets förevarande utlåtande nr 8 bifaller Kungl. Maj:ts förslag i ämnet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 72 ja och 78 nej, varjämte 15 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 92—101.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. medel till
materiel m. m. av
för vissa
institutioner
vid universite-
tet i Lund.

Vid härpå skedd föredragning av *punkten 102*, angående anslag för beredande av ytterligare medel till materiel m. m. för vissa institutioner vid universitetet i Lund, yttrade

Herr andre vice talmannen **Bengtsson**: Herr talman! Jag ber att här få göra ett yrkande, vilket innebär att i klämman strykas orden »för de av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 4 januari 1932 under punkten 101 angivna institutionerna». Klämman skulle då komma att lyda sålunda: »Att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt herr Thomsons ovannämnda motion (II:338) för beredande av ytterligare medel till materiel m. m. vid universitetet i Lund för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 142,000 kronor.»

Jag ber att få framställa detta yrkande.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till det av herr andre vice talmannen Bengtsson under överläggningen framställda yrkandet; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Punkterna 103—111.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 112.

Lades till handlingarna.

Punkterna 113—122.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 123.

Lades till handlingarna.

Punkterna 124—139.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 140, angående högre lärarinneseminariet.

*Ang. högre
lärarinne-
seminariet.*

Uti punkten 138 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

dels besluta, att den vid högre lärarinneseminariet befintliga fyraåriga realskollinjen för flickor skulle successivt avvecklas med början förmedelst indragning med läsåret 1932/1933 av samma linjes första klass;

dels för inrättande av en ny övningsskollärartjänst vid högre lärarinneseminariet höja det ordinarie anslaget till högre lärarinneseminariet, nu 149,985 kronor, med 3,400 kronor till 153,385 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels, såvitt nu vore ifråga, en inom första kammaren av herr *K. Wilhelm Björck* väckt motion (I: 45), vari föreslagits, att riksdagen ville dels avslå ej mindre Kungl. Maj:ts förslag, att den vid högre lärarinneseminariet befintliga fyraåriga realskollinjen för flickor skulle successivt avvecklas med början förmedelst indragning med läsåret 1932/1933 av samma linjes första klass, än även Kungl. Maj:ts förslag att för inrättande av en ny övningsskollärartjänst vid samma seminarium höja det ordinarie anslaget till högre lärarinneseminariet med 3,400 kronor, dels fastställa det ordinarie anslaget till högre lärarinneseminariet till 149,985 kronor, dels till diverse behov vid högre lärarinneseminariet anvisa för budgetåret 1932/1933 ett extra anslag av 64,600 kronor, dels ock hos Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning rörande frågan om behovet av högre lärarinneseminariets bibehållande samt för sådant fall dess organisation och uppgifter inom skolorganisationen,

dels ock en inom andra kammaren av herr *Holmdahl* väckt motion (II: 214), vari föreslagits, att riksdagen ville besluta att avslå förslaget, att den vid högre lärarinneseminariet befintliga fyraåriga realskollinjen för flickor skulle successivt avvecklas med början förmedelst indragning med läsåret 1932/1933 av samma linjes första klass.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) med bifall till motionen I: 45, så vitt nu vore i fråga, ävensom motionen II: 214, avslå Kungl. Maj:ts förslag i fråga om den fyraåriga realskollinjen för flickor vid högre lärarinneseminariet;

b) med bifall till motionen I: 45, så vitt nu vore i fråga, samt med avslag å Kungl. Maj:ts förslag om en höjning av det ordinarie anslaget till högre lärarinneseminariet i riksstaten uppföra detta anslag med oförändrat belopp, 149,985 kronor; och

c) i anledning av motionen I: 45 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att vid prövningen av den hos Kungl. Maj:t för närvarande vilande utredningen angående högre lärarinneseminariets organisation jämväl måtte vederbörligen beaktas frågan om behovet av seminariets bibehållande ävensom de ändringar med avseende å seminariets uppgifter inom skolorganisationen, som, i händelse av dess bibehållande, kunde anses påkallade.

Vid denna punkt var fogad reservation av herrar *Kvarnzelius, Widell, Bergqvist, N. J. Martin Svensson, Carl A. Carlsson, Thelin*, förste vice talmannen *Nilsson, Olsson* i Blädinge, *Lindskog* och *Järte*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) — — — — —

Ang. högre
lärarinne-
seminariet.
(Forts.)

- b) — — — — —
c) besluta, att motionen I:45, i vad den avsåge hemställan hos Kungl. Maj:t om viss utredning, icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr **Lindskog**: Herr talman! Jag skall tillåta mig att blott med några få ord utan att nämnvärt minska farten i debatten anmoda kammaren att här biträda reservationen i likhet med första kammaren, som redan med ganska stor majoritet antagit reservationen. Man kan ju tycka, att det efter utseendet är ganska ringa skillnad mellan utskottsmajoritetens förslag och reservanternas, men i verkligheten är det en ganska stor skillnad. Skillnaden blir, att om kammaren och riksdagen skulle gå in för utskottets förslag, då ligger däri den tanken, att högre lärarinnesseminariet skall avvecklas och försvinna. Det är med anledning av en motion av herr Björck, som utskottsmajoriteten gått på denna väg att föranstalta en utredning, där högre lärarinnesseminariets vara eller icke vara skulle komma under debatt. Då jag för min del står på den ståndpunkten, att jag anser, att högre lärarinnesseminariet har en betydelsefull uppgift att fylla och att det vore olyckligt, om det avvecklades, så ber jag att här i korthet få anföra de två huvudskäl, som för mig varit vägledande därvidlag. Det ena huvudskälet är av ekonomisk natur. Det är icke tal om annat än att, om man tänker på de två huvudlinjer, som här äro i fråga för de blivande lärarinnorna, den akademiska utbildningsvägen och utbildningsvägen genom högre lärarinnesseminariet, innebär den akademiska utbildningsvägen en högre grad av utbildning. Det är en betydligt längre väg, den innebär flera års längre utbildning, och i överensstämmelse därmed är det också en bättre teoretisk utbildning.

Jag skall icke gå in på den pedagogiskt i vissa avseenden förnämligare utbildning, som högre lärarinnesseminariet ger, utan jag skall i stället säga det, att frågan ligger icke alls så till, huruvida den ena vägen är bättre än den andra, utan frågan är den: kan man vid våra läroverk på det lägre stadiet nöja sig med den utbildning, som högre lärarinnesseminariet ger? Det är sålunda icke fråga om en jämförelse, utan det är fråga om, huruvida högre lärarinnesseminariets utbildningsväg ger en tillräcklig utbildning för den kompetens, som kräves vid våra läroverk i de lägre klasserna. Och på det svarar jag för min del utan tvekan ja. Det har icke varit några erfarenheter, som kunna ge oss rätt att säga, att högre lärarinnesseminariets utbildning är otillfredsställande.

Men då komma vi också in på de ekonomiska konsekvenserna. Om vi vid våra statliga läroverk utbyta seminarielärarinnorna emot kvinnliga adjunkter, om vi med andra ord utbyta de lärarinnor, som genomgått högre lärarinnesseminariet, emot sådana lärarinnor, som utbildats vid akademierna, så tvingas vi också till en betydligt högre lönesättning. Det kommer då att bli 138,000 kronor, som staten årligen får betala i högre löner till de kvinnliga adjunkterna i jämförelse med de löner, som skulle utgått till lärarinnor, som utbildats vid högre lärarinnesseminariet. Men icke nog med det, utan inom andra avdelningen i statsutskottet har man icke hyst någon som helst tvekan om den saken, att om man vid våra statliga läroverk intager kvinnliga adjunkter över lag, så kommer konsekvensen naturnödvändigt att leda över till att också vid de kommunala läroverken, där undervisningen står på precis samma stadium, man förr eller senare måste taga lika kvalificerade lärarinnor, d. v. s. akademiskt bildade, med sin högre utbildning och därav betingade högre lön. Och icke nog med det, utan sedan kommer utvecklingen att driva fram detsamma även beträffande de privata flickskolorna. De privata flickskolorna kunna icke i

längden ha en lärarinne-stab, som anses vara av lägre valör. Och det komme kanske att medföra, att de privata flickskolorna finge nedläggas, eller i varje fall att staten, om de uppehölls, finge gå in för att tillskjuta större belopp till dessa flickläroverks lärarinnelöner. Det blir sålunda en högst betydande utgiftsökning för staten, som enligt min mening med oblidkelig konsekvens skulle följa härav.

Vi hava här i år, herr talman, på flera punkter i det följande, icke i denna åttonde huvudtitel utan i de ärenden, som därefter komma, ungefär samma problem att taga ställning till. Det kommer fram i frågan om gymnastiska centralinstitutets omorganisation, det kommer fram vid frågan om folkskollärarnas utbildning. Överallt söker man — jag respekterar fullkomligt denna strävan, denna tendens — lyfta upp utbildningen. Det är rätt naturligt detta, att de olika kårerna söka sträva efter att göra utbildningen bättre och bättre. Men vi kunna icke komma ifrån, att konsekvenserna då också nödvändigt kräva högre löner till dessa, som hava haft en längre och dyrbarare utbildning. Och det är det vi alla ha att göra klart för oss: äro vi beredda träda in för den tanken, att vi här på det ena området efter det andra öka utbildningstiden och därmed kanske också skapa en bättre utbildning men samtidigt även därmed framtinga högre löner? Just därför, mina herrar, att jag anser, att staten har skyldighet att ge löner, som svara emot utbildningen, just därför anser jag också, att staten icke bör kräva högre utbildning, än som svarar emot behovet. Det är därför som jag för min del ställer mig ytterst betänksam emot denna till utseendet så vackra tanke, att man på det ena området efter det andra skall säga, att den och den utbildningen är bättre, och därför skola vi få in den. Jag tvekar icke alls att säga, att i varje fall den teoretiska utbildningen för de akademiskt utbildade kvinnorna står betydligt över den, som ges vid högre lärarinneseminariet. Och dock tror jag, att riksdagen bör betänka sig mer än en gång, innan den går in för en utredning, som klipper av möjligheten att ge billigare utbildning och därmed också billigare löner.

Detta är den ena av de synpunkter, som jag velat framhålla. Den andra synpunkten gäller våra flickskolors bestånd. Här kommer sålunda i dag den frågan upp: skola vi draga in högre lärarinneseminariet, som är baserat på den åttaklassiga högre flickskolan? Då tvinga vi sålunda de föräldrar, som avse, att deras flickor skola bliva lärarinnor, att icke låta dem gå i denna flickskola, som är speciellt avpassad för flickor, utan i stället taga realskole- och studentexamen. Och på samma sätt blir det, då vi komma till gymnastiska centralinstitutet. Där har departementschefen gått in för — av skäl som jag respekterar, om jag också icke delar dem — att fordra studentexamen över lag även för de kvinnliga sjukgymnasterna. Om jag icke missminner mig, tror jag, att det var så. Där komma vi sålunda till detsamma: en högre utbildning, en längre utbildningstid, men givetvis också högre löner. Och även där blir följden den, att de flickskolor, som äro speciellt avpassade för våra flickor, även på det hållet snart icke längre kunna fungera. Och så kan man tänka sig det ena området efter det andra. Vad blir då resultatet? Jo, allt under det att riksdagen gång efter annan har uttalat, att vi böra söka bevara den högre flickskolan såsom speciellt avpassad för flickornas natur, få vi i stället denna flickskola misskrediterad, så att föräldrarna säga: vi våga icke släppa in våra flickor där, därför att denna skola för icke fram till någon levnadsbana, som kan föda dem. Därför är det bäst, att vi låta dem taga studentexamen. Och dock har riksdagens majoritet varit enig om, att den utvecklingen önska vi icke på detta område. Och därför skall riksdagen ställas inför den fråga nu: är det verkligen riksdagens mening att här slå in på en ny väg, d. v. s. med andra ord avklippa vissa existensvillkor för denna flickskola, som är speciellt avpassad för flickorna?

*Ang. högre
lärarinne-
seminariet.
(Forts.)*

Ang. högre
lärarinne-
seminariet.
(Forts.)

Det är, herr talman, i korthet dessa två huvudsynpunkter, som jag för min del har lagt på denna fråga, då jag yrkat bifall till reservationen. Det är dels den ekonomiska synpunkten och dels den synpunkten, att jag tror det vara för den högre flickskolans bestånd av vikt, att man här icke avklipper den fortsättning på denna flickskola, som finns i det högre lärarinneseminariet. — Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen, som redan av första kammaren med rätt stor majoritet accepterats.

Herr andre vice talmannen **Bengtsson**: Herr talman! Jag skall icke fördjupa mig i ärendet, såsom den föregående talaren gjorde. Om jag uppfattade honom rätt, drog han här slutsatser och gjorde uttalanden, som icke alls ligga i utskottets förslag.

Utskottet har begärt en utredning, och en sådan anser utskottet helt enkelt vara nödvändig, innan man tar ställning till, huruvida högre lärarinneseminariet skall nedläggas eller icke. För egen del får jag säga, att jag hyser icke alls den uppfattningen, att det skall nedläggas, utan jag anser endast, att en utredning bör komma till stånd, så att det må bli klart både för utskottet och riksdagen, huru denna fråga bäst bör lösas. Därför har också utskottet stannat vid att begära en allsidig och förutsättningslös prövning. Och om denna prövning blir förutsättningslös och allsidig, så kan jag icke förstå, att den föregående talaren nu behöver tala om, vilka ökade kostnader det skall bli. Ty med en utredning har man icke på något sätt tagit ställning till några kostnader. Först när utredningen föreligger bör riksdagen taga ställning till densamma.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr **Holmdahl**: Herr talman! Jag skall också tillåta mig att ge ett förhandslöfte att, vad på mig ankommer, icke onödigt förlänga debatten. Jag kan liksom de föregående båda talarna fatta mig mycket kort, därför att jag är av den bestämda uppfattningen, att det har sällan av statsutskottet föreslagits riksdagen att gå med på en utredning på svagare grunder än i detta fall.

Herr andre vice talmannen framhöll här, att vad utskottet har begärt är endast en allsidig och förutsättningslös utredning, och att denna utredning vore nödvändig för att taga ståndpunkt till frågan om högre lärarinneseminiariets fortsatta existens och organisation. Nu förhåller det sig emellertid så, mina herrar, att denna allsidiga och förutsättningslösa utredning redan är verkställd. Den är verkställd på Kungl. Maj:ts uppdrag, och den omfattar just de båda moment, som motionären här har begärt utredning uti, och som utskottets majoritet har biträtt, nämligen dels frågan om högre lärarinneseminiariets fortsatta existens och dels, ifall det skall fortsätta att existera, frågan om hurudan organisation det skall hava. Denna utredning, som alltså redan är verkställd i båda dessa punkter, den har jag här i min hand, och den är, som utskottet också med stöd av uppgifter i statsverkspropositionen omnämnt, överlämnad till ecklesiastikdepartementet i december 1930. Jag beklagar verkligen, att utskottet icke har införskaffat denna utredning, ty jag är av den bestämda uppfattningen, att om utskottet hade gjort detta, så hade utskottets majoritet under alla förhållanden icke nu föreslagit en utredning. I varje fall menar jag, att en sådan begäran icke rimligen kan framställas, utan att utskottet och riksdagen tagit kännedom om den redan på officiellt uppdrag verkställda utredningens innehåll. Att i dessa tider begära förnyad utredning, innan riksdagen fått kännedom om en redan föreliggande utredning och dess resultat, torde vara mycket litet motiverat.

Men, herr talman, när jag här går upp i denna sak, är det verkligen icke blott på den grund, att jag finner utredningen obehövlig eller, rättare sagt, att jag

kan konstatera, att utskottet liksom riksdagen ännu icke kunnat bilda sig en föreställning om, huruvida utredningen är behövlig. Det är icke främst på den grund, som jag för min del tillstyrker, att kammaren biträder reservanternas avslagsyrkande på denne enskilde motionärs förslag. Utan huvudskälet för mig är ett annat, och det är det, att om riksdagen går in för ett sådant skrivelseförslag — det behöver man ju dess bättre nu icke befara, då första kammaren har fällt förslaget, och det sålunda icke kan komma till stånd en riksdagsskrivelse — men om andra kammaren går in för ett sådant skrivelseförslag, så har detta icke önskvärda och icke gagneliga verkningar i det nuvarande skolpolitiska läget. Saken är nämligen den, att vi befinna oss i en period, då vi hålla på att genomföra en mycket omfattande och skolväsendet omgestaltande reform. Denna skolreform beslutades under åren 1927 och 1928, och den har ställt hela flickskoleväsendet, och därmed också högre lärarinneseminariet, i en ganska prekär situation. 1927 års skolreform innebar nämligen, att ett stort antal av våra högre allmänna läroverk ombildades till samläroverk. Därigenom har uppstått en sugning av de kvinnliga eleverna från flickskolorna till läroverken, och på många orter i vårt land, på många flera än riksdagen 1927 beräknade, är nu läget ganska otryggt och osäkert. Flickskolornas ställning har blivit svag, och på många håll måste måhända flickskolorna nedläggas. Detta har också fått till följd, att den kvinnliga ungdom, som skaffat sig normalskolekompetens, drar sig för att fortsätta sin utbildning vid högre lärarinneseminariet.

Vad vi här behöva för att riksdagens intentioner 1927 även i denna punkt skola realiseras är en tid av lugn och ro. Om nu riksdagen plötsligen så kort tid efter skolreformens genomförande går in för en skrivelse om att riksdagen vill undersöka, huruvida lärarinneseminariet över huvud skall fortsätta sin verksamhet, då innebär detta ett ingripande i ett psykologiskt läge, som kan ha mycket snabbare inverkan, än utskottets majoritet tänkt sig, och, alldeles oavsett en kommande utrednings resultat, sätta högre lärarinneseminariet i en mycket prekär ställning genom att de unga flickorna icke våga söka sin utbildning vid detta institut. Jag är övertygad om, att herr andre vice talmannen och majoriteten i statsutskottet icke önska denna utveckling. Men då, mina herrar, är det verkligen icke klokt att nu gå in för en skrivelse, som kan hava dessa följder. Och är det över huvud, mina herrar, motiverat att göra detta, innan den senaste skolreformen är genomförd över hela linjen? Riksdagen har ju prövat denna fråga, riksdagen har prövat frågan om högre lärarinneseminariets och flickskoleväsendets bestånd i vår skolorganisationen, och riksdagen har enhälligt varit med om att vi måste räkna med våra flickskolor i mycket betydande utsträckning, och att vi måste räkna med högre lärarinneseminariet, en övertygelse, som riksdagen så mycket klarare fastslagit genom att utvidga basen för seminariets verksamhet och genom att till seminariet vid sidan om dess flickskola lägga en folkskola och en realskola, för att lärarinnorna där skulle få en allsidig och bättre utbildning. Detta innebär 1927 års skolbeslut, och därom var riksdagen ense. Är det då, mina herrar, någon mening med att här plötsligt på en enskild motionärs framställning gå in för en skrivelse om att sätta i gång en utredning, som ger det intrycket, att riksdagen och statsmakterna börja undra: skola vi icke nu i en väsentlig del riva upp beslutet från 1927?

Då den utredning, som här begäres, redan till alla delar i fråga om omfattning och ändamål är på officiellt uppdrag genomförd och Kungl. Maj:t ännu icke fattat ståndpunkt till denna, kan jag verkligen icke med riktigt lugn äse, att en enskild motionärs tillfälliga hugskott skulle leda till, att riksdagen skulle börja opiniera för en begynnande undersökning, som skulle kunna resultera i en ganska grundlig omläggning av den beslutade skolreformen. Jag finner det så mycket mindre befogat, som herr statsrådet och chefen för eck-

*Ang. högre
lärarinne-
seminariet.
(Forts.)*

Ang. högre
lärarinne-
seminariet.
(Forts.)

lesiastikdepartementet i den viktigaste punkten här, nämligen den om seminariets fortsatta existens, i statsverkspropositionen ställt sig helt och hållet på skolöverstyrelsens och utredningens ståndpunkt och förklarat, att även han anser, att seminariet givetvis bör fortsätta och det har en viktig uppgift att fylla.

Med anledning av vad som i samband med denna fråga här diskuterats om ämneslärarinneinstitutionen vill jag i korthet säga, att denna fråga har i själva verket intet närmare samband med vare sig frågan om seminariets fortsatta existens eller frågan om dess organisation. Även om man skulle finna lämpligt att avskriva ämneslärarinneinstitutionen, så blir seminariet under alla förhållanden behövt i skolorganisationen. Och det förslag till organisation, som i utredningen har framlagts, är lika motiverat i vilket fall som helst.

Herr talman! Jag har här endast i korthet velat ange de skäl, som göra, att jag för min del vill tillstyrka kammaren att biträda det av reservanterna framlagda yrkandet.

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet **Stadener**: Herr talman! Det har varit intressant att lyssna till de två föregående talarna redan från den objektiva iakttagelsens synpunkt. I synnerhet den siste ärade talaren har företett en påfallande motsättning mellan innehållet i sina ord och det patos, med vilket han talade. Han uppmanade oss alla till lugn, och den ende som var orolig var han själv. Vi lyssnade alla med bibehållen sinnesförfattning, men han själv var upprörd. Det måste försiggå något i hans inre. Han måste ana någon mycket stor fara, och han ville inge sig och oss andra mod att se den i ansiktet.

Det var också verkligen modigt av herr Holmdahl att varna kammaren och det fungerande statsrådet för att företaga sig något, som kunde rubba det lugna förloppet av läroverksreformens genomförande i riket. Ty vem är det som frestar att göra detta? Vem försöker att föreslå avvikelser från den gång av riksdagen godkända linjerna? Det kan väl icke vara den ärade talaren själv? Tyvärr ser det ut att förhålla sig så. Som alla redan veta, har från honom inkommit till departementet bl. a. ett förslag till stadga för kommunal mellanskola. Såvitt jag kan se liknar den bra mycket en inkastad brandfackla, ägnad att riva upp diskussionen om hur den kommunala mellanskolan skall inordnas i det enhetliga skolväsendet i vårt land. Måne det faktum, att förslaget står i visst förhållande till den föregående talaren, kan vara någon förklaring till oron i hans inre?

Men nu gäller det en annan sak. Det gäller en organisationsplan beträffande högre lärarinneseminariet. Jag har den i min hand i original. Den innehåller »förslag till de ändringar, som av den nya läroverksstadgan må kunna föranledas i fråga om bl. a. gällande stadganden och bestämmelser rörande högre lärarinneseminariet». Detta kallar herr Holmdahl för en allsidig och förutsättningslös utredning. Orden måtte hava en mycket olika betydelse i hans vokabulär och min. Det är en plan, som är fast bunden och kedjad vid vissa förutsättningar. Den åsyftar »förslag till ändringar, som av den nya läroverksstadgan kunna föranledas».

Jag skall tillåta mig yttra några ord angående frågan om riksdagens förut intagna ställning till högre lärarinneseminariets uppgift och framtid. Riksdagen har verkligen utlåtit sig i dessa ting. Riksdagen yttrade 1928 i en skrivelse: »Vid den kommunala mellanskolan har den akademiska utbildningen alltmer tillerkänts företräde.» Meningen med detta uttalande i riksdagens skrivelse är, att när lärartjänster bli lediga i kommunal *mellanskola*, uppstår det tävlan mellan akademiskt utbildade män och kvinnor å ena sidan och seminarieutbildade kvinnor å andra sidan, varav resultatet har blivit, säger riksdagen, att »den

akademiska utbildningen har tillerkänts företräde», eller med andra ord att de seminarieutbildade lärarinnorna hava fått allt mindre utsikt att bli befordrade vid kommunal mellanskola. Det är den iakttagelsen, som riksdagen gör, och så fortsätter riksdagen: »Detta torde icke vara önskvärt vid kommunala flickskolor — — det vore enligt riksdagens mening av värde, att den kommunala flickskolan finge tillgodogöra sig den värdefulla pedagogiska insats, som representeras av de seminarieutbildade lärarinnorna.» Alltså, riksdagen har vid sitt övervägande av det högre lärarinneseminariets insats i skolväsendet i riket funnit, att det är framför allt på det område, som heter den kommunala flickskolan, denna bör riktas, och därför säger riksdagen, att här böra det högre lärarinneseminariets elever, när de en gång äro färdiga att gå ut i världen, söka sitt verksamhetsfält. Detta är, mina herrar, klara ord, tydliga anvisningar om det högre lärarinneseminariets uppgift. Det bör ägna sig åt att skapa lärarkrafter till den kommunala flickskolan och därmed jämställda flickskoleanstalter.

På grundval av riksdagens intagna ståndpunkt har sedan Kungl. Maj:t utfärdat stadgar för kommunal flickskola, och i dem hava bestämmelser införts att »vid jämförelse mellan sökande, som avlagt examen vid högre lärarinneseminarier och övriga till tjänsten behöriga sökande, alltså även akademiskt bildade personer, må med tillämpning i övrigt av i stadgan angivna befordringsgrunder skälig hänsyn tagas till att den vid högre lärarinneseminarier meddelade lärarutbildningen är särskilt inriktad på läroanstalter med det bildningsmål och de arbetsformer, som företrädas av» — vad av? — »av den kommunala flickskolan». Men dessa tydliga uttalanden hindra icke herr Holmdahl att framlägga förslag, som han själv på sid. 107 i statsutskottets uttalande anger vara jämkningar, som ansetts betingade framför allt av förändringar i det högre skolväsendets organisation, och man finner honom senare motivera utbyggnaden av det högre lärarinneseminarier från treårigt till fyraårigt just med att lärarinneseminarier bör enligt hans mening producera lärarkrafter även för de högre allmänna läroverken.

Riksdagen 1927 inrättade en fyraårig realskolelinje, som nyss erinrats, vid högre lärarinneseminarier, men den ärade talaren kunde ju gärna hava meddelat, att denna realskolelinje är avsedd endast för flickor och sålunda icke är en samskolelinje. Den är sålunda icke ägnad att bereda de elever, som vid lärarinneseminarier utbildas till lärarinnor, tillfälle att undervisa både gossar och flickor. Att man livligt önskar vid en blivande omorganisation av lärarinneseminarier få en samskolelinje i stället för en flickrealskola förstår jag fullständigt, då man föresatt sig, att eleverna från lärarinneseminarier skola konkurrera med akademiskt bildade kvinnor inom högre allmänna läroverkets ram. Jag har nämnt, att skolöverstyrelsen föreslagit en utvidgning av seminarier från treårigt till fyraårigt och likaså en utvidgning av folkskolan vid seminarier från sexårig till sjuårig och, för att vara fullständig, en utvidgning av skolköksseminarier från tre till fyra terminer och slutligen inrättande vid detta seminarium av ett seminarium i kvinnlig slöjd. Vi finna sedan, att hela denna stora anstalt bör ändra namn och heta statens högre lärarinneinstitut.

Det är mig, herr talman, omöjligt att i vad sålunda har presterats från överstyrelsens sida se ett noggrant fullföljande av riksdagens tydligt uttalade intentioner och önsknings. Allra minst kan jag härutinnan se en allsidig och förutsättningslös utredning.

Det kan ju nog hända, att utvecklingen en gång kan leda därhän, att lärare- och lärarinneseminarier bli anstalter för utbildning av lärarkrafter även åt realskolan. Jag har därom på förmiddagen yttrat ett ord i första kammaren. Men då måste man först acceptera den synpunkt på saken, som herr Lindskog

Ang. högre
lärarinne-
seminariet.
(Forts.)

Ang. högre
lärarinne-
seminariet.
(Forts.)

anlade. Då måste man för realskolans räkning icke söka efter den bästa möjliga lärarkompetensen utan i stället uppställa frågan vad som är det minsta summa i kunskaper och utbildning, som realskolan kan nöja sig med. Konsekvensen av denna tankegång blir uppenbarligen att man slutligen hamnar vid en kulturell svältgräns i fråga om utbildning av lärarpersonal. Detta kan icke vara hans allvarliga mening. Endast under en enda förutsättning kan jag för min del tänka mig denna eventualitet: Vårt land kan bli så fattigt, att vi bli tvungna att gå den vägen. Men där äro vi lyckligtvis icke än, och jag hoppas, att det dröjer åtskilligt.

Utvecklingen i detta fall pekar tillsvidare icke, såsom herr Lindskog trodde, mot den minsta möjliga utbildningen teoretiskt och praktiskt, utan tvärtom. Vi hava rätt uppenbara exempel på detta. Jag har redan antytt, att vid de kommunala mellanskolorna kan knappast den seminarieutbildade lärarinnan hava någon utsikt till befordran — den akademiskt utbildade har tagit försteget därstädes — men jag skulle kunna berätta även ifrån gymnasiet område företeelser, som äro högst beaktansvärda i detta sammanhang. Det har visat sig ganska svårt att begränsa utbildningen, studierna, författandet av avhandling etc. för lektorskompetens vid våra gymnasier. Professorerna säga att de göra vad de kunna för att de unga männen och kvinnorna icke skola ligga för länge vid universitetet eller taga onödigt höga betyg eller skriva onödigt stora avhandlingar o. s. v., varigenom deras utbildningskostnader bli på ett väsentligt sätt förstörade, men de förklara sig maktlösa. När man talar med de unga männen och kvinnorna säga de: vi vilja gå till botten, så långt vi kunna, med vårt ämne, vi vilja känna att vi behärska det vetandes område, på vilket vi skola bedriva undervisning och uppfostran, vi vilja icke, när vi samtala med människor på vårt fackområde, vara hänvisade till de elementära kunskaperna, utan vilja röra oss med en viss andlig frihet, och dessutom, säga de, kunna vi icke vinna i konkurrensen eller bli placerade inom rimlig och gynnsam tid, där-est vi icke prestera betydande kompetens. Det är denna press, som heter utvecklingen, som gör, att alla spekulationer på att förbehålla inom det statliga läroverksväsendet, såvitt jag kan se, platser åt lärarinnor, utbildade vid seminarier, äro och komma att bli resultatlösa.

Högre lärarinneseminariet är icke heller någon billig utbildningsanstalt för staten. Den sist antagna elevklassen räknar därstädes 16 personer. Om tre eller fyra år äro dessa 16 färdiga att gå ut såsom lärarinnor. Jag har icke lyckats erhålla varje detaljsiffra, men jag undrar om jag misstar mig, när jag säger, att högre lärarinneseminariet i årlig drift går på omkring 350,000 kronor eller något däröver. Jag kan omöjligt anse, att en anstalt, som drager dessa kostnader och som har ett så ringa elevantal, kan sägas ge en billig utbildning. För staten är det åtminstone icke en billig utbildning.

För eleven däremot ställer sig saken annorlunda. Och därmed berör jag en annan sida av problemet. Är det verkligen, mina herrar, rätt och rättvist, att för allmänna läroverket utbilda en del av lärarkåren på kortare tid och på för den enskilde billigare villkor än den övriga delen? Man kan ju säga, att i någon mån detta återverkar på avlöningen. Den förstnämnda delen får finna sig i något lägre lön än den sistnämnda, men proportionen mellan lönerna motsvarar icke skillnaden i skuldsättning för individen. Det är icke att undra över att inom stora grupper av lärarkåren vid våra läroverk råder ett djupt grundat missnöje över dessa förhållanden, och det kan icke vara möjligt att i längden stå emot denna opinion.

Jag skall, herr talman, icke uppehålla kammaren med siffror eller statistik för att visa, vilken stark tillströmning av kvinnliga lärarkrafter vi hava för de högre allmänna läroverkens räkning. Utan anställning torde, som jag tror, ett hundratal fortfarande vara. Även detta är emellertid en omständighet, som

bör tagas i betraktande, när man diskuterar frågan om högre lärarinneseminarier.

Man har idag i en annan del av detta hus mycket diskuterat innebörden av dels utskottets kläm och dels reservanternas kläm. Man har knappast kommit till någon enighet. Somliga syntes mena, att vare sig man tog utskottets uttalande eller reservanternas, så hade man uttalat sig för behovet av en grundlig och förutsättningslös och allsidig undersökning, men detta bestreds med stor kraft från en annan sida. De i sådana saker rättskunniga voro delade. Jag kan icke neka till, att mig synes som om ett intagande av reservanternas ståndpunkt betyder, som också en talare i förmiddags uttryckte saken, att hela frågan om lärarinneseminarier skjutes åt sidan och saken får vara som den är under ett eller flera år framåt.

Jag är övertygad om att någon extra stor utredningsapparat ingalunda behöves tillgripas, ty materialet är visst icke så omfattande, att det icke kan över-skådas. Då följaktligen utredningen i och för sig icke behöver taga några vitt-utsvävande former eller ådraga det allmänna några stora kostnader, men då det är nödvändigt att veta, om kammaren önskar att en ingående undersökning skall ske, och att man skall på riksdagens bord snarast möjligt lägga resultatet av en sådan ingående undersökning, och då det förefaller mig att utskottet har lyckats att uttrycka detta i sitt utlåtande, har jag för min del känt mest sympatier för utskottets uttalande.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Jag skall bli mycket kortfattad. Denna sak är icke så konstig, som den kan förefalla efter herrar Lindskogs och Holmdahls anföranden och efter duellen mellan herr Holmdahl och statsrådet. Tillåt en enkel lekman att nu försöka hyfsa räknestycket en smula.

Först och främst, detta är ingen lönefråga, som man försökt göra den till och som i vart fall herr Lindskog ville antyda. Det är icke fråga om att i den händelse utbildningen för lärarinnor sker någon annanstans än vid lärarinneseminarier, det med nödvändighet måste medföra en förhöjning av lönerna till lärarinnorna i de kommunala skolorna. Det är en öppen fråga, det kan icke bestridas, huruvida lärarinneseminarier är behöfligt eller icke, därför att i praktiken har det visat sig, att akademiskt bildade lärarinnor tränga åt sidan lärarinnor, som utbildats vid lärarinneseminarier, och då frågar man sig, om det icke skulle vara billigare och ändamålsenligare att låta utbildningen av lärarinnor försiggå vid universiteten i stället för vid lärarinneseminarier. Nu är, såvitt jag förstår, skillnaden mellan utskottets utlåtande och reservationen bara den, att reservanterna mena, att denna fråga nog kan behöva undersökas, men att de blott säga detta i motiveringen, under det att utskottet vill ha det uttryckt också i kläm-men: det är hela skillnaden. Båda parterna äro eniga om att saken nog kan behöva betraktas litet bättre och att riksdagen kan behöva besked, men den ene säger det i motiveringen, medan den andre vill taga steget ut och säga det också i kläm-men. Konstigare är icke saken. Jag tycker, att andra kammaren efter den försiktiga rekommendation för utskottets utlåtande, som herr statsrådet nu givit, skulle kunna markera sin mening genom att rösta för utskottets förslag.

Herr **Holmdahl**: Herr talman! Herr statsrådet ägnade min person och mitt personliga framträdande en del älskvärda reflexioner. Han tyckte, att jag var den ende i denna debatt, som icke uppträdde med lugn och behärskning. Jag vill med anledning av detta säga, att det är icke så alldeles utan parallellfall just i dessa dagar, herr statsråd, att man kan bli orolig därför, att det förtroende och det lugn, som behövs för en sund utveckling, kan äventyras och störas. Jag kan icke alls finna, att det är så märkvärdigt, att man, då man känner ett visst ansvar för skolväsendet, också kan bli en smula iv-

Ang. högre
lärarinne-
seminariet.
(Forts.)

Ang. högre
lärarinne-
seminariet.
(Forts.)

rig i denna fråga. För övrigt erkänner jag gärna, att jag icke har herr statsrådets avundsvärda förmåga av en obesvärad hållning inför besvärande fakta.

Jag skall sedan bedja att få beröra de punkter, som herr statsrådet här gick in på. Han började med att säga, att han förvånade sig över att jag gjort mig till talesman för en lugn utveckling med hänsyn till skolreformens genomförande, och han kom med en del antydningar om att skolöverstyrelsen under min medverkan framlagt ett förslag till stadga för de kommunala mellanskolorna, därvid jag skulle intagit en ståndpunkt, som icke alls visade, att jag skulle vara rädd för att störa lugnet i det nuvarande skolpolitiska läget. Detta herr statsrådets påpekande kan, herr talman, endast bero på, att herr statsrådet icke läst motiveringen till ifrågavarande förslag, ty detta är i den punkt, som herr statsrådet åsyftar, motiverat därmed, att det framstår som en självklar konsekvens utav den skolorganisation, vilken riksdagen beslöt år 1927 och år 1928. Då gick riksdagen, som herr statsrådet har sig väl bekant, in för den s. k. dubbla anknytningen, och har jag därför hävdad den meningen, att på de största orterna, där de största kommunala mellanskolorna finnas, böra kommunerna få rätt att, om de så önska, under vissa av mig föreslagna garantier — Kungl. Maj:t skulle i varje fall lämna sitt bifall — också få en dubbel anknytning vid dessa skolor. Det synes mig vara en naturlig konsekvens av den beslutade skolreformen, och jag anser icke, att man längre borde bedöma detta problem så uteslutande från politisk synpunkt, att man helt bortser från det sakliga innehållet. Det är icke sakligt motiverat att här upprätthålla en principiell olikhet i fråga om organisationen, då det gäller det statliga skolväsendet och det kommunala skolväsendet. En av grundtankarna i 1927 års reform var just att få en enhetlig skolorganisation och skapa anknytningar. Dessa underlättas just genom mitt förslag i fråga om de kommunala mellanskolorna, och jag vill uttala den livliga förhoppningen att, sedan herr statsrådet läst igenom också motiveringen till mitt förslag, herr statsrådet i skolväsendets och de stora kommunernas och deras ungdoms intresse skall finna sig kunna biträda förslaget vid Konungens rådsbord. Det skulle vara en åtgärd, som uteslutande skulle verka till avspänning, och det är verkligen icke en åtgärd, som på något sätt skulle vara ägnad att störa den lugna utvecklingen.

Sedan vill herr statsrådet göra gällande, att jag har en helt annan uppfattning än han om vad orden »allsidig och förutsättningslös» innebära, då jag kan kalla den utredning, som skolöverstyrelsen på Kungl. Maj:ts uppdrag framlagt, för allsidig och förutsättningslös. Emellertid skall jag, herr talman, innan jag går in på den frågan, tillåta mig att taga upp en annan punkt, som jag för sammanhangets skulle först måste beröra, och som jag till min stora förvåning hörde herr statsrådet också utveckla i första kammaren. Nu upprepas det i denna kammare, och jag är därför glad att få tillfälle belysa denna punkt. Herr statsrådet läste här upp ett stycke ur riksdagens skrivelse, om jag uppfattade det rätt, rörande inrättandet av de kommunala flickskolorna, vari riksdagen säger ifrån, att, när det gäller lärarplatser vid dessa kommunala flickskolor, böra i möjligaste mån också de från högre lärarinneseminarier utbildade komma i fråga och icke onödigt skjutas undan med hänsyn till sina kamrater med akademisk utbildning. Till min stora förvåning påstår herr statsrådet, att, när jag nu intager en annan ståndpunkt i fråga om lärarinneseminiariets betydelse och organisation än han, och när överstyrelsen framlagt sin utredning och sina förslag, skulle riksdagens nu åsyftade direktiv icke bli följda. Herr talman, jag är i tillfälle upplysa herr statsrådet om det förhållandet, som herr statsrådet uppenbarligen icke har kännedom om, nämligen att, när riksdagen år 1928 behandlade frågan om kommunala flickskolor,

fanns icke bakom de uttalanden, som då gjordes, en tanke i den riktning, som herr statsrådet äsyftade. Riksdagen intog tvärtom en ståndpunkt, diametralt motsatt den, som herr statsrådet intagit i statsverkspropositionen. Vad riksdagen vid det tillfället ville säga var, att riksdagen för sin del slog vakt om lärarinneutbildningen vid seminariet, och det fanns icke den avlägsnaste tanke hos riksdagsmajoriteten eller hos majoriteten i det utskott, som behandlade ärendet vid detta tillfälle, att ifrågavarande uttalande skulle innebära, att seminarieutbildade lärarinnor icke skulle duga som ämneslärarinnor vid våra läroverk. Det är en fullkomligt främmande tankegång för 1928 års riksdag, under alla förhållanden för den majoritet, som då beslöt om de kommunala flickskolorna, och det citat ur en riksdagsskrivelse, som herr statsrådet där gjorde, bevisar fullkomligt motsatsen av vad herr statsrådet ville bevisa. Det veta alla i denna kammare, som med intresse deltagit i handläggningen av denna fråga. Man förvånade sig på många håll, och man glädde sig också på många håll, över att riksdagsmajoriteten ville giva ett så varmt vitsord åt just utbildningen vid lärarinneseminariet.

Sedan gjorde herr statsrådet gällande, att den skolöverstyrelsens utredning, som kommit till stånd på Kungl. Maj:ts uppdrag, icke alls är en utredning av det slag, som utskottets majoritet begärt. Den är varken allsidig eller förutsättningslös och herr statsrådet citerade här från sid. 107 till stöd för denna uppfattning ett stycke i en motion, som jag väckt i denna fråga. Gentemot detta vill jag nämna, att överstyrelsens utredning kan göra anspråk på att betraktas som allsidig och förutsättningslös därför, att när överstyrelsen gick att fullfölja detta uppdrag, hade just de förhållanden, som herr statsrådet här pekat på, utvecklats på det sättet, att överstyrelsen ansåg nödvändigt att gå in på frågan, om seminariet överhuvud taget borde bibehållas. Första delen av överstyrelsens utredning handlar just om detta problem, alltså precis samma fråga, i vilken motionären begärt, att utredning skall verkställas, nämligen om seminariet överhuvud taget bör fortsätta.

Överstyrelsen kommer därvid till det resultatet, att det nuvarande lärarinneantalet — behovet av ämneslärarinnor vid olika läroverk — obetydligt understiger 1,000 och på grundval av dessa siffror samt av en inom överstyrelsen verkställd statistisk utredning har det för framtiden erforderliga årliga tillskottet av ämneslärarinnor vid ifrågakommande skolor beräknats till 50. Detta tillskott kan icke erhållas enbart från provårsläroverken. Även om hälften av samtliga till provår hänvisade läraraspiranter utgjordes av kvinnor, skulle seminariet alltså vara behövt.

Seminarieutbildningen är sålunda alltså behövt men kan ekonomiskt fördelaktigt tillgodoses enbart genom det statliga seminariet. Därför föreslås indragning av understödet till det enda återstående seminarium, som fortfarande var i gång.

Det är de slutsatser, överstyrelsen kommit till rörande den första i herr Wilhelm Björcks motion framställda frågan, om seminariet överhuvud taget bör fortsätta, och undervisningsrådet Hänninger, som verkställt denna utredning, torde vara tillräckligt bekant för sin objektivitet och sakkunskap i dessa frågor, så att ingen behöver betvivla, att icke överstyrelsen sökt att taga hänsyn till de fakta, som man i detta sammanhang måste taga hänsyn till — särskilt på grund av tidsläget. Det är icke så, som herr statsrådet gjorde gällande i första kammaren med anledning av ett yttrande i min motion, att överstyrelsens utredning bara innehåller ett organisationsförslag. Överstyrelsens utredning innehåller en ingående undersökning om seminariet under nuvarande förhållande bör nedläggas, och överstyrelsen har med säkra siffror påvisat, att det för närvarande icke torde vara möjligt att nedlägga seminariet. Det är alltså den första delen av överstyrelsens utredning och dess resultat.

Ang. högre
lärarinne-
seminariet.
(Forts.)

Ang. högre
lärarinne-
seminariet.
(Forts.)

Den andra delen innehåller sedan en organisationsplan. Herr statsrådet gjorde gällande, att överstyrelsen bara fått i uppdrag att framlägga en organisationsplan med hänsyn till den beslutade skolreformen, alltså med hänsyn till den nya läroverks- och skolorganisationen överhuvud taget. Ja, det är mycket riktigt, men det är väl icke något som helst hinder för att utredningen kan vara både förutsättningslös och allsidig, när man kommit till det resultatet, att seminariet bör bibehållas och att vi i detta läge icke kunna slopa det. Hur skall det organiseras? Det är ju alldeles självfallet, att det måste organiseras i anslutning till de nya stadgarna för de undervisningsanstalter, för vilka seminariet skall utbilda lärarkrafter. Men jag kommer här in på ett område, som jag var inne på i mitt första anförande, och där det uppenbarligen råder en svårutrotlig missuppfattning. Med överstyrelsens organisationsförslag förhåller det sig icke så, att det är speciellt uppgjort med hänsyn till de statliga läroverken. Det är icke speciellt med tanke på ämneslärarinnorna vid dessa, som organisationen föreslagits. Jag sade i mitt förra anförande, och jag kan absolut stå för det, att, även om herr statsrådet lyckas att genomföra sin älsklings-tanke att avskaffa ämneslärarinneinstitutionen vid våra läroverk, torde det icke böra vid en objektiv prövning föranleda någon väsentlig jämkning eller ändring i det föreliggande förslaget till det högre lärarinneseminariets organisation — när nämligen detta seminarium fortfarande visat sig nödvändigt för att fylla lärarinnebehovet vid kommunala och enskilda skolor. Det är en mycket grundläggande sak. Därför har jag icke i dag velat gå in på hela denna debatt, som förts om ämneslärarinnornas seminarieutbildning och akademiska utbildning. Det är verkligen, mina herrar, i detta sammanhang en fråga, som icke nödvändigtvis hör till saken.

Överstyrelsens omorganisationsförslag är utformat i samråd med högre lärarinneseminariets rektor och kollegium på ett sätt, som jag vågar påstå är nästan en självklar följd av den nya skolorganisationen och av erfarenheterna vid seminariet. Man har alltså här föreslagit, att seminariet skall göras fyra-årigt. Varför fyraårigt? Jo, det har visat sig i praktiken, att arbetet vid seminariet är så betungande, att ett stort antal elever icke hinna taga examen förrän på fjärde året. Då är det ju rimligt, att man organiserar seminariet som fyraårigt.

Vad innebär vidare överstyrelsens organisationsförslag? Jo, att normalskolan för flickor, sedan gammalt statens enda flickskola här i landet, skall omorganiseras i enlighet med den nya stadga för kommunala flickskolor, som Kungl. Maj:t utfärdat år 1928. Det är ju alldeles uppenbart, att detta är en ganska självklar åtgärd i en tid, då denna urkund alltmer betraktas såsom en normalplan för det privata flickskoleväsendet. Är det rimligt, att icke normalskolan vid högre lärarinneseminariet snarast möjligt får en organisation i överensstämmelse med denna av riksdagen och Kungl. Maj:t fastställda och normaliserade flickskolreform? Jag måste verkligen uttrycka mitt livliga beklagande över att detta enkla och naturliga — jag vågar påstå, om man går in för seminariets behövlighet, nästan självklara — organisationsförslag, som överstyrelsen framlagt, sedan snart 1½ år tillbaka vilar på bordet hos Kungl. Maj:t. Det är beklagligt därför, att arbetet vid seminariet verkligen behöver få en sådan fasthet, som den organisation, som överstyrelsen här föreslagit, skulle innebära. Det är beklagligt därför att riksdagens intentioner med den kommunala flickskolan, som bl. a. avsågo att giva stadga åt flickskoleväsendet i sin helhet här i landet, äventyras, om icke högre lärarinneseminariet får arbeta under ordnade och fixerade förhållanden, och om icke deras kurs- och timplaner få lov att organiseras i enlighet med den redan utfärdade stadgan för kommunala flickskolor.

Jag tillåter mig verkligen säga till herr statsrådet, att det vore ytterligt önskvärt, om frågan kunde få sitt avgörande, och jag tillåter mig också säga, att

det material, som ligger i departementet, är tillräckligt för bedömande av denna fråga både med avseende å seminariets fortsatta existens och med avseende på seminariets organisation. Ett avgörande borde mycket snart kunna träffas. Jag är under alla förhållanden övertygad om, att, om man kommer till det resultatet, att seminariet tills vidare måste bibehållas, så är det material, som förefinnes, tillräckligt.

Sedan skall jag bara nämna några ord om den kostnadsaspekt, som herr statsrådet framkastade. Om jag uppfattade honom riktigt, nämnde han att totalkostnaden för högre lärarinneseminariet skulle belöpa sig till över 300,000 kronor. Så meddelade han också, att det för närvarande — tack vare de förhållanden som jag förut berört och som skulle ytterligare förvärras, ifall herr statsrådets och motionärens önskemål biträdades av kamrarna — icke finnes fullt elefant i första klassen; jag tyckte herr statsrådet nämnde siffran 16. Det är ju en sammanställning, mina herrar, som kan inge betänksamhet, men vi glömma då, att omkostnaderna för seminariet skola väl i all rimlighets namn slås ut på de skolor, som ingå i denna organisation. Det är icke bara seminariet med dess för närvarande tre klasser, utan dit hör ett skolköksseminarium med en lärarkår och en elevkår. Dit hör sedan gammalt en normalskola för flickor, en förut åttaklassig, numera sjukklassig flickskola, med lärarkår och elevkår med, för så vitt jag vet, fulla klasser. Dit hör en realskola med lärarkår och elevkår med, för så vitt jag vet, också fulla klasser, dit hör också en folkskola med lärarkår och elevkår med, för så vitt jag vet, fulla klasser. Mina herrar, jag tror icke att intrycket är så oerhört besvärande, om man tänker igenom vad denna organisation, som drar denna totalkostnad, omfattar. Skall man överhuvud taget ge sig in på att slå ut en läroanstalts kostnader på eleverna skulle man säkerligen komma till rätt förvånande resultat, mina herrar! Frågan är utan tvivel mycket intressant. Jag har visst stöd för det påståendet, att man skulle komma till ganska höga kostnader per elev i detta land i alla slags skolor från högre skolor till lägre skolor, yrkesskolor och lärlingsskolor inberäknade. Det bleve säkerligen ganska förvånande siffror, man skulle komma till om en utredning härom gjordes över hela linjen. Jag har endast velat beröra detta därför, att jag tycker icke den säger någonting, denna klumpsumma för högre lärarinneseminariet, sammanställd med elevantalet i en av dess klasser. Man måste komma ihåg, att det här är fråga om en organisation, som omfattar en hel grupp av skolor.

Herr talman, jag har kommit till slutet av mitt anförande. Att det blivit litet långvarigt, har berott på att jag ansett mig böra bemöta de anmärkningar, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet riktat mot mig. Jag vill säga, att jag instämmer med herr statsrådet däri, att det är mycket möjligt, att utvecklingen leder därhän, att så småningom seminariet — under alla förhållanden som utbildningsanstalt för lärarinnor vid läroverken — icke längre blir behövt. Det är möjligt, att utvecklingen leder därhän. Det är möjligt, att utvecklingen leder till att flickskolorna komma i trångmål, och att den kvinnliga ungdomen i större utsträckning går över till realskolor och gymnasier, men riksdagen har många gånger uttalat sig mot önskvärdheten av en sådan utveckling, och jag får verkligen säga: skall det vara ett statsmakternas intresse att på något sätt påskynda denna utveckling? Det är det jag icke kan förstå. Jag kan mycket väl förstå, att enskilda grupper av lärare kunna ha ett intresse av saken. Det är mycket mänskligt att t. ex. akademiskt bildade kvinnor önska en sådan utveckling, men jag kan icke finna att det finns något vägande skäl att från statsmakternas sida påskynda densamma och, mina herrar, jag försäkrar även, att, om riksdagen i dag går in för en sådan skrivelse som det här är fråga om, innebär det ett

Ang. högre
lärarinne-
seminariet.
(Forts.)

Ang. högre
lärrarinne-
seminariet.
(Forts.)

ingrepp i en ömtålig situation, som, mina herrar, kan leda i en av utskottets majoritet och riksdagen icke önskad riktning.

Herr talman, jag vidhåller mitt redan gjorda yrkande.

Herr andre vice talmannen **Bengtsson:** Herr talman! Det hade kanske varit det lämpligaste, att herr statsrådet och herr Holmdahl hade fått utreda och klara upp denna affär själva. Jag antager, att kammarens ledamöter icke blivit så mycket klokare genom den här debatten.

Jag hade icke heller tänkt begära ordet, om icke herr Holmdahl tvingat mig till att göra detta. Han beskyllde nämligen utskottet för att det icke tagit hänsyn till den utredning, som redan finnes och infordrat den. Jag kan icke förstå, av vilken anledning herr Holmdahl kan ställa detta krav på utskottets försvarare. Däremot kan jag förstå om han ställt det på reservanterna, för att de därmed kunnat påvisa, att det räckte med den utredning, som finnes, vilken kunde klarlägga denna sak. Men då denna utredning ej varit känd för utskottet och då det ej tagit del av den, kan det ej gärna fordras att vi skola nöja oss med den.

Herr Holmdahl har försäkrat, att denna utredning är både allsidig och förutsättningslös. Men det påståendet har herr statsrådet underkänt. Han säger, att den är varken allsidig eller förutsättningslös. Och när herr Holmdahl här profeterar att vi komma att ångra — både kammaren och de, som stå på utskottets ståndpunkt — att en sådan skrivelse komme till stånd, kan jag icke förstå, vad herr Holmdahl menar. Jag är övertygad om att om herr Holmdahl suttit i statsutskottet, hade nog reservationen fått en annan lydelse, än den nu har. Ty det är, som herr Jonsson i Eskilstuna redan sagt, så, att vad utskottet säger i klämman, det säger reservanterna i motiveringen. Jag skall be att få läsa upp ett stycke här, så att kammarens ledamöter kunna få höra, huru det låter. Det heter i reservationen: »Utskottet förutsätter nämligen såsom *självklart*, att alla de spörsmål, vilkas klargörande motiönären med sin hemställan åsyftat, *måste* bliva föremål för ett *grundligt övervägande* i samband med ett ställningstagande till den ovan omtalade, under Kungl. Maj:ts prövning liggande utredningen rörande seminariets organisation, och att ett sådant övervägande kan ske på basis av föreliggande material, utan att en extra utredningsapparat skall behöva tillgripas.» Den skall, som reservanterna sagt, bliva föremål för ett grundligt övervägande, innan ställningstagande sker. Och vi säga i utskottet, »att vid prövningen av den hos Kungl. Maj:t för närvarande vilande utredningen angående högre lärarinneseminariets organisation jämväl må vederbörligen beaktas frågan om behovet av seminariets bibehållande ävensom de ändringar med avseende å seminariets uppgifter inom skolorganisationen, som, i händelse av dess bibehållande, må anses påkallade». Herr Holmdahl säger, att det är denna utredning, som han har i sin hand. Det må så vara, men den har icke varit känd för utskottet, och det är väl orimligt — när vi nu höra, att chefen för ecklesiastikdepartementet är av en annan mening än chefen för skolöverstyrelsen — begära, att riksdagen skall taga ställning till dessa frågor, utan att denna utredning är till innehållet känd. Jag tycker, att man här icke borde använda starka ord emot utskottet. Vi ha försökt tillrättalägga denna fråga på sådant sätt, att det skulle bliva det bästa möjliga resultat.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr **Weijne:** Herr talman! Jag skall här icke fortsätta med de starka orden. Men när jag vill deklarerat min uppfattning i denna fråga, måste jag säga, att det är icke så lätt att skilja på utskottets förslag och reser-

vationen, eftersom de ytligt sett tyckas innebära ungefär detsamma. Då jag emellertid kommer att rösta för reservationen, så är det ur den synpunkten, att såsom frågan nu ligger till, måste ett bifall till utskottet, i synnerhet om första kammaren hade fattat samma beslut, te sig som en hård stöt för att icke säga en dödsstöt mot högre lärarinneseminariet. Det är alldeles tydligt, att ett bifall till utskottet skulle medföra en ställning av osäkerhet, som i sin tur gjorde, att det icke bleve några nya elever. De ville icke gå in i en anstalt, som man nästan skulle kunna likna vid ett sjunkande skepp. Och följaktligen skulle utvecklingen kunna föregripa utredningen genom de förhållanden, som ett bifall till utskottets hemställan skulle skapa.

Herr Jonsson i Eskilstuna framhöll, att det här icke var en löneregleringsfråga. Då jag emellertid ej vill vara med om att avskaffa högre lärarinneseminariet förrän det visar sig, att man där saknar elever i den utsträckning, som är nödvändig, är det främst ur ekonomiska synpunkter. Man skall nämligen komma ihåg, att om man låter den enda utbildningsvägen för lärarinnor bli den akademiska, så måste det en gång i framtiden betyda, att man icke kan betala lägre löner än adjunktslöner till de lärarinnor, som för närvarande stå i en annan ställning. Och det är ekonomiska konsekvenser, som man sannerligen bör betänka, även om de icke te sig så synnerligen närstående.

Jag förstår, när det talas till förmån för utskottet här, att man är rädd för högre lärarinneseminariets lokalfråga, därför att den frågan ovillkorligen måste lösas, för den händelse seminariet skall bestå. Jag vill då ge uttryck åt en mening, som jag redan gav uttryck åt från denna talarstol för något år sedan, nämligen att det vore ur ekonomisk synpunkt och framför allt ur lokalekonomisk synpunkt klokt, om man vid indragning av folkskoleseminarier droge in Stockholmsseminariet. Jag tror det vore en utväg att undersöka, huruvida man med icke alltför stor ombyggnad skulle kunna inrymma högre lärarinneseminariet i de lokaler, som för närvarande disponeras av södra seminariet. Om man där kunde bereda tillräckligt utrymme, skulle lokalfrågan kunna lösas för en mycket rimlig kostnad. Jag vet, att man möter den invändningen, att ett folkskoleseminarium bör ligga i Stockholm, där det finns stora möjligheter ur olika synpunkter. För min del har jag en avvikande mening. Jag tror, att en läroanstalt i en mindre stad har många företräden. Dessutom kommer flertalet seminarieelever från Stockholm att gå fram över studentexamen. Och om man anordnade studentkurser för både manliga och kvinnliga elever i Uppsala, skulle sannerligen Stockholms befolkning icke vara särskilt illa ställd i detta avseende.

Jag ber, herr talman, att med de få ord, jag här anfört, få deklarerera, att jag vid den förestående voteringen kommer att biträda reservationen.

Herr Andersson i Ovanmyra: Herr talman! Här har ordats så pass mycket i denna sak, att det redan torde vara nog. Själv lovar jag ett ej bli va mångordig. Jag vill för egen del bara — liksom herr Jonsson i Eskilstuna — utveckla några enkla lekmanasynpunkter på denna fråga, som jag tycker snart kunde vara utdiskuterad. Den skuggrädsla, som kommer till synes från reservanterna och deras förespråkare, den förstår jag mig icke på. Skolöverstyrelsens utredning förefaller mig efter allt vad som förekommit icke vara så pass uttömmande, så pass allsidig, att man kan anse den vara fullt tillfyllest i alla avseenden. Här föreligger nog åtskilliga spörsmål ännu av den art, att man står frågande och spörjande, om det verkligen kan fortgå på samma sätt, som hittills har skett.

Det har sagts, att beträffande de rent pedagogiska sidorna av saken, så är det till fullo klarlagt, att denna undervisningsanstalt fortfarande får lov

Ang. högre
lärarinne-
seminariet.
(Forts.)

Ang. högre
lärräinneseminariet.
(Forts.)

att bestå. Jag kan icke yttra mig om den saken. Men i alla händelser — även om så skulle vara fallet — tror jag det finnes andra sidor, som äro lika viktiga, och det är de ekonomiska.

Det har sagts av herr Holmdahl liksom även av herr Lindskog, att en utveckling av denna fråga, som skulle resultera i seminariets nedläggande, skulle innebära ökade kostnader i fråga om höjda lärarlöner, och det ena med det andra. Men har denna utredning sedan å andra sidan riktigt klarlagt, vad det kan innebära för kostnader i framtiden för seminariets fortbestånd. Huru mycket kostar icke redan den utökning av organisationen till fyraårig, som här föreslagits? Den måste ju rimligtvis innebära ganska avsevärda utgifter. Därutöver vill jag fråga herr Holmdahl, om denna utredning, som jag icke sett och icke heller enligt hans utsago utskottet eller avdelningen har sett, har klarlagt, vad det kunde innebära för kostnader i byggnadsväg för detta seminariums fortbestånd. Dess byggnadsfråga visar sig kanske gå löst på åtskilliga hundratusental eller miljontal kronor. Det är också en sida av saken, som jag tycker vi borde ha rättighet att få reda på. Det ena med det andra gör, att jag tror, att vi komma att känna oss mera tillfreds med att få full klarhet i denna situation genom att närmare titta på de här sakerna på ett fullt opartiskt sätt. Och det är fördenskull jag för min del gått in för att vi icke behöva vara rädda att syna frågan närmare på sätt utskottet föreslagit. Och det är därför jag dristar mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sandwall: Herr talman! Jag hade icke tänkt yttra mig i denna debatt, men situationen förefaller så underlig, att jag måste taga kammarens tid i anspråk några ögonblick. Det är ju så, att riksdagen 1928 hos Kungl. Maj:t begärde en utredning av skolöverstyrelsen. Och denna utredning föreligger färdig hos Kungl. Maj:t sedan snart två år tillbaka. Men Kungl. Maj:t har icke tagit ställning till densamma, vilket icke hindrar, att statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet underkänt dess omfattning, dess allsidighet och förutsättningslöshet. Det märkligaste av allt är dock, att statsutskottets majoritet i sitt utlåtande kan säga följande: »Detta förslag har departementschefen emellertid förklarat sig icke vara beredd att taga ståndpunkt till, och någon sådan redogörelse för förslaget, att det för utskottet är möjligt att bilda sig en klar föreställning om förslagets innebörd och konsekvenser, finnes icke framlagd i den kungl. propositionen.» Jag vet icke, vilka arbetsformer, man nu använder på statsutskottets andra avdelning. Men då jag var medlem där för ett år sedan, brukade vi i kvistiga fall gå till primärhandlingarna, som stå till avdelningens och statsutskottets förfogande. Men icke dess mindre hör jag herr andre vice talmannen såsom representant för statsutskottets majoriteten, i likhet med herr statsrådet, förklara, att den av överstyrelsen förbragta utredningen icke är förutsättningslös och allsidig, en utredning, som Kungl. Maj:t icke tagit ställning till, och som herr andre vice talmannen bekänner sig icke ha läst!

Då jag nu vill yrka bifall till reservationen, är det väsentligen ur de synpunkter, som redan framförts av herr Weijne. Jag ber kammaren observera, att frågan om högre lärarlinneseminarier legat under utredning sedan 1928, d. v. s. icke mindre än 4 år. Om riksdagen nu skulle bifalla statsutskottets förslag, skulle återigen en ny utredning vara för handen, och vad denna utredning skulle avse, det framgår ju klart av den diskussion, som här förekommit. Herr statsrådet har själv sagt några ord i sin proposition, som citeras i statsutskottets utlåtande på sidan 103. Statsrådet säger här: »Jag bör tillägga, att jag anser seminariet hava en mycket viktig uppgift, även om det-

samma ej längre skulle komma att utbilda ämneslärarinnor för de allmänna läroverken. För seminariet återstår att bidra till fyllande av behovet av lärarinnor vid kommunala och enskilda läroanstalter, främst kommunala och enskilda flickskolor. Denna uppgift synes mig seminariet synnerlig väl lämpat att fylla» o. s. v. Herr statsrådet anser alltså, att seminariet, oavsett utbildandet av ämneslärarinnor för de allmänna läroverken, har, som det heter, en mycket viktig uppgift att fylla. Icke dess mindre hörde jag till min förvåning, att herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet förordade ett bifall till statsutskottsmajoritetens förslag, d. v. s. en utredning även om behovet av hela denna läroanstalt.

Under sådana förhållanden är jag rädd för att de direktiv, som skulle föreläggas de blivande utredningsmännen, skulle bliva sådana, att seminariets existens äventyrades. Och kanske också valet av utredningsmän skulle gå i den stil och anda, som kännetecknar herr statsrådets märkliga och för dagen nya inställning gentemot hela denna läroanstalt. Det är därför, herr talman, jag med dessa korta ord velat förorda ett bifall till reservationen i denna punkt.

Herr Holmdahl: Herr talman! Herr Andersson i Ovanmyra uttalade vissa farhågor rörande den fördyring av seminariets omkostnadsstat, som skulle inträda genom det framlagda omorganisationsförslaget. Han berörde också den eventuella byggnadsfråga, som kan komma att dyka upp.

Jag är i tillfälle att helt kunna lugna herr Anderssons i Ovanmyra farhågor i detta avseende. Skolöverstyrelsen behandlar i sin utredning kostnadsfrågorna och kommer till följande resultat: Skolöverstyrelsen har beräknat vissa merkostnader till följd av dels inrättande av en praktisk linje vid flickskolan, dels nedsättning av terminsavgifterna vid flickskolan, dels utsträckning av flickskoleseminariets kurs. Men genom indragning av understödet till det enskilda seminariet i Göteborg har man kommit till en utgiftsminskning, som mer än uppväger nämnda ökning, så att hela omorganisationsförslaget skulle medföra en minskning på 7,500 kronor per år. Det är alltså, herr Andersson i Ovanmyra, ett ganska ovanligt omorganisationsförslag i detta avseende, som överstyrelsen framlagt. Beroende på indragningen av ett privat seminarium, är det så, att detta omorganisationsförslag, som ligger på Kungl. Maj:ts bord, skulle medfört en minskning av kostnaderna.

Vad sedan byggnadsfrågan beträffar, vill jag endast erinra om att seminariet är beläget mitt i stadens centrum på en väl belägen och mycket värdefull tomt. Det gör, herr talman, att när denna fråga en gång skall lösas, är det tämligen säkert, att lösningen kommer att underlättas genom det värde, som ligger i själva tomten. Jag tror därför icke, att man i nuvarande situation på något sätt behöver hysa farhågor för den kommande byggnadsfrågan.

Herr Thomson: Herr talman! Det har gång på gång i denna debatt framhållits, att skillnaden mellan utskottets och reservanternas uppfattning är mycket liten. Jag vill understryka, att så är förhållandet. Både utskottet och reservanternas tala om en utredning rörande nedläggande av högre lärarinneseminariet. Jag skulle emellertid för min personliga del önskat, att reservanternas formulering i den här saken varit mera positiv för högre lärarinneseminariet. Jag är nämligen av den uppfattningen, att den pedagogiska utbildning, som högre lärarinneseminariet meddelar, är avgjort överlägsen den pedagogiska utbildning, som de erhålla, vilka genomgå universitet och därefter provår. Jag vill understryka detta därför, att jag till min förvåning hörde statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet i förmiddags förklara i första kammaren, att den pedagogiska utbildning, som meddelas vid seminariet,

*Ang. högre
lärarinne-
seminariet.
(Forts.)*

Ang. högre
lärarinne-
seminariet.
(Forts.)

visserligen kunde ge teknisk färdighet och, om jag icke missminner mig, framförlatt en viss färdighet i att »framställa frågor», men att den utbildning, som meddelas vid provårsinstitutionen, skulle ur pedagogisk synpunkt ge en mycket friare och därför — enligt vad herr statsrådet tydligen menade — värdefullare utbildning åt adepterna, än det högre lärarinneseminariet eller något annat seminarium skulle kunna ge.

Jag vet icke, på vad herr statsrådet grundar denna sin uppfattning. Men det är väl underligt, att ute i landet förhåller det sig så, att de, som genomgått seminarium, vare sig folkskoleseminarium eller högre lärarinneseminariet — trots att de, enligt vad herr statsrådet menade, blott skulle ha förvärvat en viss teknisk färdighet — dock lägga i dagen en betydligt större självständighet och pedagogisk uppslagsrikedom och visa ett betydligt större intresse för de nya pedagogiska strömningarna, som nu gå igenom världen, än vad fallet är med läroverksadjunktkåren. Är det en tillfällighet, att den seminarieutbildning, som meddelas i Sverige, ger till resultat kårer, som äro mycket mer intresserade för nya pedagogiska uppfattningar, för nya pedagogiska strömningar, för pedagogiska uppslag och överhuvud lägga i dagen ett betydligt större intresse för pedagogiska problem och en betydligt större rörlighet på det pedagogiska området, än man kan konstatera vara förhållandet med vår läroverksadjunktkår? Jag tror för min del icke, att det är en tillfällighet. Jag tror, att felet först och främst ligger hos universiteten. Jag har själv varit universitetslärare. Jag behöver väl då inte precis misstänkas för att vara avogt sinnad mot universiteten, men jag måste konstatera, att den utbildning, som lämnas av universiteten, icke är någon pedagogisk utbildning. Hela inriktningen av den allmänna andan i universitetens utbildning är sådan, att praktiskt taget ingen hänsyn toges till adepterens blivande verksamhet som lärare. Man har från läroverkshåll ofta beklagat detta. Och jag tror inte, att någon kan förneka att saken faktiskt förhåller sig på det viset.

Universiteten äro icke några pedagogiska utbildningsanstalter, och i provåret kan man ej medhinna att ge en lika god pedagogisk utbildning som vid högre lärarinneseminariet. Som saken faktiskt ligger till, är därför seminarieutbildningen avgjort att föredraga ur pedagogisk synpunkt. Det är — jag upprepar det — ingen tillfällighet, att det större pedagogiska intresset finnes hos de seminarieutbildade. Det är därför jag gärna skulle ha sett, att reservationen varit än starkare formulerad till förmån för högre lärarinneseminariet än vad nu är fallet. När jag nu i alla fall vill hemställa, att kammaren måtte följa reservanternas, beror detta därpå, att utskottets uttalande dock är mera positivt inriktat för en utredning om nedläggande av seminariet. Jag skulle beklaga, om ett sådant uttalande skulle kunna göras till utgångspunkt för ett förslag om nedläggande av högre lärarinneseminariet. Det är därför jag tillåter mig att ansluta mig till dem, som yrkat bifall till reservationen.

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet **Stadener**: Herr talman! Att herr Holmdahl och jag ibland äro av olika mening har säkert varit bekant tidigare än i dag. Har detta varit i behov av någon bekräftelse, torde sådan ha kommit i dag. Vi ha också var sitt sätt att bedöma värdet av den mening angående ett uppdykande problem, för vilken vi stannat. Han har så innerligen rätt däri, att han icke behöver avundas mig någon tvärsäkerhet, ty den besitter han redan. Han synes mena, att den enda förnuftiga gesten, som universum kan göra, är att omfatta hans mening. Då blir allt lugnt. Det är litet svårt för min bångstyriga natur att underordna sig en sådan uppfattning. Jag är mera lagd för att diskutera frågorna dels med mig själv undan för undan och dels med kunniga män och sedan tilläventyrs erkänna, att jag begått misstag och så komma fram till vad jag tror vara sanningen.

Det utmärkta betyg, som herr Holmdahl givit överstyrelsen och sin egen s. k. allsidiga utredning, gör, att jag kan med fullt förtroende citera detta papper, som jag har i min hand här. Det innehåller en redogörelse för riksdagens skrivelse nr 356 år 1928. Jag har redan i korthet redogjort för dess innehåll, men då min redogörelse icke synes hava vunnit tillbörligt beaktande, tillåter jag mig nu citera skrivelsen något utförligare. Orden falla sålunda: »Tillika anser sig överstyrelsen böra bringa i erinran 1928 års riksdags uttalande vid behandlingen av frågan om statsbidrag till kommunala flickskolor m. m. Det framhölls därvid, att vid de kommunala *mellanskolorna* erfarenheten visat, att utvecklingen lett därhän, att vid konkurrensen om tjänster de akademiska meriterna i regel ansetts överväga och att till följd härav utsikterna för de seminarieutbildade lärarinnorna att erhålla dessa befattningar i samma mån minskats. Enligt riksdagens mening vore det icke önskvärt, att en motsvarande utveckling komme att äga rum på den kommunala *flickskolans* område. Det borde nämligen erinras därom, att den höga pedagogiska standard, som med rätta tillerkännes den högre flickskolan, till en väsentlig del vore att tillskriva den insats, som inom denna skola gjorts av de från högre lärarinneseminarium utbildade lärarinnor. Då de kommunala flickskolorna avsåge att låta denna nya skolform i avseende å bildningsmål och arbetsformer övertaga den högre flickskolans roll, vore det därför enligt riksdagens mening av betydelse för den nya skolformens utformande och vidare utveckling om den finge, på samma sätt som den högre flickskolan hittills, tillgodogöra sig den värdefulla pedagogiska insats, som representerades av just de seminarieutbildade lärarinnorna. Riksdagen ville därför framhålla angelägenheten av att, då det gällde att vid tillsättandet av ordinarie ämneslärartjänster vid de kommunala flickskolorna väga seminarieutbildningen mot de akademiska meriterna, det tillsåges, att den vid högre lärarinneseminarium erhållna utbildningen icke under alla förhållanden skötes åt sidan till förmån för en akademisk examen utan att all den hänsyn, som en befattning vid ifrågakvarande skolform krävde, toges till de vid lärarinneseminariet förvärvade reella lärarmeriterna.» — Sedan övergår framställningen att tala om att detta riksdagens uttalande var anledningen till en bestämelse i stadgan för de kommunala flickskolorna. — Jag skall icke kommentera detta. Det är nog, att det inflyter i dagens protokoll som belägg för sanningen i mina ord.

Herr Thomson frågade, varpå jag grundade min uppskattning av provårsutbildningen, och han menade uppenbarligen också min undervärdering av seminarieutbildningen. Det sista utsades icke. Det skulle också stå i en alltför stark protest till hela min förflutna levnad. Men jag skall svara på hans fråga. Jag grundar min uppskattning av dessa två utbildningsformer, seminarieutbildningen och provårsutbildningen, på personlig erfarenhet under två à tre decennier. Som jag i dag utfört saken närmare i första kammaren, har jag för vardera av dessa utbildningsformer uppskattning. Jag värdesätter dem båda. Jag finner, att de äro båda användbara för samhällets och skolans tjänst, vardera på sin plats. Vad beträffar den seminarieutbildade läraren har hans studieplan varit sådan, att han från början varit inriktad på målet att uppfostra och undervisa, och den därigenom förvärvade entusiasmen för och förtrogenheten med yrkets detaljer är högst värdefull. Den provårsutbildade lärarens förmån är, att han besitter en vidare blick. Han har dels genom sina akademiska studier och dels genom provårets läggning som fri diskussion mellan äldre och yngre kamrater inom lärarkallet fått en större fallenhet att röra sig fritt och att behärska sitt fackämne och att där bjuda sina lärjungar icke endast läroboken eller några mer eller mindre densamma berörande reflexioner utan också sin egen forsknings rön. Man har tillfälle att nu i realskolorna här och var se dessa två pedagogiska utbildningslinjer representerade sida om sida med varandra.

Ang. högre
lärarinne-
seminariet.
(Forts.)

Ang. högre
lärarinne-
seminariet.
(Forts.)

Jag försummar aldrig, när jag är ute på tjänsteresa, att besöka både läroverk och folkskolor. Det finns intet än så förnämligt läroverk och ingen än så ringa småskola som undgått mitt besök, när de varit inom räckhåll. Jag har trivts fullständigt lika bra under det låga som det höga taket, och jag räknar med glädje goda vänner såväl inom den ena som den andra delen av landets undervisningsväsende. Men jag har aldrig tagit mig för att beblanda med varandra dessa två olika arbetsfält och de olika krav de ställa på lärare eller lärarinnor. Vid mer än ett tillfälle har jag emellertid i realskolor, där det finns både seminarieutbildade lärarinnor och akademiskt utbildade med provår, fått mottaga klagomål över den bristande överensstämmelsen i anläggning av lektioner och disciplinär uppfattning, som gör sig gällande. Jag hoppas och väntar, att ett närmande skall äga rum och att man framdeles bättre skall förstå att samarbeta, men skillnad är det.

Eftersom herr Thomson verkligen tyckes anse, att den pedagogiska utbildningen självfallet är bättre vid seminariet, varför då inte göra sitt bästa för att avskaffa provåret och införa seminarieutbildning över lag för våra läroverkslärare? Att döma av den tankegång, som han här utvecklat, bör detta vara det förslag, som närmast kan väntas. Jag tvivlar emellertid på att han ämnar framlägga ett dylikt. Hans uppskattning av den pedagogiska seminarieutbildningen vill jag inte på något som helst sätt angripa, men jag vill endast här inlägga en mycket allvarligt menad protest mot varje försök att förringa den värdefulla insats i undervisningsväsendet, som givits och fortfarande gives genom provårsutbildningen.

För att undvika ett missförstånd, som skymtat här och var, ber jag vidare få säga, att jag tänker inte alls om högre lärarinneseminarium lika med en motionär tillhörande första kammaren, vilken har motionerat om utredning angående nedläggande av högre lärarinneseminarium. Jag trodde, att jag hade tillräckligt klart uttryckt, att jag ansåg, att högre lärarinneseminarium efter min uppfattning hade en betydelsefull uppgift. Men jag vill att man skall låta detta vara detta och följaktligen låta den seminarieutbildade lärarinnan arbeta på det fält, som passar för hennes utbildning. När jag har tyckt mig finna, att utskottets förslag till uttalande var mera tillfredsställande än reservanternas, har det icke berott på att i utskottets förslag finns en passus om att utredningen skulle kunna sträcka sig ända därhän, att den omfattar även nedläggande av högre lärarinneseminarium, utan jag har känt sympati med utskottets uttalande *trots* förefintligheten av denna passus, icke *på grund därav*. Jag har verkligen ingen rädsla för att undersöka även denna radikala åsikt om saken. Jag tror, att undersökning om lärarinneseminariets ställning icke förlorar utan i stället vinner på att undersökningen går till grunden.

Till sist vill jag meddela ett par siffror. Det förefaller som om cirka 45 akademiskt utbildade platssökande lärarinnor för närvarande finnas utan utsikt att bli placerade. Samtidigt funnos höstterminen 1930 enligt uppgift i den av överstyrelsen lämnade organisationsplanen 71 seminarieutbildade lärarinnor i riket utan anställning. Vidare är det att observera, att akademiskt bildade kvinnor anmäla sig i allt större omfattning till undergående av provår. Enligt en uppgift, som varit tillgänglig helt nyligen, skulle till och med något över 50 %, alltså över halva antalet av dem som sökte provår, vara akademiskt bildade kvinnor. Det framgår också av en utredning som föreligger, att endast 30 % av dem, som verkligen gå provår, äro kvinnor. Enligt ett av skolöverstyrelsen framlagt uttalande behövs det för att fylla hela behovet av ämneslärarinnor och därmed likställda lärarinnor vid våra undervisningsanstalter omkring 50 stycken årligen utexaminerade. Det förefaller mig som man vore ganska nära denna siffra, om man tillåte de akademiskt bildade kvinnor att gå provår, som så önska.

Att man med det förefintliga, rätt stora antalet akademiskt bildade kvinnor, som icke ha anställning, och likaså det avsevärda antal seminariebildade kvinnor, som sakna anställning, fortfarande driver läran att det är nödvändigt att utan vidare undersökning uppehålla den utbildningsanstalt, varom vi i kväll diskutera, synes mig vara att påyrka icke organisation utan desorganisation samt att försvåra situationen för mången i vårt land.

Herr Holmdahl: Herr talman! Herr statsrådet satiriserade en smula över den självsäkerhet, med vilken jag skulle ha uppträtt, och den fasta övertygelse om mina uppfattningars riktighet, som jag skulle ha ådagalagt. Ja, det är verkligen så, herr statsråd, att om man i flera år sysslat med en sak under ansvar och man verkligen sökt tränga in i den, och man har blivit ålagd av Kongl. Maj:t att fatta position i densamma, då kommer man så småningom till en ståndpunkt i sak, som man är övertygad om vara riktig under förhandenvarande förhållanden. Jag har visst inte velat göra gällande, att inte utvecklingen kan gå i den riktning, herr statsrådet här skisserat. Tvärtom, det är många tecken som tyda på, att det kan gå i den riktningen. Men vad jag sagt är, att inga skäl äro förebragta för att statsmakterna genom sitt initiativ skola påskynda denna utveckling.

Herr statsrådet överraskade mig och säkerligen många med mig genom att i statsverkspropositionen företräda en ståndpunkt och uppfattning i denna fråga, som verkligen inte i formellt hänseende åtminstone gav intryck av att vara framställd av en tvivlande, spörjande och frågande person, då herr statsrådet plötsligt förklarar, att ämneslärarinneinstitutionen bör avskaffas, och herr statsrådet anvisar också de vägar, på vilka detta bör ske. Jag tillåter mig verkligen att fråga: På vilka utredningar, med stöd av vilka sakkunniga myndigheters yttranden i dessa frågor, har herr statsrådet kommit till denna uppfattning? Mig veterligt är det verkligen första gången från ansvarigt håll, som denna ståndpunkt intagits, och det är nog alldeles riktigt, att säkerheten i densamma icke synes vara av någon högre grad.

Slutligen, herr talman, läste herr statsrådet återigen upp ett citat ur riksdagens skrivelse rörande de kommunala flickskolorna, som återgivits i överstyrelsens utredning, och jag är glad över, att herr statsrådet uppläste detta citat, ty de herrar, som följde med, kunde icke få någon annan uppfattning av detsamma, än att när riksdagen skrev på det sättet, företrädde riksdagen en helt annan uppfattning och en helt annan värdering av högre lärarinneseminariet och dess plats och betydelse i den svenska skolorganisationen än den herr statsrådet till min och mångas överraskning här har företrätt.

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet **Stadener:** Herr talman! Herr Holmdahl har i sitt föregående anförande talat om något som han kallade min älsklingsstanke — han besitter nämligen en djupgående och intim kännedom om mitt väsende — den nämligen, att ämneslärarinnorna böra försvinna. Han vet att enligt min åsikt är ämneslärarinneinstitutionen av ondo eller i alla fall en nödfallsväg, som man inte bör behålla allt för länge. Herr Holmdahl undrar, var jag har fått denna uppfattning ifrån. Den har jag fått från generaldirektören och chefen för skolöverstyrelsen. Den står att läsa i hans motion och återfinnes i utskottets utlåtande nederst på sidan 106. Där säger han själv — en självbekännelse alltså: »Jag är av den uppfattningen, att ämneslärarinneinstitutionen vid våra läroverk icke bör få större omfattning än som är *nödvändig* med hänsyn till den behövliga garantien för ett begränsat antal kvinnliga lärarkrafter vid samläroverken.»

Den dagen alltså, då vi ha ett tillräckligt antal kvinnliga akademiskt ut-

Ang. högre
lärarinne-
seminariet.
(Forts.)

bildade lärarkrafter vid samläroverken, den dagen är även ämneslärarinneinstitutionen inte längre nödvändig.

Den dagen är redan eller mycket snart inne. Och det är mig alldeles obegripligt, varför vi sedan skulle locka unga kvinnor till att genomgå en utbildning, om vilken vi, därest vi se verkligheten i ögonen och lära av erfarenheten, dock måste erkänna att den blir allt mindre lovande. Det är väl bra mycket barmhärtigare och redigare att säga ifrån som saken är: Vid tävlan har den seminarieutbildade lärarinnan icke synnerligen mycket att hoppas vid våra allmänna läroverk.

För övrigt, herr talman, ämnar jag inte stå efter att ha det sista ordet.

Herr Holmdahl: Herr talman! Jag kan icke underlåta att än en gång taga till orda, även med risk att få det sista ordet, ty jag måste göra den frågan: Hur har herr statsrådet kunnat veta, vad min motion, som inlämnades efter statsverkspropositionen, skulle komma att innehålla? Jag konstaterar alltså, att vad jag har sagt i denna motion, under alla förhållanden inte kan ha utgjort något stöd för herr statsrådets ståndpunktstagande i statsverkspropositionen.

Dessutom vill jag säga, att när herr statsrådet ur min motion citerar, att ämneslärarinnekåren icke bör få större omfattning än som betingas därav, att vi måste garantera alla våra samläroverk ett visst antal kvinnliga lärarkrafter, bygger jag denna min uppfattning helt enkelt på hänsynen till den stora extralärarkåren. Det är alldeles självklart, att med hänsyn till denna stora kår kan det inte vara rimligt att fixera ett större antal platser såsom förbehållna kvinnliga lärare än som är oundgängligen nödvändigt. Det hänger inte alls tillsammans med någon värdering av de olika vägarna för lärarutbildningen, utan det ligger i sakens natur, att man måste såväl med hänsyn till de manliga som de kvinnliga akademiskt utbildade lärarkrafterna se till, att de platser, som förbehållas kvinnor, inte göras större till antal än som är oundgängligen nödvändigt med hänsyn till samläroverkens behov av kvinnliga lärarkrafter.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Järte, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 140:o) av utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 141—160.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 161.

Lades till handlingarna.

Punkten 162.

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 163, angående rätt för kommun att upprätta fyraåriga praktiska realskolor, byggda på den sexklassiga folkskolan, m. m.

Ang. rätt för kommun att upprätta vissa fyraåriga praktiska realskolor.

I två likalydande motioner, väckta, den ena, nr 29, inom första kammaren av herr *Oscar Olsson* samt den andra, nr 49, inom andra kammaren av herr *Månsson* i Furuviik och fru *Nordgren*, hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta att, i enlighet med av Kungl. Maj:t utfärdade närmare bestämmelser, på grundval av 1927 års skolsakkunnigas och skolöverstyrelsens förslag och med beaktande av i motionerna framförda synpunkter, medgiva de kommuner som så önskade att upprätta fyraåriga praktiska realskolor på den sexklassiga folkskolan, fristående eller i samband med de redan befintliga allmänna realskolorna; samt att ett anslag om 1,000 kronor måtte ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för vidtagande av åtgärder för anordningar av praktisk realexamen vid under nästa år eventuellt upprättade praktiska realskolor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå ovanberörda motioner.

Uti en vid denna punkt avgiven reservation hade herrar förste vice talmannen *Olsson*, *Oscar Olsson* och *K. A. Wilhelm Björck* förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av ovannämnda motioner dels medgiva, att i enlighet med av Kungl. Maj:t utfärdade närmare bestämmelser kommuner, som så önskade, finge upprätta fyraåriga praktiska realskolor på den sexklassiga folkskolan, fristående eller i samband med de redan befintliga allmänna realskolorna, dels ock besluta, att sådan praktisk realskola, som nyss sagts, skulle åtnjuta statsunderstöd i enlighet med de grunder, som gällde för yrkesbestämd högre folkskola.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Thomson**: Herr talman! Jag är fullständigt överens med utskottet däri, att den motion, som är väckt rörande denna fråga, upprättandet av 4-åriga praktiska realskolor, byggda på 6-årig folkskola och avslutade med en praktisk realexamen, inte kan bifallas. Jag är alltså fullständigt överens med utskottet i den punkten. Reservationen kan ej bifallas. Man kan inte på en motion av enskild motionär besluta en omorganisation, om vilken riksdagen i själva verket vet mycket litet. Det ligger nämligen till på det sättet, att det av sakkunniga utarbetade förslaget, över vilket skolöverstyrelsen yttrat sig, till omorganisation inte varit prövat av Kungl. Maj:t. Förslaget finnes ej heller intaget i motionen — där finns blott en kritik av förslaget och av skolöverstyrelsens yttrande däröver. Förslaget har alltså inte ens förelegat för riksdagen. Att då nu besluta, såsom reservanterna här föreslå, att lämna statsbidrag till skolor, organiserade efter det föreslagna nya systemet, är enligt min uppfattning alldeles uteslutet.

När jag i alla fall begärt ordet på denna punkt, är det för att framföra ett yrkande, som redan med mycket stor majoritet bifallits i första kammaren. Saken är nämligen den, att en del av de s. k. yrkesbestämda högre folkskolorna äro organiserade på ett sådant sätt, att man utan kostnad för statsverket skulle kunna vid dem göra experiment rörande det framlagda förslaget till praktiska realskolor med praktisk realexamen som mål. Man skulle alltså *utan kostnad*

Ang. rätt för
kommun att
upprätta vissa
fyraåriga
praktiska real-
skolor.
(Forts.)

för statsverket kunna göra dylika experiment enligt de linjer, som riksdagen själv begärt i sin framställning om utredning. Det är för att möjliggöra sådana experiment, som jag nu skall be att få ställa ett yrkande. Jag avser med detta yrkande en skrivelse till Kungl. Maj:t, vari hemställes, att Kungl. Maj:t måtte låta färdiggöra utredningen och framlägga resultatet av densamma för riksdagen nästa år, så att riksdagen blir i tillfälle att pröva organisationen. Den del av omorganisationen, som nästa år skulle genomföras, skulle emellertid avse uteslutande sådana högre folkskolor, som redan ha statsunderstöd. Den skall alltså inte åsyfta några ökade kostnader för statsverket. När man sedan gjort experiment på denna linje, skall man eventuellt, om experimenten slagit väl ut, kunna gå vidare senare, när de ekonomiska förhållandena så medgiva. Riksdagen behöver alltså inte på något sätt vara ängslig för konsekvenserna, om den nu går fram på den linje, som jag här vill föreslå.

Jag upprepar, vad jag har sagt, att detta yrkande med mycket stor majoritet bifallits i första kammaren.

Jag får alltså hemställa, att riksdagen må i anledning av de väckta motionerna, nr 29 i första och nr 49 i andra kammaren, besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville låta utarbeta och för 1933 års riksdag framlägga förslag angående ombildning till praktiska realskolor av sådana statsunderstödda yrkesbestämda högre folkskolor, vilka kunna finnas omedelbart därtill lämpade.

Herr andre vice talmannen **Bengtsson**: Herr talman! Jag har tagit del av det förslag, som herr Thomson framställt. Det är emellertid alltid en fara, när det framkommer förslag under debatten, som inte alls varit prövade i utskottet. Detta kan ju kanske inte i detta fall ha en avgörande betydelse, men när herr Thomson säger, att man inte behöver vara ängslig för konsekvenserna och att frågan skall prövas av 1933 års riksdag, tillåter jag mig emellertid att undra, om kammaren vill gå med på att så att säga giva ett direktiv, att Kungl. Maj:t skall framlägga ett utarbetat förslag till 1933 års riksdag angående ombildning till praktiska realskolor av sådana statsunderstödda yrkesbestämda högre folkskolor, vilka kunna finnas omedelbart därtill lämpade. Man har här inte alls rört vid, vad detta kommer att kosta, och det är dock en ekonomisk fråga av ganska stor räckvidd. Jag tror inte heller, att kammaren nu kan överskåda, i vilken omfattning denna ekonomiska räckvidd sträcker sig. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Jag har biträtt utskottets utlåtande i denna punkt, därför att det yrkande, som reservanterna ställt, är alldeles omöjligt enligt mitt sätt att se. Det bygger på en motion, som inte giver varken riksdagen eller Kungl. Maj:t tillräcklig ledning i fortsättningen av behandlingen av detta ärende. Men det yrkande, som är ställt av herr Thomson, kan jag däremot biträda. Det överensstämmer närmast med den tankegång, som jag vid behandlingen av ärendet i statsutskottets andra avdelning företrädde. Jag skall sålunda be att få fränfalla mitt ställningstagande i utskottet och biträda det yrkande, som herr Thomson ställt. Jag tror mig kunna försäkra, att kammaren ganska tryggt, utan att behöva ha någon rädsla för några konsekvenser, kan biträda det.

Herr **Thomson**: Herr talman! Om jag uppfattade herr andre vice talmannen rätt, var han rädd för de kostnader, som ett bifall till mitt förslag skulle kunna medföra. Jag betonade uttryckligen i mitt yttrande, att förslaget gick ut på att man skulle göra experiment vid sådana högre folkskolor, som redan ha statsunderstöd. Det skulle icke innebära någon som helst ökning i stats-

understödet till dessa skolor, utan man skulle alltså utan kostnad för statsverket kunna genomföra denna omorganisation. På så sätt kan man bli i tillfälle att i praktiken pröva saken och se, om man i framtiden bör gå vidare.

Då jag nu har ordet, skall jag emellertid komplettera, vad jag nyss anförde, genom att nämna ett exempel på vad som skulle kunna vinnas genom ett bifall till mitt förslag. Jag tänker härvid på en av de yrkesbestämda högre folkskolorna, den i Örebro. Man har där en 4-årig högre folkskola, där eleverna, när de gått igenom skolan — den är, som nämnt, en praktiskt inriktad skola — omedelbart, i varje fall det stora flertalet av dem, gå upp och avlägga real-skolexamen vid läroverket. Detta är efter min mening en ovanligt olycklig form av skola, där eleverna äro nödsakade att gå upp som privatister i en annan skola för att avlägga en examen, som deras egentliga undervisning ej syftat att föra dem fram till. Under nuvarande förhållanden är emellertid detta det enda sättet för eleverna att få en av dem önskad avslutande examen på sin undervisning.

Om man nu får möjlighet att utan några kostnader för statsverket ombilda denna skola till en praktisk realskola, skulle eleverna kunna i lugn och ro arbeta sig fram till sin examen och inte behöva lida av den forcering i arbetet, som nu blir nödvändig, särskilt under det sista året, då de skola gå upp som privatister i en annan skola för att avlägga en examen, som deras egentliga skolarbete icke avsett att föra dem fram till.

Jag har velat taga upp detta såsom ett exempel för att belysa, vad man skulle kunna nå genom det förslag, som jag väckt. Jag vill vidare understryka ännu en gång, att mitt förslag icke avser någon ökad kostnad för statsverket. Det åsyftar icke, att man nu och inte heller nästa år skall gå in för en omorganisation, som leder till stora kostnader för statsverket. Jag skulle icke under nuvarande förhållanden — inte ens på skolväsendets område — vilja vara med om en omorganisation, som skulle leda till stora ökade kostnader för statsverket. Jag skulle anse det vara ansvarslost att komma med ett sådant förslag för närvarande. Jag vidhåller mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till det av herr Thomson under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Herr andre vice talmannen Bengtsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren beträffande statsutskottets hemställan i punkten 163:o) av utskottets förevarande utlåtande nr 8 bifaller det av herr Thomson under överläggningen framställda yrkandet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit det av herr Thomson under överläggningen framställda yrkandet.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Ang. rätt för
kommun att
upprätta vissa
fyraåriga
praktiska real-
skolor.
(Forts.)

Punkterna 164 och 165.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. anslag till kommunala flickskolor. Härpå föredrogs *punkten 166*, angående anslag till kommunala flickskolor; och anförde därvid:

Herr Weijne: Herr talman! Det har i riksdagen upprepade gånger uttalats bekymmer för de automatiska utgiftsstegringarna, inte minst under den huvudtitel vi nu behandla. Jag vill därför till dagens protokoll ha antecknat, att vi på den nu föreliggande punkten ha att göra med en fråga, där man utan tvekan skulle kunna gå över till en annan ordning och låta riksdagen inte bara besluta om ett förslagsanslag utan också taga ställning till de skolor, som äro föreslagna till ombildning från privata flickskolor till kommunala flickskolor. Det som föranleder mig att just nu trycka på detta, är en erfarenhet från min egen hemstad. Där ha stadsfullmäktige med lika röstetal på båda sidor och på grund av ordförandens utslagsröst beslutat inrätta en kommunal flickskola. Jag kan inte hjälpa, att det förefaller mig ganska orimligt, att ordförandens utslagsröst i detta fall inte bara betyder för staden en merutgift på åtskilligt mer än 10,000 kronor utan därtill en merutgift för staten på ungefär dubbla beloppet. Jag har den uppfattningen, att det under de ekonomiskt brydsamma tider, som vi för närvarande befinna oss i, skall finnas synnerligen starka skäl för att öka utgifterna för det högre skolväsendet. Och här är det sannerligen ett sådant fall, som är så tveksamt, att man inte bör handla. Enligt mitt förmenande innebure det en starkare garanti för att staten här slapp ifrån allt för starka och onödiga utgiftsstegringar, om riksdagen fick tillfälle att från fall till fall pröva anslagshöjningarna på denna punkt.

Jag har, herr talman, intet yrkande utan har bara till protokollet velat ge uttryck åt dessa synpunkter.

Herr Holmdahl: Herr förste vice talman! Om jag rätt uppfattade den föregående ärade talaren, så menade han, att det vore önskvärt, att den befohgenhet, som Kungl. Maj:t nu har att i administrativ väg i enlighet med de grunder, som riksdagen själv fastställt, besluta om upprättande av kommunala flickskolor, skulle upphöra och att i varje särskilt fall riksdagen skulle pröva, om en kommunal flickskola skulle upprättas. Jag vill gentemot den tanken säga, att den strider fullständigt mot motsvarande anordningar på liknande områden. För de kommunala mellanskolorna, som äro den närmaste parallellen, har riksdagen beslutat grunder och principer, efter vilka en kommun, ett skoldistrikt kan besluta upprätta sådana skolor, och ifall villkoren äro uppfyllda äger Kungl. Maj:t pröva saken och i administrativ väg besluta om sådana skolors upprättande. När riksdagen fattade beslut om de kommunala flickskolorna, så är det självfallet, att riksdagen i och med detta beslut, som avsåg att stabilisera förhållandena vid flickskolorna inte bara för lärarkåren utan också för eleverna samt beträffande kursplaner o. s. v., önskade, att denna skolform skulle komma till vidsträcktast möjliga användning. Och det finns givetvis ingen anledning för riksdagen att icke förtroendefullt lägga i Kungl. Maj:ts hand att i varje särskilt fall, där villkoren beträffande elevantal etc. äro uppfyllda, avgöra, om kommunal flickskola skall upprättas. Herr Weijne vet mer än väl, att vad som skapat sådana förhållanden, som herr Weijne berörde, det är, att det verkligen kommit en alltför stor dosis politik i hela denna fråga. Om denna fråga bedömdes sakligt, om den bedömdes efter skolväsendets och ungdomens eget behov, så är det självfallet, att det är lika önskvärt, att privata flickskolor ombildas till kommunala flickskolor, som det är önskvärt att på en ort, som har tillräckligt mycken ungdom, upprättas en kommunal mellanskola.

Det är mycket beklagligt, att det gått politik i denna fråga. Man kan icke göra gällande, att här behöver riksdagen kontrollera varje enskilt fall. Vad det gäller, mina herrar, är icke att upprätta nya läroanstalter, utan det gäller helt enkelt, att befintliga flickskolor skola få en större stadga, en likvärdig kursplan och att skolgången i dessa läroanstalter skall bli billigare för eleverna, att lärarna skola få en mera tryggad ställning etc., allt syftemål, som ju äro utomordentligt behjärtansvärda. Hade det inte kommit politik i denna fråga så hade ingen människa fallit på den idén, att icke kommunala flickskolor borde få inrättas i administrativ väg lika väl som kommunala mellanskolor. Jag vill endast göra detta uttalande till protokollet, och jag hyser den förhoppningen, att det inte är långt till den tidpunkten, då den politiska inställningen till denna fråga kommer att försvinna och kommunerna och de olika partierna komma att bedöma frågan från sakliga synpunkter och icke från politiska partisynpunkter. Det finns för övrigt kommuner i riket, där man haft socialdemokratisk majoritet, men där man i alla fall bedömt denna fråga fullkomligt sakligt och därför kommit att gemensamt gå in för önskemålet att stabilisera sitt skolväsende på detta område. Jag har, herr talman, velat göra detta uttalande, därför att jag anser det ytterst olyckligt, om utvecklingen ginge i den riktningen, att riksdagen skulle varje år diskutera dessa rent lokalt begränsade frågor. Det bör såsom hittills få ligga i Kungl. Maj:ts hand att i dessa angelägenheter fatta beslut i enlighet med de av riksdagen fastställda direktiven.

*Ang. anslag
till kommunala
flickskolor.
(Forts.)*

Herr Weijne: Herr talman! Jag har ju redan på förhand förstått, att herr Holmdahl i denna fråga befinner sig på en helt annan linje. Men jag bestri-der, att man kan avfärda den så lätt som genom att bara säga, att det har gått politik i den. Jag har själv tillhört en beredning i min hemstad, som där hade att pröva problemet. Det förnämsta skälet för oss, som ställde oss på avslagslinjen, var icke politik, ty jag anser, att om riksdagen och Kungl. Maj:t fastställt grunder för en skolför, så får man inte av politiska skäl söka strypa densamma. Det vill jag ärligt uttala, även om jag har en annan mening om just denna skolforms berättigande. När vi i Borås intagit en annan ståndpunkt, så har det varit av ekonomiska skäl. Tiderna äro sannerligen nu sådana, att man i kommunerna får våga utgifterna mycket noga. Och vad betyder förändringen? Jo, helt enkelt att man från de enskilda föräldrarna på det allmänna överflyttar väsentliga kostnader. Jag reagerar inte emot att en kommun genom ordförandens utslagsröst kan påtaga sig utgifter på 10,000 kronor. Men jag reagerar mot att en kommun — vilken skola det än gäller — med ordförandens utslagsröst skall kunna pålägga staten en utgift på mer än 20,000 kronor. Jag vet mycket väl, att frågan i alla fall blir föremål för prövning. Men jag föreställer mig, att åtminstone skolöverstyrelsens prövning egentligen går ut på att se efter, om de formella förutsättningarna för statsbidrag äro för handen, d. v. s. att det finns tillräckligt elephants etc. Jag tror näppeligen att skolöverstyrelsen går in på en realprövning, där även ekonomiska synpunkter få vara avgörande. Jag har velat ge uttryck åt dessa synpunkter därför att man inte minst från högerhåll har i så hög grad beklagat sig över de automatiska utgiftstegringarna. Jag tror inte, att dessa kunna helt undvikas på folkundervisningens område. Men jag tror, att här är en punkt, där man, åtminstone under nuvarande ytterst svåra depression, skulle kunna gå in för en annan ordning vid behandlingen av dessa spörsmål.

Herr andre vice talmannen Bengtsson: Herr talman! Jag ber endast att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 167.

Utskottets hemställan bifölles.

*Ang. anslag
till privat-
läroverk.*

Punkten 168, angående anslag till privatläroverk, föredrogs nu. Därvid anförde

Herr **Holmdahl**: Herr förste vice talman! Under denna punkt, som handlar om anslaget till privatläroverk, gör utskottet angående anslagsposten till högre flickskolor på sidan 148 i utskottets utlåtande följande uttalande: »Denna post bör enligt utskottets mening minskas med 500 kronor med hänsyn till att efter tillkomsten av det statliga flickläroverket i Stockholm ett av de i nämnda stad befintliga flickgymnasierna, som nu åtnjuta statsunderstöd, måste anses obehövt och därför i överensstämmelse med av riksdagen förut gjort uttalande bör indragas.» Med anledning av detta uttalande av statsutskottet skall jag tillåta mig att erinra något om sakens förhistoria. Det är riktigt, som utskottet erinrar, att statsutskottet och riksdagen tidigare gjort det påpekandet, att när staten inrättade flickläroverk i ett antal städer, så förväntade man, att det skulle medföra, att vissa privata flickgymnasier skulle indragas. När riksdagen 1929 i sin skrivelse om denna sak gjorde ett liknande uttalande så tillade riksdagen: »En sådan avveckling», nämligen av statsunderstöden till privata flickgymnasier, »bör givetvis ske med en viss försiktighet, så att icke de privata läroanstalterna försättas i trångmål», men riksdagen ansåg sig kunna räkna med att genom en minskning av statsunderstöden av berörda anledning vissa besparingar skulle kunna göras. Ett liknande uttalande gjordes också följande år. Överstyrelsen ansåg sig skyldig att efterkomma denna riksdagens bestämt uttalade önskan, och överstyrelsen föreslog sålunda, då det gällde Stockholm — för de andra städernas del pågick redan en avveckling av privata flickgymnasier — att ett av dessa privata flickgymnasier skulle indragas. När denna fråga kom inför Kungl. Maj:t, fann Kungl. Maj:t emellertid, att förhållandena voro sådana, att det icke fanns tillräckligt skäl att indraga anslaget till detta gymnasium. Nu vill jag framhålla, att år 1929 och tidigare var det fullt motiverat att säga, att det måste anses obehövt, att staten, när den upprättade högre allmänna flickläroverk, fortfarande lämnade anslag till privata flickgymnasier i samma utsträckning som tidigare. Men nu har verkligen situationen förändrats. Nu tillåter jag mig säga, att det icke är alldeles säkert, att statsutskottet har rätt, när utskottet säger, att understödet till ett av de privata flickgymnasierna i Stockholm »måste anses obehövt». Det förhåller sig nämligen så, att tillströmningen till gymnasierna av kvinnlig ungdom under de senare åren har ökat, delvis såsom en direkt påföljd av den nya skolorganisationen. Det förhåller sig vidare så, att dessa privata gymnasier nu i allmänhet ha fyllda avdelningar. Och en indragning av ett av dessa gymnasier med fyllda avdelningar skulle icke kunna göras, om man önskade, att de flickor, som annars skulle gå där, skulle få plats vid de statliga gymnasielinjerna för flickor. Sådan är situationen. Det är möjligt, att utredningen kommer att visa, att man icke kan säga, att något av dessa privata gymnasier för flickor i huvudstaden för närvarande är obehövt. När jag pekar på detta, herr förste vice talman, så är det endast för att göra det platoniska uttalandet, att jag hoppas, att Kungl. Maj:t lika litet denna gång som i fjol, då det gällde att effektuera ett sådant riksdagens önskemål, känner sig fullständigt bunden av detsamma. Jag är övertygad, att detta också är i enlighet med statsutskottets mening, så att Kungl. Maj:t, om utredningen skulle visa, att ingen av dessa skolor längre skulle befinnas obehövt, har fria händer att fatta position efter vad som verkligen befinnes vara av behovet påkallat. Jag vill tillägga, att jag förstår mycket väl statsutskottets

ståndpunktstagande här. Jag har inte velat kritisera detta i och för sig. Jag har endast velat påpeka, att tillströmningen till dessa gymnasier har ökats så mycket på sista tiden, att vi nu märkvärdigt nog stå i den situationen, att det kan vara ganska svårt att säga, om något av dessa flickgymnasier verkligen kan anses obehövt och om inte ett nedläggande kommer att betyda upprättande av parallellavdelningar vid de statliga gymnasielinjerna. I så fall torde ju ingenting ur ekonomisk synpunkt vara vunnet genom en sådan anordning.

Jag har som sagt, herr talman, endast velat uttala den önskan, att Kungl. Maj:t måtte finna sig ha frihet att besluta efter omständigheterna, och jag är övertygad, att detta också står i full överensstämmelse med vad som kan inläggas i ett dylikt uttalande av utskottet och riksdagen.

Fröken *Wellin* instämde häruti.

Herr andre vice talmannen **Bengtsson**: Herr talman! Jag måste inlägga en om än svag protest mot det av herr Holmdahl här gjorda uttalandet, för att detta icke måtte stå alldeles oemotsagt. Här har riksdagen år efter år betonat, att indragning av ett flickgymnasium i Stockholm bör ske. Men det sker inte. De ha fått sina anslag alltjämt. Och nu, när man tredje eller fjärde gången begär detsamma, då vill herr Holmdahl, att man skall gå ifrån riksdagens förut intagna ståndpunkt och låta Kungl. Maj:t bestämma och ge anslag åt dessa gymnasier, då det kan befinnas lämpligt. Nej, herr Holmdahl, skall detta komma fram, så bör det ske i form av ett Kungl. Maj:ts förslag eller en motion, som får provas i statsutskottet och riksdagen därefter taga ståndpunkt till detsamma. Det får icke ske allenast på grundval av ett uttalande i debatten.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Kammarerna biföll utskottets hemställan.

Punkterna 169—176.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 177.

Lades till handlingarna.

Punkterna 178—180.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 181.

Lades till handlingarna.

Punkterna 182 och 183.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 184, angående anslag till konsulenter för gymnastikundervisningen.

Kungl. Maj:t hade uti punkten 181 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att till konsulenter för gymnastikundervisningen vid folk- och småskolor m. fl. läroanstalter för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra anslag av 29,000 kronor att utgå enligt de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

Ang. anslag till konsulenter för gymnastikundervisningen.

Ang. anslag
till konsulenter
för gymnastik-
under-
visningen.
(Forts.)

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft en inom andra kammaren av herrar *Laurén* och *Holmström* väckt motion, nr 163, vari föreslagits, att riksdagen måtte för budgetåret 1932/1933 upptaga anslaget till konsulenter för gymnastikundervisningen (I. folkundervisningen punkt 9 [181]) till samma belopp som i innevarande budgetårs stat, eller 70,000 kronor.

Utskottets hemställen innefattade, att riksdagen måtte med avslag å ovanberörda motion bifalla Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr Laurén: Herr talman! Denna fråga har ju varit före många gånger, och det kanske synes onödigt att taga upp någon debatt om den. Men jag har dock velat, innan den avgöres, nämna något om avsikten med den av mig och herr Holmström i ämnet väckta motionen.

När riksdagen 1930 begärde ytterligare utredning angående gymnastikinspektionen, var det på grundval av en föregående. Sedan har överstyrelsen gjort ännu en utredning och departementschefen har tagit upp detta överstyrelsens sista förslag, vilket innebär, att de nuvarande gymnastikinspektörerna skola avskaffas och deras arbete överflyttas på ett centralorgan för gymnastikinspektion och konsultation. Detta organ skall bestå av en herre och en dam, som från Stockholm skola sköta denna inspektion av och konsultation med de 27,500 lärare, som finnas i de 52 folkskolinspektörsdistrikten. Huru detta arbete skall medhinnas av dessa konsulenter — vilka, enligt uttalandet på sidan 168 i utskottets utlåtande, även årligen skola besöka ett antal skolor — skall gå till, är nog tämligen fördolt. Troligen måste det inskränkas till en undervisning per korrespondens, ifall sådan duger. Själva inspektionen skall hädanefter åligga folkskolinspektörerna. I vår motion ha vi framhållit, att detta torde verka hämmande på utvecklingen av skolungdomens fysiska fostran, vilken startat så bra och nu kommit på rätt väg. Folkskolinspektörerna äro enligt vår mening i allmänhet ej kompetenta att utföra dylik inspektion. De äro i allmänhet i 45, 50, 60 års åldern och deras utbildning i gymnastik under skoltiden är vida annan än vad nu kräves. Om de skola inspektera våra unga lärare, som nyss kommit ut från seminarierna, torde deras erfarenhet komma att säga dem, att de som inspekteras kunna mer av ämnet än den som inspekterar, vadan inspektionen blir av ringa värde. Dessutom ha folkskolinspektörerna full sysselsättning med vad som i övrigt åligger dem beträffande övervakandet av skolarbetet. Nu är det uppenbart, att det förnämsta skälet för utskottet, då det tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag, är den tacknämliga kostnadsminskning, som här skulle åstadkommas. Men jag undrar ändå, om, när det gäller en så viktig sak som vår skolungdoms fysiska fostran, det kan anses vara klokt att gå med på förslaget och riskera en sådan försämring av denna viktiga undervisning som förslaget torde medföra, bara för att kunna spara 41,000 kronor eller 60 procent av det nuvarande anslaget. Visserligen säger utskottet, att förslaget endast är en försöksanordning, för att man därigenom skall kunna pröva konsulentinstitutionens förutsättningar. Men är det klokt att, för att *pröva* dessa förutsättningar, skicka iväg de beprövade inspektörer, som nu finnas, innan man rustat dem, som skola träda i deras ställe, för sin nya uppgift? Skulle den nya ordningen inte hålla måttet, torde det, säger utskottet, lätt gå att vidtaga erforderliga förändringar. För min del tror jag inte detta vara så lätt.

Då jag är övertygad att man, genom att följa Kungl. Maj:t och utskottet, byter bort ett bättre mot ett sämre och då detta i huvudsak drabbar landsbyg-

dens skolungdom och dess fysiska fostran, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av mig och herr Holmström väckta motionen.

Ang. anslag
till konsuler
för gymnastik-
under-
visningen.
(Forts.)

Herr *Holmström* instämde häruti.

Herr andre vice talmannen **Bengtsson**: Herr talman! Jag kan i det stora hela, ja nästan i allt instämma med den föregående ärade talaren. Men såsom saken ligger till och efter riksdagens uttalande och beslut, har ju utskottet inte gärna kunnat gå in på någon annan linje. Vi ha dock understrukit, att det är ett försök som här göres. Därest detta försök inte lyckas, så får man antingen återgå till den hittillsvarande, även enligt min mening mycket mera givande inspektionen på detta område eller ordna på annat sätt. Men såsom saken nu ligger till är det som sagt ingenting annat att göra än att gå med på Kungl. Maj:ts förslag. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gav herr förste vice talmannen propositioner å de därunder förekomna yrkandena; och blev utskottets hemställan av kam-maren bifallen.

Punkten 185.

Lades till handlingarna.

Punkterna 186 och 187.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 188.

Lades till handlingarna.

Punkterna 189—191.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 192 och 193.

Lades till handlingarna.

Punkten 194, angående avlönande av lärare åt vid statsunderstödda sjukvårdsanstalter och vissa barnhem intagna barn i skolåldern.

I överensstämmelse med vad Kungl. Maj:t uti punkten 191 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen hemställde utskottet, att riksdagen måtte

a) medgiva,

att Svenska röda korsets barnhem för friska barn från tuberkulösa familjer samt Evangeliska fosterlandsstiftelsens barnhem i Hillsand i Ströms församling skulle efter särskild prövning av Kungl. Maj:t kunna tillerkännas rätt att erhålla bidrag till avlönande av lärare, anställd för meddelande av undervisning åt vid barnhemmet intagna barn i skolåldern, att enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva, utgå huvudsakligen efter samma grunder och i samma ordning, som vore eller kunde vara stadgade angående statsbidrag till avlönande av lärare vid egentliga folkskolor och småskolor; samt att lärare vid folk- eller småskola, lärare vid mindre folkskola och biträdande lärare vid folkskola finge för uppflyttning i högre lönegrad tillgodoräkna sig den tid, under vilken de tjänstgjort såsom lärare vid barnhem av ifrågavarande slag, där statsbidrag utgått till deras avlönande såsom till lärare vid folk- eller

Ang.
avlönande av
lärare åt
vid statsunder-
stödda sjuk-
vårdsanstalter
och vissa barn-
hem intagna
barn
i skolåldern.

Ang.
avlönande av
lärare åt
vid statsunder-
stödda sjuk-
vårdsanstalter
och vissa barn-
hem intagna
barn
i skollådern.
(Forts.)

småskola, varvid enahanda rätt skulle tillgodokomma lärare vid dylikt barnhem i avseende å den tid, han kunde hava tjänstgjort som ordinarie lärare vid egentlig folkskola, mindre folkskola eller småskola; och

b) till avlönande av lärare åt vid statsunderstödda sjukvårdsanstalter och vid vissa barnhem intagna barn i skollådern bevilja för budgetåret 1932/1933 ett extra förslagsanslag av 42,500 kronor.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Lindblad*, förste vice talmannen *Olsson*, *Oscar Olsson*, *Pauli*, *Björck*, *Anderson* i Råstock, *Olofsson* i Digernäs, *Nilsson* i Örebro, *Jonsson* i Eskilstuna, *Norsell* och *Andersson* i Prästbol, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) avslå Kungl. Maj:ts förslag, i vad det avsåge Evangeliska fosterlandsstiftelsens barnhem i Hillsand;

b) medgiva,

att Svenska röda korsets barnhem för friska barn från tuberkulösa familjer skulle efter särskild prövning av Kungl. Maj:t kunna tillerkännas rätt att erhålla bidrag till avlönande av lärare, anställd för meddelande av undervisning åt vid dessa barnhem intagna barn i skollådern, att enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva, utgå huvudsakligen efter samma grunder och i samma ordning, som vore eller kunde vara stadgade angående statsbidrag till avlönande av lärare vid egentliga folkskolor och småskolor; och

att lärare vid folk- eller småskola, lärare vid mindre folkskola och biträdande lärare vid folkskola finge för uppflyttning i högre lönegrad tillgodoräkna sig den tid, under vilken de tjänstgjort såsom lärare vid nämnda barnhem, där statsbidrag utgått till deras avlönande såsom till lärare vid folk- eller småskola, varvid enahanda rätt skulle tillgodokomma lärare vid dylikt barnhem i avseende å den tid, han kunde hava tjänstgjort som ordinarie lärare vid egentlig folkskola, mindre folkskola eller småskola; samt

c) till avlönande av lärare åt vid statsunderstödda sjukvårdsanstalter och vid vissa barnhem intagna barn i skollådern bevilja för budgetåret 1932/1933 ett extra förslagsanslag av 42,500 kronor.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Det skulle nog vara riktigt, om man hade tillfälle att göra det inför en mera välbesatt kammare, att något utförligare utveckla skälen för reservanternas ståndpunkt i denna sak. Men nu har det ju tyvärr gestaltat sig så, att en stor del av kammarens ledamöter har sköljts bort av den flod av mångordighet och värtalighet, som vället ut över kammaren förut i dag. Det är därför naturligtvis fullkomligt hopplöst och meningslöst att uppehålla sig längre vid denna sak. Frågan är emellertid inte så oviktig, som kammarens ledamöter antagligen föreställa sig. Det är här fråga om att slå in på en alldeles ny väg, när det gäller statsanslag till barnhem, där man utövar skolverksamhet. Hittills har man ansett, att statsanslag skulle lämnas endast till sådana barnhem, som ta emot antingen sjuka barn eller barn från hem, där smittsam sjukdom råder, således barn, som inte kunna skickas till de egentliga skolorna utan måste av ett eller annat skäl isoleras. Här föreligger intet sådant skäl. Jag vet inte, att det föreligger något annat skäl än det, att Evangeliska fosterlandsstiftelsen inte längre har råd att på egen bekostnad utöva den filantropiska verksamhet, som den sysslat med där uppe, och därför nu kommer till staten och ber om hjälp. Det är skälet, och möjligen också det, att dessa barn äro av lapsk härkomst. Andra skäl finnas inte. Jag påpekar, att de lappbarn, som skola inackorderas på detta ålderdoms- och barnhem, komma från de bofasta lapparna. De äro

komna från bygden. Föräldrarnas sociala ställning är likadan som den övriga befolkningens. De syssla med samma slags arbete och flytta inte som de nomadiserande lapparna. Det riktiga vore, att dessa barn ginge i skoldistrikts folkskolor precis som alla andra barn. Jag vill inte vara med om att ge mig in på denna nya väg, ty vart den kan leda, vet man inte. Jag förstår mycket väl, att det inte tjänar någonting till att vidare försöka få kammaren med sig på dessa synpunkter. Men jag har åtminstone velat reservera mig för vad som komma skall.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr andre vice talmannen **Bengtsson**: Herr talman! Det är egentligen endast om den ena av de anslagsposter, det här gäller, som meningarna äro delade, nämligen beträffande anslaget till barnhemmet i Hillsand. Anslaget till Röda korsets barnhem äro alla i utskottet ense om. Hemmet i Hillsand eller Fridsberg, som det förut hette, har tillkommit för så länge sedan som 1877. Det stiftades då av en kyrkoherde Sandell där uppe och det avser, som förut upplysts, de bofasta lapparnas barn. Där ha vårdats och vårdas alltjämt barn i ganska stor utsträckning. Nu säger herr Jonsson, att det är en ny princip man går in för här. Men det är inte lätt att skilja på uppgiften mellan detta barnhem och de arbetsstugor, som finnas i Norrbotten och Västerbotten, som få höga anslag. Där är det också på samma sätt. Man samlar barn från långt bort avlägsna orter till ett hem, där de få inte bara vård utan också fostran och skolundervisning. Sedan den nämnde kyrkoherden dött, har Evangeliska fosterlandsstiftelsen övertagit denna verksamhet. Nu säger herr Jonsson, att kravet på anslag till detta ändamål torde bero på att Evangeliska fosterlandsstiftelsen inte längre har råd att hålla på med denna filantropiska verksamhet. Ja, det är inte utan att det kanske ligger så till. Men det är ju ofta så med den filantropiska verksamheten på olika områden. Det börjar genom enskildas initiativ samt utvidgas mer och mer, till dess det enskilda intresset och ekonomin icke längre räcker, och då får det allmänna taga vid. Så har det gått med vanförestalterna och med sinnesslöanstalterna, och så går det här. Det allmänna får taga vid, när det enskilda intresset inte längre räcker. Nu är ju detta inte något godtyckligt förslag, utan det har framlagts av Kungl. Maj:t, sedan det prövats och tillstyrkts av myndigheterna, både skolinspektören, skolrådets ordförande och statskontoret m. fl. Men då det gäller lönetursrätt för lärarinnan, har statskontoret ansett, att riksdagen måtte höras, och därför har frågan kommit hit. Jag tillåter mig framhålla, att det här gäller fattiga bygder, där staten bör räcka en hjälpande hand. Det är inte fråga om annat än att staten måtte hålla en lärare eller lärarinna. Det vore mycket egendomligt, om man inte i detta fall skulle ha intresse för att dessa barn skola få inte bara mat, vård och skötsel utan också skolundervisning. Såvitt jag förstår, tala alla skäl för Kungl. Maj:ts förslag härutinnan, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Jonsson i Eskilstuna, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 194 av utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

*Ang.
avlönande av
lärare åt
vid statsunder-
stödda sjuk-
vårdsanstalter
och vissa barn-
hem intagna
barn
i skolorn.
(Forts.)*

Ang.
 avlönande av
 lärare åt
 vid statsunder-
 stödda sjuk-
 vårdanstalter
 och vissa barn-
 hem intagna
 barn
 i skoldåldern.
 (Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härafter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning medelst tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 195—198.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 199.

Lades till handlingarna.

Punkterna 200—205.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Punkterna 206—233.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 234.

Lades till handlingarna.

Punkten 235.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang.
 understöd åt
 folkbiblioteks-
 väsendet.

Punkten 236, angående understöd åt folkbiblioteksväsendet.

Kungl. Maj:t hade uti punkten 233 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att minska det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt folkbiblioteksväsendet, nu 902,500 kronor, med 72,500 kronor till 830,000 kronor att i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som i statsrådsprotokollet angivits, utgå i enlighet med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t ägde meddela.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft de likalydande motionerna nr 47 inom första kammaren av herr *Bärg m. fl.* och nr 66 inom andra kammaren av herr *Olsson* i Gävle *m. fl.*, i vilka motioner hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte fatta beslut därom, att det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt folkbiblioteksväsendet, nu 902,500 kronor, skulle ökas med 72,500 kronor till 975,000 kronor, att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med hittills följda grunder;

de likalydande motionerna nr 229 inom första kammaren av herrar *Bergman* och *K. Oscar Ericson* samt nr 161 inom andra kammaren av herr *Ljunggren*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta, att det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt folkbiblioteksväsendet, nu 902,500 kronor, skulle ökas med 72,500 kronor till 975,000 kronor, att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med nu gällande grunder;

de likalydande motionerna nr 153 inom första kammaren av herr *Sjödahl m. fl.* samt nr 337 inom andra kammaren av herrar *Andersson* i Falkenberg

och *Thomson*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta, att anslag till centralbibliotek för budgetåret 1932/1933 måtte utgå efter de grunder, som angäves i kungörelsen angående understödjande av folkbiblioteksväsendet den 24 januari 1930;

de likalydande motionerna nr 230 inom första kammaren av herr *K. A. Wilhelm Björck* och nr 193 inom andra kammaren av herr *Thomson*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta, att ur det ordinarie förslagsanslaget till folkbiblioteksväsendet skulle för budgetåret 1932/1933 utgå understöd till kurser för föreståndare för folk-, skol- och studiecirkelbibliotek med högst 8,000 kronor; samt

motionen nr 67 inom andra kammaren av herr *Sandberg m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen måtte besluta, dels att den förmån, som beretts hushållsskola att erhålla statsbidrag för upprättande och underhåll av bibliotek, skulle anses böra tillkomma även kvinnlig lantushållsskola, dels att lantbruksskola skulle i fråga om rätt till nu berörda förmån av statsunderstöd vara jämställd med lantmannaskola, dels slutligen att, därest någon av nu nämnda skolor vore förlagd på samma plats med gemensamma lokaler som folkhögskola eller lantmannaskola, understödet skulle utgå till en för dessa båda gemensam biblioteksstyrelse med lägst 15 och högst 300 kronor för varje skolform, allt i enlighet med Kungl. Maj:ts bestämmande och under de villkor, som Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 230 och II: 193 samt med avslag å dels motionerna I: 47 och II: 66 ävensom I: 229 och II: 161, i vad dessa motioner skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, dels och motionerna I: 153 och II: 337 ävensom motionen II: 67 minska det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt folkbiblioteksväsendet, nu 902,500 kronor, med 64,500 kronor till 838,000 kronor, att i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som av utskottet angivits, utgå i enlighet med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t ägde meddela.

Vid denna punkt hade reservationer avgivits:

av herrar förste vice talmannen *Olsson, Petrén, Pauli, Anderson* i Råstock, *Nilsson* i Örebro, *Jonsson* i Eskilstuna, *Norsell* och *Andersson* i Prästbol, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 47, II: 66, I: 229, II: 161, I: 153, II: 337, I: 230 och II: 193 samt med avslag å motionen II: 67, minska det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt folkbiblioteksväsendet, nu 902,500 kronor, med 24,500 kronor till 878,000 kronor att i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som i reservationen angivits, utgå i enlighet med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t ägde meddela; samt

av herr *Oscar Olsson*, som ansett, att utskottets motivering bort hava annan i reservationen angiven lydelse.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr *Jonsson* i Eskilstuna: Herr talman! Om jag inte stör för mycket, skulle jag vilja påkalla ett par minuters uppmärksamhet omkring den här punkten, ty den rör en ganska viktig angelägenhet för den svenska folkbildningen.

Vid den föredragna punkten finnes fogad en reservation, som även undertecknad har biträtt, och i denna reservation påyrkas dels en förhöjning av det anslag till folkbiblioteken, som Kungl. Maj:t här föreslagit i sin proposition, och dels ett anslag till centralbiblioteken, högre än vad Kungl. Maj:t före-

Ang.
understöd åt
folkbiblioteks-
väsendet.
(Forts.)

Ang.
understöd åt
folkbiblioteks-
väsendet.
(Forts.)

slagit. Nu skulle jag ju helst ha önskat, att det hade varit möjligt att påkalla någon uppmärksamhet och en smula förståelse för reservanternas synpunkt, men det begriper jag ju, att något sådant är alldeles meningslöst i kväll. Jag skall därför inskränka mig till att försöka vinna gehör för ett yrkande, som har vunnit första kammarens bifall och som är likalydande med utskottets hemställan med den skillnaden, att i det yrkande, som jag nu ämnar göra, hemställes det, att ingen ändring skall ske beträffande grunderna för anslagen till centralbiblioteken. Skälet härtill är att dessa bibliotek under nu rådande andliga svälttider utgöra en slags reservoarer för folkbiblioteken och kunna i många fall träda i stället för dessa senare bibliotek. Det är icke heller riktigt att begränsa anslagen till centralbiblioteken just i år, när de samhällen, som ha fått sådana bibliotek, i sina stater för biblioteken ha räknat med de förut utgående anslagen från staten. Att då plötsligt skära ned anslaget under det kommunala budgetåret kan ju icke vara rimligt. De städer, som ha gått in för att inrätta centralbibliotek till tjänst för det omkringliggande länet, ha litat på, att de löften, som statsmakterna en gång ha givit i fråga om anslagens storlek, skulle vara mera hållbara än de visat sig vara enligt Kungl. Maj:ts förslag.

Jag slutar sålunda med att yrka, att riksdagen måtte bifalla statsutskottets under punkt 236 gjorda hemställan, dock med den ändring, att för beredande åt centralbiblioteken av understöd efter oförändrade grunder, förslagsanslaget till understöd åt folkbiblioteksväsendet, nu 902,500 kronor, minskas med 52,500 kronor till 850,000 kronor.

Som jag nämnde, har ett sådant yrkande jämväl ställts i första kammaren, och har där vunnit flertal. Jag hoppas, att det skall kunna gå på samma sätt i denna kammare och att diskussionen icke behöver bli lång.

Herr Sandberg: Herr talman! Det är en fråga, som förekommer under den nu förevarande punkten och som jag skall be att få säga ett par ord om.

Undertecknad jämte ytterligare några ledamöter av denna kammare ha väckt en motion angående viss utvidgning av rätten till statsunderstöd för skolbiblioteken. I denna motion ha vi bl. a. yrkat, dels att den förmån, som beretts hushållsskolor att erhålla statsbidrag för upprättande och underhåll av bibliotek, må anses tillkomma även kvinnlig *lanthushållsskola* och dels att lantbruksskola må i fråga om rätt till nu berörda förmån av statsunderstöd vara jämställd med lantmannaskola.

Bland de institutioner, som erhålla statsunderstöd för upprättande och underhåll av bibliotek, återfinnas lärlingsskolor, yrkesskolor, verkstadsskolor, ettåriga handelsskolor, hushållsskolor samt folkhögskolor och lantmannaskolor. Däremot saknas de båda förut nämnda grupperna, nämligen kvinnliga *lanthushållsskolor*, som undervisa huvudsakligen kvinnlig ungdom från landsbygden, och lantbruksskolor. Det förefaller nästan som om det närmast vore ett förbiseende att icke båda dessa skolgrupper också fått komma i åtnjutande av förmånen av det statsbidrag, som det här gäller.

Utskottet säger nu, att det inte kan under nuvarande förhållanden tillstyrka en utvidgning av området för dessa bidrag. Jag vill då säga, att jag inte tror, att det hade varit någon risk att förorda det mycket blygsamma krav, som det här är fråga om.

Det är som jag nämnde två skolgrupper som det gäller. Beträffande de kvinnliga *lanthushållsskolorna* lär det vara så, att det kan vara tvivel underkastat, huruvida icke dessa skolor redan äro att hänföra till sådana skolor, som ha rätt till statsbidrag, ty statsbidrag för skolbiblioteks upprättande utgår, som jag nämnde, även till hushållsskolor. Det hade emellertid varit önsk-

värt att få ett riksdagsuttalande på denna punkt, så att man hade erhållit visshet om att också *lanthushållsskolorna* äro bidragsberättigade.

Det synes mig vidare, att man av samma skäl som gjort, att det beviljas bidrag till skolbibliotek vid lantmannaskolorna, också borde lämna bidrag åt lantbruksskolorna. År 1928 beslöt nämligen riksdagen på enskild motionärs förslag att utvidga bidragsrätten till att omfatta även lantmannaskolorna. Det föreligger goda skäl för att även lantbruksskolorna skola komma i åtnjutande av samma förmån. Även den ungdom, som vid lantbruksskolorna söker fullkomna sig i lantbrukets teori och praktik, synes nämligen böra beredas det tillfälle till självverksamhet och vana vid studier på egen hand, som tillgången till ett bibliotek erbjuder.

Jag vill understryka, att vad det nu är fråga om inte behöver bli någon dyrbar historia, utan jag förmenar, att det, trots det tryckta statsfinansiella läget och trots att det på ifrågavarande punkt skett betydande prutningar, ändock skulle kunna vara möjligt att gå med på den lilla utvidgning det här gäller. Vi ha 38 lanthushållsskolor i landet, men därav äro endast 13 fristående, och det är blott vid de fristående skolorna, som detta bidrag skulle ifrågakomma. De skolor av de typer, varom jag här talar, vilka icke äro fristående, utan förbundna med andra skolor, som redan ha rätt till statsbidrag för sina bibliotek, kunna nämligen ha bibliotek gemensamt med dessa skolor. Det är som sagt 13 fristående lanthushållsskolor och 12 lantbruksskolor, det blir sammanlagt 25, om vi räkna med alla. Det högsta statsbidrag, som utgår, är 300 kronor — bidraget varierar mellan 15 och 300 kronor — och det skulle alltså i värsta fall röra sig om 7,500 kronor. Det är emellertid alldeles uppenbart, att åtminstone för det budgetår, som det nu gäller, skulle det endast bli en mycket liten del av detta belopp, som skulle komma att tagas i anspråk; endast småningom skulle anslaget i nämnvärd grad komma till användning, och det skulle för övrigt knappast nå upp till det maximum jag här nämnde. Det anslag vi här tala om, är ju ett förslagsanslag, och det har sålunda en viss elasticitet, vadan den lilla extra påkänning, som ett bifall till vår motion skulle innebära, trots alla ekonomiska svårigheter och trots nödvändigheten att spara, icke skulle utgöra någon nämnvärd fara. Om riksdagen ginge med på vad vi yrkat i vår motion, så skulle detta innebära uppfyllandet av ett rättfärdighetskrav, det skulle vara en åtgärd av rättvisa och billighet gentemot de undervisningsanstalter, som jag här har nämnt och vilka ha en mycket stor betydelse för fostrandet av landsbygdens ungdom och densammas skickliggörande för uppgifterna vid lantbruket.

Jag skall icke upptaga tiden längre. Jag skulle knappast ha vågat göra ett yrkande om bifall till den här motionen, efter som den ju inte blivit stödd av någon som helst reservation, men efter den frimodighet, som andra kammaren i dag har visat, när det gällt att öka statsbudgeten, hyser jag inte längre någon betänklighet att trots att det är ytterst små, om ens några utsikter att vinna kammarens bifall, ändock för den goda sakens skull yrka bifall till vad i denna fråga framförts i motionen nr 67 i andra kammaren.

Herr Lindqvist i Halmstad: Herr talman! Jag har begärt ordet på denna punkt i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om nedsättning av statsanslaget till centralbiblioteken från 10,000 till 8,000 kronor. Det har ju för en stund sedan meddelats från denna plats, att första kammaren ansett det oriktigt att göra denna nedsättning, en uppfattning som jag delar, och jag skulle tro, att även andra kammaren kommer att fatta samma beslut som första kammaren. Då jag likväl har begärt ordet, så har det varit därför, att jag velat passa på tillfället att här rikta en låt mig säga svag anmärkning eller erinran mot skolöverstyrelsen, när det gäller vissa saker, som beröra centralbiblioteken.

Ang.
understöd åt
folkbiblioteks-
väsendet.
(Forts.)

Ang.
understöd åt
folkbiblioteks-
väsendet.
(Forts.)

Vi ha nere i mitt län från och med detta år också fått ett centralbibliotek. Det förhöll sig därvidlag på det sättet, att bibliotekskonsulenten hade varit därnere i mars månad förlidet år för att inspektera stadsbiblioteket i Halmstad, och vid detta tillfälle talade han också om möjligheten att göra stadsbiblioteket till ett centralbibliotek. Efter hans besök därnere gjorde stadens biblioteksstyrelse hemställan till bibliotekskonsulenten, att han för styrelsen skulle närmare redogöra för de ekonomiska konsekvenser, som kunde följa av en övergång ifrån stads- till centralbibliotek. När bibliotekskonsulenten vid detta tillfälle lade fram de ekonomiska beräkningarna, räknade han med att de förutvarande centralbiblioteken hade fått 10,000 kronor i statsanslag och hänvisade till författningen, där det står att statsanslaget skall utgå med högst 10,000 kronor. Här handlade, såvitt jag förstår, bibliotekskonsulenten fullt riktigt. Det var säkert hans fulla övertygelse, att de 10,000 kronor, som riksdagen vid startandet av centralbiblioteken en gång gått in för såsom anslag för detta ändamål, det anslaget kunde alla, som ville inrätta ett centralbibliotek, räkna med. Biblioteksstyrelsen i Halmstad bibragtes av ordalydelsen i författningen den uppfattningen, att om man lade om verksamheten till centralbibliotek, så kunde man räkna med ett statsanslag av 10,000 kronor. Jag skulle tro, att det finnes personer, icke bara i Halmstad utan också på andra håll, som skulle vilja betrakta det rentav som ett löftessvek från statens sida, om detta anslag minskades. Jag säger inte att så är, men det kan fattas så, då man ju icke haft anledning räkna med att det skulle bli ett mindre anslag.

När stadsfullmäktige sedan hade att närmare bestämma om denna angelägenhet, så skulle de ju också besluta om löner för den personal, som skulle anställas vid centralbiblioteket, och då gällde det bl. a. att göra en utökning av personalen. Det fordrades, att man tillsatte en fullt kvalificerad assistent, en sak, som stadsfullmäktige alltså hade att besluta om. Man räknade med att denna assistentbefattning skulle innehavas av en kvinna, och stadsfullmäktige beslutade vid detta tillfälle, att hennes lön skulle utgå med 2,400 kronor, vartill skulle komma dyrtidstillägg och tre ålderstillägg, så att slutlönen skulle, med nu utgående dyrtidstillägg, uppgå till 4,155 kronor 60 öre. När stadsfullmäktige beslutade denna lön, kunde man ju icke tänka sig annat än att stadsfullmäktige också hade rätt att besluta, vilka löner, som skulle utgå till kommunens befattningshavare. Men då kommer det en skrivelse till biblioteksstyrelsen från skolöverstyrelsen, och i denna skrivelse heter det enligt stadsfullmäktiges protokoll, att skolöverstyrelsen hos Kungl. Maj:t tillstyrkt godkännande av Halmstads stadsbibliotek såsom centralbibliotek för Hallands län, under förutsättning att den assistent, som anställdes vid centralbiblioteket, erhöile en lön, som av skolöverstyrelsen prövades skälig. Det sades vidare, att skolöverstyrelsen funnit en grundlön av 2,700 kronor med därå utgående dyrtidstillägg böra utgöra minimilön för befattningen. I anledning härav hemställde man, att stadsfullmäktige, för att staden överhuvud skulle få ett centralbibliotek, måtte ändra sitt beslut, så att lönen skulle bli 2,700 kronor i stället för av stadsfullmäktige förut beslutade 2,400 kronor.

Jag tycker, att skolöverstyrelsen här har ingripit på ett sätt, som den icke hade behövt göra, ty hur skulle skolöverstyrelsen vid detta tillfälle kunna veta, att staden kunde eller icke kunde få en fullt kvalificerad assistent för den lön, som staden hade beslutat? Det hela blir ju ännu mera oriktigt, när det är ett statens organ, i detta fall skolöverstyrelsen, som förklarar för en kommunal myndighet, att den och den lönen skall ni besluta, ty eljest komma vi icke att föreslå hos Kungl. Maj:t, att det får bli centralbibliotek i staden. Det var i december månad, som skolöverstyrelsen skickade denna skrivelse till vederbörande i Halmstad. Jag har sålunda full anledning att tro, att skolöverstyrelsen vid denna tidpunkt hade väl reda på att Kungl. Maj:t var betänkt på

att framställa förslag om nedsättning av anslaget till centralbiblioteken från 10,000 kronor till 8,000 kronor. Det kan icke vara riktigt att gå till väga på ett sådant sätt. Jag finner alltså, herr talman, att denna lilla erinran, som jag här velat göra gentemot skolöverstyrelsens handlingssätt i detta fall, är berättigad och att skolöverstyrelsen icke bör, när det gäller liknande angelägenheter, gå till väga som man därvidlag gjort. Det skulle för alla dem, som nu gått in för centralbibliotek, bli en besvikelse, om statsanslaget skulle minskas. För de städer, i vilka centralbibliotek finnas, skulle en nedsättning av anslaget icke betyda så mycket som för landsbygden, där det komme att innebära en minskning utav bokinköpen, minskade möjligheter att tillgodose biblioteken med god och tillräcklig litteratur.

Jag skall icke närmare ingå på saken, herr talman, då jag har all anledning att tro, att den som kommer efter mig i talarstolen har samma uppfattning som jag om att den merutgift för staten, som det här rör sig om, därest vi följa första kammaren, icke är större än att vi även under dessa tider kunna taga den. Jag slutar sålunda med att yrka bifall till det yrkande, som framställts av herr Jonsson i Eskilstuna.

Herr andre vice talmannen Bengtsson: Herr talman! Det är av intresse att se att såväl genom de många motionerna från olika håll som även på annat sätt det förefinns ett behov av bättre stöd åt biblioteken än det Kungl. Maj:t här föreslagit.

Då det nu framkommit ett yrkande, som bifallits av första kammaren, och för att undgå gemensam votering och det icke gäller större ökning av anslaget till centralbiblioteken än till 12,000 kronor, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till det yrkande, som framställts av herr Jonsson i Eskilstuna.

Herr *Sandwall* instämde häruti.

Herr Sandberg: Herr talman! Sedan jag av herr talmannen erhållit upplysning om att det skulle erbjuda viss formell svårighet att ställa proposition på mitt yrkande, ber jag att få återtaga detsamma.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till det av herr Jonsson i Eskilstuna under överläggningen framställda yrkandet, fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Punkterna 237—242.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid nu skedd föredragning av *punkten 243*, angående musikföreställningar för allmänheten, anförde:

Herr Holmström: Herr talman! Då jag nu uttalar ett önskemål om en anordning, som skulle medföra väsentliga fördelar för de statsunderstödda orkesterföreningarna, borde jag egentligen rikta mig till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet. Jag hoppas emellertid, att herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, under vars hägn ifrågavarande orkesterföreningar arbeta, skall behjärta saken i samarbete med herr kommunikationsministern.

De statsunderstödda orkesterföreningarna befinna sig i rätt svåra ekonomiska förhållanden, och detta är fallet också med de musici, som äro anställda vid orkestrarna. Dessa ha alltid haft mycket små löner, men de ha kunnat dra sig fram därför att de haft tillfälle till biförtjänst genom engagemang vid

*Ang.
understöd åt
folkbiblioteks-
väsendet.
(Forts.)*

*Ang. musik-
föreställningar
för
allmänheten.*

Ang. musik-
föreställningar
för
allmänheten.
(Forts.)

biograferna. Sedan nu ljudfilmen blivit införd, har biografmusiken blivit maskinerad och musikerna överflödiga. Orkesterföreningarnas ekonomi medger icke några löneförhöjningar. Det är därför ganska naturligt, att orkesterföreningarna kastat sina blickar på möjligheterna att öka inkomsterna genom en utsträckt medverkan vid radioutsändningarna. Orkesterföreningarna ha också gjort en framställning därom. Men den har mötts med mycket sura minner av radioherrarna här i Stockholm. Man anför som skäl *mot* en sådan anordning, att landsortsorkestrarna icke stå på samma höga nivå som radioorkestrarna. Detta må vara sant! Men de stå dock på en erkänt hög konsthöghet. Det torde vara för den musikintresserade radiopubliken av ett stort intresse att få höra olika orkestrar, att t. ex. få erfara, huru orkestrarna i Hälsingborg, i Norrköping eller i Gävle lösa sina uppgifter. Det skulle bli en välbehövlig omväxling i radiomusiken. Och det skulle framskapa en ädel konstnärlig tävlan mellan de olika orkestrarna, vilken skulle verka befruktande på deras arbete och därmed också fördelaktigt på musiklivet i hela vårt land. Dessa orkestrar uppskattas mycket i landsorten. De tillfredsställa väl de krav, som där uppställas och helt säkert det övervägande antalet radiolyssnares.

Jag talade nyss om de svåra förhållanden, under vilka landsortsorkestrarnas musici existera. De betrakta med en viss rätt radioorkestrarnas medlemmar som en särskilt privilegierad överklass. Herrarna i radioorkestrarna äro ju välbeställda musici här i Stockholm, som icke — åtminstone icke i samma mån som yrkeskamraterna i landsorten — äro i behov av en extra förtjänst genom medverkan vid radioutsändningarna. Jag känner förhållandena rätt väl. Jag anser det vara en mycket billig begäran, att dessa orkestrar få tillfälle att, mer än nu är fallet, medverka vid radioutsändningarna. Det vore endast en gärd av rättvisa.

Skulle det nu befinnas olämpligt att vidtaga ett dylikt arrangemang, må gärna tillgripas en subvention av radiomedel direkt från telegrafverket. När man bedömer denna sak, må man komma ihåg, att det just är radion, som med sina musikutsändningar blivit en mycket svår konkurrent till orkesterföreningarna.

Ja, herr talman, jag har bara velat göra detta uttalande i förhoppning om att Kungl. Maj:t måtte upptaga spørgsmålet till välvillig omprövning.

Herr *Bergström* i Hälsingborg instämde häruti.

Herr andre vice talmannen **Bengtsson**: Herr talman! Riksdagen kan icke gärna fatta något beslut i avseende å det önskemål herr Holmström uttalade. Det tillkommer ju Kungl. Maj:t att göra detta.

Jag vill emellertid rätta ett missförstånd från herr Holmströms sida om jag fattade honom rätt. Det är icke, som han nämnde, kommunikationsministern, som har hand om lotterimedlen, utan handelsministern. I utskottet ha vi framhållit, att vi givetvis ingenting ha att erinra mot att man tager av lotterimedel till ifrågavarande ändamål. Men om vi hade godkänt organisationsnämndens förslag, som åberopades i motionen, hade orkesterföreningarna blivit alldeles utan bidrag, ty lotterimedel stå icke till förfogande samma dag man i riksdagen beslutar att medel skola utgå. Bidrag av lotterimedel få sökas på vanligt sätt.

Som saken nu ligger till har jag intet annat yrkande att göra än om bifall till utskottets hemställan.

Herr **Holmström**: Herr talman! Det är nog icke jag utan herr andre vice talmannen, som gör sig skyldig till ett misstag. Jag har icke talat om lotterimedel. Jag har gjort framställning om att orkestrarna skola få medverka vid

radioutsändningarna. Och dessa ledas av kungl. telegrafverket, som sorterar under chefen för kommunikationsdepartementet. Jag har heller icke gjort något yrkande och förutsatt, att riksdagen skall fatta beslut i ärendet. Jag har endast gjort en vördsam hemställan till Kungl. Maj:t att upptaga frågan till välvillig prövning.

Ang. musik-
föreställningar
för
allmänheten.
(Forts.)

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 244—250.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Härpå föredrogs *punkten 251*, angående förstärkande av reservationsanslaget till utgivande av tidskrifter, lärda verk och läroböcker. Ordet begärdes därvid av

Ang.
förstärkande
av reserva-
tionsanslaget
till utgivande
av tidskrifter
m. m.

Herr **Svedman**, som yttrade: Herr talman! Som kammaren finner, har här sammanförts en del anslag för ändamål, som tidigare haft fristående platser i riksbudgeten. Utskottet har därvid följt departementschefen, vilket jag icke har någonting att erinra emot, liksom jag heller ingenting har att invända emot den prutning i avseende å det sammanlagda beloppet med omkring 15 %, som skett på de tidigare anslag, som utgått till ändamålen i fråga.

Det är emellertid ett av anslagen, som ligger mig särskilt varmt om hjärtat, nämligen det anslag, som tidigare varje budgetår med 3,000 kronor utgått för fortsatt utgivande av ordboken över Gotlands folkmål. Med denna sak förhåller det sig så, att det material, på vilket arbetet är byggt, med varje år blir allt svagare. Det gamla folkmålet dör så småningom ut med den gamla generationen. Därför är det i hög grad önskvärt, att kontinuiteten i detta arbete så mycket som möjligt bibehålles, och jag skall be, herr talman, att få rikta en vädjan till departementschefen och regeringen, att anslaget i fråga blir i möjligaste mån skonsamt behandlat och att i varje fall prutningen på detsamma icke blir proportionsvis större än på de parallella anslagen, utan att likformighet kommer att tillämpas i detta avseende.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 252—264.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 265, angående bidrag till kostnaderna för Sveriges deltagande i det s. k. andra internationella polaråret.

Kungl. Maj:t hade uti *punkten 260* av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att av det såsom bidrag till kostnaderna för Sveriges deltagande i det s. k. andra internationella polaråret av 1931 års riksdag beviljade beloppet av 100,000 kronor anvisa för budgetåret 1932/1933 såsom extra reservationsanslag återstående beloppet 50,000 kronor.

Ang.
bidrag till
kostnaderna
för Sveriges
deltagande i
det s. k. andra
internationella
polaråret.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren, nr 161, av herr *Julin m. fl.* och den andra inom andra kammaren, nr 169, av herr *Svensson* i Grönvik *m. fl.*, i vilka motioner föreslagits, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om ett extra reservationsanslag å 50,000 kronor för Sveriges deltagande i det s. k. andra internationella polaråret.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte med avslag å ovanberörda motioner bifalla Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Ang.
bidrag till
kostnaderna
för Sveriges
deltagande i
det s. k. andra
internationella
polaråret.

Uti en vid denna punkt avgiven reservation hade herrar *Carl A. Carlsson*, *Karl Emil Andersson* och *Andersson* i Ovanmyra förklarar sig anse, att utskottet bort hemställa om avslag å Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Andersson** i Ovanmyra: Herr talman! Det är kanske lönlöst att tänka sig att vid en så sen timme — eller rättare vid en så tidig timme på en ny dag — vinna gehör för några speciella önskemål, men då jag tillsammans med ett par andra kamrater avgivit en reservation på denna punkt, ber jag att få säga några korta ord.

För Sveriges deltagande i det s. k. andra internationella polaråret har riksdagen förut beviljat ett belopp av 100,000 kronor, varav 50,000 kronor anvisats för budgetåret 1931/1932. Hitintills har av anslaget tagits i anspråk endast ett obetydligt belopp, 5,000 kronor, för en byggnad på Spetsbergen.

Jag undrar, huru många av kammarens ledamöter, som veta, vad det s. k. andra internationella polaråret egentligen betyder. Jag tog mig dristigheten att i utskottet begära litet upplysningar om saken. Men jag blev icke vidare klok på dem — det måste jag säga. Jag fick ingenting annat till svar än en hänvisning till förra årets statsverksproposition, där det heter, att man avser inrättande av särskilda stationer i polartrakterna för att anställa vissa iakttagelser på den terrestra och kosmiska fysikens område. Ja, inte blev man något vidare stärkt i sitt vetande av den förklaringen, och jag förmodar, att det stora flertalet av kammarens ledamöter icke heller blir det.

Nu frågar man sig emellertid: kan verkligen detta ändamål, denna forskning, vara av den vikt och betydelse, att vi måste anslå medel därtill eller i alla händelser låta förut anvisade medel utgå till användning, när vi så innerligen väl ha behov av våra slantar till andra, åtminstone enligt min mening mycket mera betydelsefulla ändamål än som här avses? Statens organisationsnämnd har ju även sysslat med detta ärende och kommit till den slutsatsen, att med medlens användning gott torde kunna anstå tills vidare. Några som helst förpliktelser ha icke ingåtts med främmande makter angående medlens utgående, och det är nog ganska troligt, att även de andra stater, som eventuellt skulle deltaga i denna vetenskapliga forskning, komma att av pekuniära skäl indraga sina anslag till samma ändamål. Under förhandenvarande omständigheter tycker jag, att vi mycket väl kunna innehålla det anslag på 50,000 kronor, som här är upptaget i riksstaten, och därmed fylla andra luckor. Vi ha under dagens lopp i åtskilliga punkter höjt anslagen till vad jag anser vara mycket mera behjärtansvärda syften. Varför skulle man då icke kunna innehålla detta anslag, så att man icke skall behöva överskrida de summor, som man ifrån första början avsett skola utgå? Det är just i tanke härpå jag anser att vi kunna följa statens organisationsnämnd och helt enkelt inhibera anslaget i fråga.

Jag ber på dessa grunder, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som vid förevarande punkt är avgiven av herr Carlsson i Gävle m. fl.

Herr andre vice talmannen **Bengtsson**: Herr talman! Jag vill erinra kammaren om, att sedan organisationsnämnden föreslagit, att ifrågavarande anslag icke skulle upptagas i riksstaten, har regeringen prövat ärendet, och jag skulle förmoda att det är en hederssak för både regering och riksdag att icke draga in ett anslag, som redan är beviljat. Riksdagen har ju en gång beviljat 100,000 kronor för ändamålet.

Vi voro inom utskottets andra avdelning inne på den linje herr Andersson i Ovanmyra talade för, och vi tillkallade också en person, som lämnade upplys-

(Forts.)

ningar på detta område. Det hölls ett sammanträde i Locarno i oktober månad 1931, där ombud från olika länder enades om att fortsätta. Det är att märka, att sådana länder som Argentina, Österrike, Kanada, Tyskland, Danmark, Finland, Belgien, Norge och Schweiz stå vid sina löften. Jag anser, att riksdagen icke kan taga tillbaka de 100,000 kr. den beviljat. Det står emellertid i utskottets utlåtande: »utskottet förutsätter, att det planerade *allmänna* deltagandet i polaråret kommer till stånd.» Detta ord »allmänna» är understruket. Under förutsättning att det blir ett allmänt deltagande, kommer vårt land med. Jag väddar till kammaren att icke taga tillbaka vad den lovat, utan att den gamla ärliga svenska seden att stå vid sina löften får gälla. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ang.
bidrag till
kostnaderna
för Sveriges
deltagande i
det s. k. andra
internationella
polaråret.
(Forts.)*

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner å de därunder förekomna yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 266—269.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 270 och 271.

Lades till handlingarna.

Punkten 272.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 273—275.

Lades till handlingarna.

Punkten 276.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 2.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kringföringshandel och tillfällighetsförsäljning m. m.;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag ur kyrkofonden för reparationer å den åt kyrkoherden i Korpilombolo församling upplåtna prästgården;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag dels till lag om gäldande ur kyrkofonden av pensionsavgift, belöpande å innehavare av prästerlig emeritilön med flera, dels och angående gäldande ur biskopslönerregleringsfonden av pensionsavgift, belöpande å innehavare av emeritilön för biskop;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en internationell konvention för betryggande av säkerheten för människoliv till sjöss med mera samt en internationell lastlinjekonvention med mera;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 35 § sjölagen; samt

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 9, 16 och 22 §§ lagen den 16 oktober 1914 (nr 349) om tillsyn å fartyg.

§ 3.

Till bordläggning anmälades:

konstitutionsutskottets

memorial, nr 13, angående fullbordad granskning av de i statsrådet förda protokoll; och

utlåtande, nr 14, i anledning av väckt motion om ändring i gällande föreskrifter om utseende av samfällt kyrkoråd i kyrklig samfällighet med representativt system; samt

andra lagutskottets utlåtande, nr 25, i anledning av väckt motion angående lagstadgad begränsning av arbetstiden för viss bogserbåtspersonal m. fl.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag.

§ 5.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Andersson* i Lindome

under 3 dagar fr. o. m. den 3 april och

, *Thomson*

» 8 » » » 5 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 12.23 på natten.

In fidem
Per Cronvall.